

CULTURA CREȘTINĂ

REVISTĂ LUNARĂ.

SUMAR:

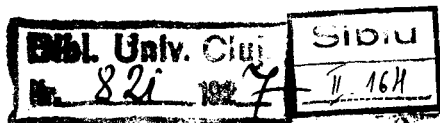
- Dr. IOAN BĂLAN Lucruri de actualitate
 S. ULPIAN Autoritatea, criza ei și remediile.
 ALEXANDRU LUPEANU-MELIN Insemnări din Italia.
 Dr. NICOLAE LUPU Semnul sfintei Cruci în ritul român.
 * * * Minoritățile religioase în Transilvania.
 DUMITRU NEDA Mai încap laolaltă: credința și știința?
 Dr. DOMINIC NECULĂEȘ O. F. M. Sentimentele nobile ale Sfântului
 Francisc din Assisi.
 IOAN BELU Frații de cruce — Credința și știința.

INSEMNĂRI: Spiritul de sacrificiu și de ordine în apărarea națională. (U). — Falimentul Socialismului. — Cardinalul Mercier. (Cuv.). — Un simptom deprănt. (V.). — Mișcarea populației României pe anul 1924. — Bolșevizarea copiilor în Rusia. — Mișcarea cooperatistă de producție și de consumație în Vechiul Regat. (V). — Școala confesională. — Două beatificări. (P. T.). — Problema sifilisului. (U.). Câteva mii de cărciumi în plus... — O tentativă care trebuie împiedecată cu orice preț. (Un)

MISCELLANEA: Sfatul Reginei noastre: Statornicia. (P.). — Puterea școlii. (U). — Reforma agrară în Cehoslovacia. (C. Or.). — Condițiunile de muncă în Germania. (Vt.). — Mișcările antibolșevice din Rusia. (Vt.). — Vârsta soarelui. — Avariția lui Voltaire. (Ad. L.).

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE.

CRONICĂ

BLAJ.

Tipografia Seminarului teologic.

Cultura Creștină

revistă lunară.

ABONAMENTUL:

Pe un an 160 lei.
Pe șase luni . . . 80 lei.
Pentru America . . 3 dolari

Redacția și Administrația
B L A J.

Director și redactor responsabil: Dr. Ioan Coltor.

Colaboratori: Ioan Agârbiceanu, Dr. Ioan Bălan, Dr. Victor Bîrlea, Dr. George Bob, Ioan Boroș, Dr. Nicolae Brînzeu, Dr. Alexandru Ciplea, Ioa Crișan, Dr. Elie Dăianu, Dr. Ioan Ferent, Ovidiu Hulea, Dr. Anton Gabor, Dr. Ioan Georgescu, Alexandru Lupeanu, Dr. Victor Macaveiu, Dr. Tit Malaiu, Dr. Dumitru Manu, Dr. Ioan Marianescu, Dr. Gheorghe Miculaș, Dumitru Neda, Episcop Dr. Alexandru Nicolescu, Dr. Zenovie Păclișanu, Dr. Grigorie Pop, Dr. Augustin Popa, Septimiu Popa, Dr. Iacob Radu, Ștefan Roșianu, Dr. Ioan Sâmpăleanu, Dr. Coriolan Suciu, Dr. Augustin Tatar, Dr. Aloisiu Tăutu.

CULTURA CRESTINĂ

revistă lunară

Redacția și Admini-
strația:
B. L. A.]

Abonamentul:
Pe an . . . 160 lei.
Pe șase luni. 80 lei.

Director:
Dr. IOAN COLTOR.

Lucruri de actualitate.

Am regretat întotdeauna, că noi nu avem în românește o revistă, care să dea seama de activitatea misionarilor catolici. Oamenii aceștia, cari au o cultură intelectuală și morală superioară, fac adevărate minuni de civilizație în toate părțile lumii. Alexandri, când a spus despre ginta latină:

*„Ea poartă în frunte o stea divină
Lucind prin timpii seculari“*

de sigur a avut înaintea ochilor ca pildă activitatea civiliza-toare a bisericii catolice, nu numai la ea acasă, ci și în colțu-rile cele mai îndepărtate ale întreg rotogolului pământesc.

Munca din „timpii seculari“ depusă de misionari începe a-și da roadele în toate părțile. Înainte cu câteva decenii, ci-vilizația se termina la granițele Europei; celelalte continente erau socotite ca niște întinderi nesfârșite, unde animalele săl-batice bâjbăe, iar omul stă ascuns în văgăuni ca un specimen rar și îngrozit.

Vremile din urmă au dovedit, că această presupunere nu se bazează pe realitate, și că popoarele din cele mai de-părtate țări au ajuns deja la un grad frumos de civilizație. Dovadă e și războiul Riffanilor cu Francezii, pe care Abd-el-Krim nu l'ar putea purta cu tot ajutorul dat pe ascuns de dușmanii Franței, dacă soldații lui nu ar fi bine instruiți.

Fiecare națiune, ca și individul, dela o vreme nu mai e minoră, și nu mai are nevoie de tutela nimănu. Ea trebuie însă pregătită, pe toate terenele, pentru a se putea bu-cura de suveranitate. La acest lucru s'a gândit Preafericitul Părinte Papa Piu al XI-lea, când a publicat enciclica „Rerum Ecclesiae“ dela 28 Februarie 1926. Păcat, că enciclicele pa-pale nu se publică la noi, doar ele sunt un bogat izvor de în-demnuri la o altă viață, decât care o ducem cu toții. Ce titlu

de glorie am putea câștiga cu vremea și noi, dacă îndemnurile publicate în enciclica aceasta ar pătrunde în pături cât mai largi. Am căuta și noi, să urmărim cu toată simpatia pe misionarii civilizației, i-am ajuta cu câte o rugăciune, am da poate și noi un ban pentru această operă culturală, și cu vremea, s'ar găsi astfel de eroi și printre Români, cari să facă lumina lui Hristos să lumineze tuturor.

Conferința de pace a acordat anumitor țări mandat asupra unor colonii, cu însărcinarea ca să pregătească popoarele de acolo la o viață independentă de stat. Anglia a dat dominiilor sale o constituție oarecare, ce se apropie tot mai mult de suveranitatea națională. Pentru aceasta trebuiesc pregătite popoarele, pe toate terenele, ca ziua de mâine, care le va da deplină libertate și suveranitate, să nu le găsească în un stat inferior de civilizație. De aceea, biserica, în fața căreia nu e deosebire între albi și negri, ori galbeni, îndată dela punerea piciorului pe un nou petec de pământ, a început a pregăti cler indigen, a-i da cultură cât mai înaltă, pentru a-l putea pune în fruntea bisericii sale naționale. Pentru acest lucru insistă Sfântul Părinte în noua enciclică, căci fără de un puternic cler indigen, întârzie organizarea bisericii din țările misionare. Clerul indigen, care prin nașterea sa, prin firea sa, prin sentimentele și năzuințele sale e mai legat de poporul său, evident, că și ispravă va face mai bună. Acest cler trebuie pus la studii temeinice, nu numai teologice, ci și profane, ca să poată discuta cu cei mai culți concetățeni. În el trebuie sădită o viață sfântă preoțască, spirit de apostol și iubire de neam, ca să fie gata a-și da și viața pentru neamul lor. Experiența din colegiile romane arată, că acești tineri țin pas în studii cu Europeanii. Papa recomandă introducerea în misiuni a ordurilor de viață ascetică austeră, cari și cu rugăciunile lor vor atrage ajutorul lui Dumnezeu, și cu viața lor vor câștiga foarte mult pe indigeni, dovadă mănăstirea Trapistilor din vicariatul Peking.

Mă gândesc, că Trapiștii ar face treabă bună și la noi, unde se vorbește foarte mult, dar ispravă nu se prea face. Noi n'avem orduri călugărești active, n'avem nici contemplative. În țara noastră suntem botezați, unii credem în Dumnezeu, dar așa ca Jacques Rivière înainte de ce s'ar fi întors la El, fără să ținem seamă de existența și de drepturile lui Dumnezeu asupra noastră. La noi, e multă muncă de misionar de făcut, de aceea multe din îndemnurile Papei ne interesează de aproape.

Dr. IOAN BĂLAN.

Autoritatea, criza ei și remediile.

De S. ULPIAN.

I.

Se poate afirma, că *unitatea*, în cea mai miraculoasă și chiar fantastică varietate și diversitate, este caracteristica de frunte și *legea fundamentală* a creațiunii.

În regnul materiei anorganice, dela jocul savant și formidabil al stelelor în spațiul imensurabil până la vibrările electronilor, totul se supune unei armonii desăvârșite. Lumea anorganică e *una*.

În domeniul materiei organice, colaborarea inscrutabilă a legilor fizice și chimice, în conformitate cu un anume principiu, pe care nu-l cunoaștem, dau viața fără mișcare, simțire și orientare a plantelor și viața cu mișcare, simțire a animalelor. Materia, în sine moartă și inertă, câștigă chiar o conștiință de sine, neprecisă, ca o plutire în vag, în regiuni chaotice, unde nu vezi punctul de plecare, nici ținta, cunoști numai momentul de față, ca să-l uiți cu totul îndatăce a trecut.

Toate aceste ființe, fără număr, plante și animale, în existența lor efemeră sau multiseculară, se completează reciproc, constituiesc o unitate și își perpetuează existența, printr'un echilibru automat, stabilit de mintea divină în frământarea lor uriașă și neîntreruptă.

Unitatea mehunică, care guvernează lumea pur materială organică și anorganică, în lumea ființelor înțelegătoare, la omul cu suflet nemuritor, care pătrunde cu mintea nexul cauzal al lucrurilor, vede trecutul, prezentul, prevede viitorul, care cunoaște punctul de plecare și ținta spre care merge, e înlocuită cu unitatea stabilită de lumina minții, în multiplicitatea poftelor, dorințelor pornirilor sale. E înlocuită cu *autoritatea* indicată de minte, căci autoritatea este un principiu unic și inmutabil, *necesar, inzestrat cu forță* suficientă, pentru a crea unitatea în diversitatea acțiunilor disparate și opuse.

Considerând *unitatea* lege fundamentală a firii, ni-se pare inutil a explica și a mal stărui asupra acestei definiții.

Autoritatea aceasta nu este proprie însăși mintea omenească, un reflex palid și ea a minții divine, ci e norma aceea după care ea îndreptează faptele oamenilor. Această normă e binele moral. Ce este binele moral? Obiectiv, el e însăși voința lui Dumnezeu, iar subiectiv, este voința lui Dumnezeu interpretată de mintea omenească, sau ceea ce ne spune mintea, că ar fi voința lui Dumnezeu.

Mintea omenească nici nu poate fi însăși *autoritate*, pentru că *în concret*, nu poate întruhipa în sine notele *autorității*, adică *unicitatea, imutabilitatea, necesitatea și puterea*. Căci deși principiile fundamentale ale rațiunii sunt aceleași pentru toți, aplicarea lor variază. *Quot capita, tot sensus*. De asemenea, în judecățile sale, expusă schimbării, întrucât nu poate cuprinde tot adevărul, și influențată de porniri și pasiuni. Ea nu e un principiu necesar, ci un reflex al minții divine, neexistând prin sine și dela sine. Neputând cuprinde tot adevărul, nu poate constrânge voința și nu poate aplica sancțiuni absolut juste și adecvate. De aceea judecata în ultima instanță este a lui Dumnezeu. În lumea ființelor morale, deci unitatea și armonia se asigură prin conformarea acestor ființe cu binele moral, sau voința lui Dumnezeu, după îndemnul și îndrumarea minții umane. Această conformare este proprie este: *virtutea*, care asigură de o parte *exhibiția* și totodată *economizarea* maximului de muncă și prin urmare fericirea pământească, iar de altă parte apropierea din ce în ce mai mare de perfecțiunea divină a cărei încoronare va fi fericirea eternă. Autoritatea, deci acționează în aceste două sensuri și pentru aceasta are două organe de acțiune: *biserica și statul*. Căci deși interpretul voinței divine este *mintea* fiecărui om, totuși cum am spus, din insuficiența minții umane de a cuprinde tot adevărul și de a constrânge voința ca să-l urmeze, aceste două organe sunt necesare, unul ca îndreptar infalibil, celalalt ca un organ de control și executare în forul extern. E manifest din aceasta că din cele trei puteri ale statului, *legislativă, executivă și judiciară*, numai cea judiciară (sau de control) și cea executivă aparține după natură statului; cea legislativă trebuie să o exercite în comun acord cu *biserica* și numai ca o aplicare după împrejurările principiilor morale

profesate de biserică, ca îndreptariu infalibil. Și în realitate legile oricărui stat, cari se împotrivesc principiilor morale, proprie nu sunt legi și nu trebuiesc observate pentru conștiință.

Prin aceasta se vedește și raportul de colaborare necesară între biserică și stat după cuvintele sf. Apostol Pavel, că nu este stăpânire, fără numai dela Dumnezeu, și că pentru aceea trebuie să ne supunem nu numai pentru mânie ci și pentru conștiință.

Biserica și statul sunt oarecum concretizarea principiului de autoritate. De aceea, metonimic, se numesc și ele autorități, cărora omul, individ și totalitate, e dator să se supună necondiționat. Aceasta supunere nu îl degradează, ci îl ajută în guvernarea eului său și astfel îl înalță, căci autoguvernarea e nota specifică a ființelor morale, față de ființele pur materiale. Autodisciplina e măsura superiorității omului, individ sau colectivitate.

Lucru curios însă! Azi, când am crede, că lumea ar fi mai civilizată și autodisciplina și ascultarea mai înaintată, observăm un proces de descompunere, cum n'a mai fost. Asistăm la o criză de autoritate în indivizi, familie, stat, biserică și în tot felul de asocieri. Un hedonism feroce stăpânește pe oameni și pentru a-l satisface, ei caută venite pe căi de multe ori neonestе. În locul maximului de muncă vedem minimul efort, în locul maximului de economie, maximul de risipă. Lăcomia, senzualitatea, lenea, îngâmfarea, ura și invidia pentru cei mai favorizați la soarte, intrigile, nedreptatea dominează în suflete.

Legea *unității universale*, care atât de admirabil se concretizează în unitatea căsătoriei indisolubile din legea lui Hristos, e călcată, divorțul e frecvent. E chiar codificat în toate statele. Căsătoria se frânge adesea.

În biserică, organ al autorității divine, care din fire nu poate fi decât unul, — cum spune conciliul dela Nicea, una, sfântă, catolică și apostolică biserică, — vedem schisme și nenumărateerezii (sectele protestante, pocăiți, al căror număr trece de 600). Trupul mistic al lui Hrisros e sfâșiat cumplit de adepții Lui.

În știință și filozofie, tot felul de concepții, cari mai toate îmbracă haina materialismului și a ateismului.

În artă și literatură, romantismul, realismul, materialismul și alte isme care mai de care mai curioase și mai imorale, substituiesc armoniei și echilibrului clasic individualismul și

subiectivismul feroce, cu alte cuvinte, subsapă arta înălțătoare de suflet și fac din ea un mijloc de a măguli pornirile bune sau rele, mai mult rele decât bune, și de a slăbi moralul. In stat criza de autoritate bântue cu furie. Invrăjbiria cleselor sociale, alimentată și ațâțată constant și cu sistem binechibzuit și încercat de mâni oculte, pun în greu impas pe cărmuitorii statelor.

Din cauza dezechilibrului moral, manifestat prin hedonism și materialism, corpul funcționarilor statului însuș lipsește în multe cazuri dela datorințele sale și comite însuș incorectități, cari discreditează autoritatea statului. In viața financiară, comercială, industrială onestitatea, dreptatea, respectul de muncă și avutul altuia a dispărut. Suprema năzuință este acapararea și îngrămădirea muncii și avutului altuia în buzunarul propriu, fără scrupul, fără remușcare. Specula și jaful criminal domină peste tot. Lucrătorii manuali, cari câștigă adeseori foarte mult, cuprinși de lăcomia de plăceri, mai ales de plăcerea gâtului, din această cauză tocmai sunt năpădiți de lipsuri și boli și scrâșnesc din dinți ori de câteori își amintesc de averile, pe cari le au alții și nu le au ei. Proletarii intelectuali, reduși în câștigul lor material la infime proporții, cu nemulțumirea și desperarea în suflet, înjosiți de suferințe și lipsuri nemeritate, sunt gata să accepte fără mult control și discernământ orice idei politice noi, mai ales că literatura mai nouă, adeseori neurastenică, perversă, descreerată, și cugetarea filozofică haotică și paradoxală e foarte aptă pentru a-i dezorienta și dezechilibra complet.

Astfel ordinea socială e permanent turburată lumea e în continuă fierbere, actele de revoltă și de teroare sunt dese. Am ajuns până acolo ca să se spună de unii, că omenimea ar tinde să fie inguvernabilă, lucru de altmintreleă nenatural și direct spus civilizației. Anarhia, stadiul ultim, înspre care ne duce, prin socialism și comunism, democrația, în mod necesar falsă, fiindcă e irealizabilă în înțelesul ei ideal, e revolta declarată direct împotriva oricărei autorități și e negarea civilizației.

Insemnări din Italia.

24 Mai 1925.

După masă mă îndrept, singur, spre Roma de demult. Și aş dori să pot să rup orice legături cu timpul de faţă. Mă reslăţesc deci de tovarăşi, de pelerini, de prieteni, ca să răsbat mai uşor în lăcaşurile umbrelor, între ruini, în lumea celor ce nu mai sunt, cari n'au graiuri decât pentru călătorul tăcut și singuratic.

Urc cu inima tremurătoare scările numeroase, spre vechiul *Capitolium*. Timpul mă favorizează cum nu se poate mai bine. Norii din dimineaţă s'au împrăştiat spre ţinuturi îndepărtate, și a rămas un soare limpede, blând, care trecând peste muntele Aventin, arcueşte domol spre Apus, ca o amintire dulce... Statuile și clădirile din faţă aruncă umbre lungi, negre, în adăpostul cărora închipuirea își dapănă așa de uşor firele ei argintate.

Indată la stânga, într'un mic zăvoi cu verde bogat, ca pe malurile străbune ale Tibrului, o lupoică vie, sprinţară, te priveşte cu ochi de jăratec, sflederitori. În restimpuri rămâne neclintită, ca o statuie, cu grumazul încordat și pânditor. Iși adulmecă poate, puii pierduți... Și gândul îți zboară bucuros la legenda minunată a celor doi fraţiini din vechime, cari au întemeiat aici o cetate și au născut un neam. Din haosul timpurilor îți răsar chipurile lui Romulus și Remus, cari s'au hrănit cu lapte de lupoaică și au durat o mare împărăție. Alături, la câţiva paşi, doi vulturi, două acvile cu ciocuri oţeloase, măsoară văzduhul cu privirea lor pătrunzătoare și împlinesc așa de nimerit o legendă și un simbol.

Lupoica și vulturii, iată Roma! Iată blazonul care a stăpânit o lume...

În vârful scării, pe creasta colinei, două uriaşe statui, cu braţele lor vâjnoase, bulbucate, îți pun în faţa ochilor vigoarea celor ce au cucerit lumea. Mai încolo, la mijloc de piaţă, un chip de împărat, cu dreapta întinsă spre porunci, se ține zdrăvăn în șea, pe armăsarul gata de plecare la izbânzi. Simți că

te găsești cu adevărat în mijlocul Romei antice, de unde plecau legiunile biruitoare spre întreg rotogolul pământului cunoscut.

Aici, pe *Area Capitolina*, unde este astăzi statuia lui Marcu Aureliu împăratul (161—181 d. Hr.), în vremuri străvechi erau celea mai de frunte temple ale Poporului Roman. Aici se cinstea marele și puternicul Iupiter, stăpânul a toate celea văzute și nevăzute. Biserica sa, împodobită cu colonade numeroase și acoperită cu table de metal, era un semn al tăriei romane. Câtă vreme dăinuește acest templu, Roma va fi tare și nebiruită. Când se va prăbuși, ginta latină se va da peirii. Ce cumplită desnădejde a cuprins deci pe bunii cetățeni ai Romei, când, la anul 83 înainte de Hr., un foc necruțător mistuiește ocrotitorul templu! Jalea nu mai avea margini..!

Templul lui Iupiter Capitolinus s'a reclădit însă iarăși și Roma n'a pierit. Nici chiar atunci când, la 455, Vandalii, au dărâmat până în temelii mult temutul lăcaș sfânt. N'a pierit, căci Roma și-a clădit alte altare, mai durabile și mai nebiruite: *templele creștine*, în cari nu „Iupiter tonans“ este care întărește și dă nădejdi de veșnică biruință, ci Isus Hristos Nazarineanul!

Cum se înfățișează acum Capitoliul, e icoana unor vremuri mai târzii. În față Palatul comunal (Palazzo del Senato) cu scări monumentale, datorite lui Michelangelo. Sub scară o statuie antică a Romei, la picioarele căreia curge, gâlgâind, un izvor de apă limpede, răcoritoare. Alături, de două părți, râurile Tibru și Nilul, înfățișate în statui alegorice. Palatul Senatorial are un turn svelt, îndrăzneț, adăpostind clopotele de mare sărbătoare ale Romei.

Piața e închisă în laturi de alte două mari palate; în stânga Palatul Muzeului Capitolin, în dreapta Palazzo dei Conservatori.

Muzeul Capitolin cuprinde neprețuite comori de artă străveche, statui în deosebi, culese de prin vilele și palatele chezarilor și patricienilor de demult, de prin foruri și piețe publice. Indată, la trepte, Marte zeul războaielor, care a hărăzit atâtea biruinți Poporului și Senatului Roman. Sarcofage bătrâne amintesc grija cu care se îngropau romanii. Altare ale zeilor și scene din viața lor, pline de romantism și de poezie. Un Gal, sdrobot în încleștări cumplite, moare cu fața umbrită de dureri și cu trupul stors. În altă sală Faunul lacom și năbădaios mănâncă struguri. Un copilaș neastâmpărat se luptă

cu gânsacul. Mai încolo Kentaurii năstrujnici și Amazoana rănită a lui Sosikle.

În sala filosofilor e săborul tăcut și mediativ al scriitorilor greci și romani. Homer cu ochii stânși, și Sofocle, în mijlocul atâtor gânditori și poeți ai clasicismului neîntrecut. În continuare, busturile împăraților, dela Iuliu Caesar până la Iulian Apostatul. Felurite fețe și frunți, cari au trăit odată în carne și'n oase, frământate de gânduri, de dorinți, de zimbete ori de dureri... Ei, pe cari, odinioară, abia i-au încăput veacurile și lărgimile pământului, încap acum așa de bine alături..! Și buni și răi, și mari și mici, tot una. Un nume, un număr la muzeu, un locșor de două trei palme!

Între toate statuile și busturile acestui muzeu mult cuprinzător, se înalță însă deosebit prin forma ei neîntrecută Zeița Venus, Capitolina, a primăverii și a frumuseții veșnice doamnă. E grația vie par'că, în ceceace genul omenesc are mai fermecător. E ceceace au cântat poeții și artiștii tuturor vremurilor mai atrăgător și mai adânc. E femeia idealizată de școala lui Praxiteles.

Alături Amor și Psyche, întrupând gingășia simțirilor tine-rești. E dragostea curată și frumoasă, așa cum și-a închipuit-o lumea de demult, când frumuseța, poezia și arta erau o religie.

Palazzo dei Conservatori, iarăș un lung șireag de statui, tablouri celebre și rămășițe romane. Curând la intrare, statuia împăratului Augustus. Mai încolo, peste multe săli, cari cer răgaz și vreme îndelungată, lupoaica de bronz capitolină, rămasă din al V-lea veac dinainte de Hr. Tablouri de Tintoretto, Rubens, Caravaggio, Palma Vechio, Tizian, Van Dyk și Guido Reni. M'a legat mai mult Rubens, înfățișând lupoaica cu gemenii. Aici pe Capitoliu, nimic nu te înlănțuiește mai tare decât legenda străbună a Poporului Roman..!

Aș dori să pot vedea vestitul *Tabularium*, zidit de Catulus în anii 78 înainte de Hr. pentru a se păstra acolo să-pate în table de marmură legile imperiului. Trebuie să fie aici, undeva, în jur de palatul senatorial. Caut și stânca *Tarpeică*, de unde se aruncau în prăpastie cei condamnați la moarte. Dar fără ghid e greu să le găsești. Si ceasurile sunt atât de scurte aici, unde fiecare colțișor, fiecare piatră e un secol, o veșnicie parcă!

Soarele e în dreptul cupolei dela San Pietro. Chiparoșii din grădina Vaticanului ard în pară de flăcări. Se apropie a-

murgul. Și sufletul călătorului abia poate înainta cu urniri de melc neputincios.

Cobor pe lespezi mari, de scară bătrână, spre *Forul Roman*. În față, spre miazăzi, se întinde măreț și tăcut printre coline, palate și biserici, câmpul prelung al celor mai falnice ruini din lumea toată... O vatră, impunătoare peste măsură, de pe care viscolul vremilor a risipit normanele de cenușă ale cataclismelor și au rămas numai colonne stinghere, ziduri de temple păraginite, arcuri de triumf cu inscripțiile roase, capiteliuri fărâmate de barbari și de neînțelegători, lespezi scurmate și statui risipite, — tot atâtea urme ale unei strălucite măriri apuse!

— Forum Romanum!

Ce nume grandios..! Și ce timpuri mărețe deșteaptă. Iată, colo, opt colonne superbe, cari sprijină par'că văzduhul pe umerii lor, sunt rămășițe stăruitoare din templul lui Saturnus, cel mai vechiu zeu al poporului din Latium. Latini venerau aci puterea de belșug a câmpiilor roditoare: plugul dătător de pâine și secerea bunătaților pământești. Spre răsărit, în zare, alte trei colonade, corintice, arată locul unde se cinsteau cei doi eroi legendari, Castor și Pollux, feți frumoși ai vechimi, cari apăreau, fără veste, în lupte crâncene, aplecând cumpâna izbândeii spre norocoșii lor favoriți. Aici, unde au venit ei, după încăierarea dela lacul Regilus, în strălucită armură de eroi, ca să-și adape caii înfierbântați în izvorul Juturnei, vestind izbânda cea plăcută Romanilor, trebuiau să aibă un templu de închinare..! L-au și avut lăsând cetății eterne una dintre celea mai prețioase rului ale sale. Colonnele stinghere de astăzi amintesc timpuri mărețe, când junii Romei treceau călări în procesiune războinică, preamărind mult prețuita virtute ostășască. Inchipuirea prinde par'că și astăzi zvonuri de copite duduitoare și uralele înflăcărare ale unui popor, care adora vigoarea și sănătatea tinereții neînfricate...

Aici, aproape, lângă intrare, sunt temeliiile mărețe ale *basilicii Iulia*, așezământ de mare importanță și de neîntrecută frumseță, ale cărui începuturi se leagă de numele lui Iuliu Caesar însuși. (Anul 54 î. de Hr.). Inima Forului Roman era acest palat de mari întinderi. În curțile sale acoperite și înfrumsețate cu stâlpi de marmură se adunau cetățenii Romei să dezbătă afacerile politice ale vremii, să asculte oratori de ocazie, ori să pregătească serbări de triumf pentru beludicii

învingători. Aici se ocroteau și haimanalele marelui oraș, în zile de arșiță, ori de ploaie mocnită și apășătoare. Aici căscau gura trențăroșii Romei, jucau arșice, ori, când trecea cortegiul imperial spre Palatin, urlau ca o haită flămândă:

— „*Panem et cincenses!*“

Pilaștrii orfani dinspre Capitoliu învie umbrele diafane ale celor 12 zei „Majorum Gentium“, cari ocroteau soarta neamului latin. Umbrele lor sunt azi fumurii și plângătoare ca amurgul care le naște. Sunt iluzii cari se șterg odată cu zefirul nestatornic..

În jur alte urme de temple risipite. Templul lui Augustus și templul Vestei, în care pâlăia flacăra focului veșnic, hrănit cu răbdare mistuitoare de fecioarele cununate cu resemnarea. Marele preot își avea și el, aproape, reședința lui pontificală. Paznic suprem al riturilor austere și migăloase. Blocuri de marmură învelesc vestitul „Umbilicus urbis Romae“, mijlocul cetății și, deci, al lumii întregi, câtă se cunoștea în timpuri de demult. Aci se întâlneau toate căile, cari, atunci, neapărat, toate trebuiau să ducă spre Roma, a lumii stăpână și poruncitoare..!

Mai la o parte, bine păstrat, însă cenușiu ca trecutul îndepărtat pe care îl înfățișază, se înalță greoi și masiv, arcul de triumf al împăratului Septimiu Sever, al Parților biruitor..! Slove frumos tăiate grăiesc de gloriei, pe cari n’au putut să le îngroape nici spuza neîndurătoare a veacurilor.

Și alte nenumărate ruini, sure și negre, printre cari conduce mărăț „Via sacra“, până spre pierde.. spre Coloseu și Arcul lui Titus, în câmpul nemărginit dela sud, întunecat de chiparoși și de seara sfioasă care coboară. O lume a trecutului, care în neclintirea și muțenia ei pare cetatea vrăjită din poveste, pe care n’o mai învie decât cărțile de arheologie și închipuirea înaripată a poezilor. Unde este clocotul de altă dată și furnicarul de patricieni și de plebei, cari frământau aci legile și poruncile „Senatului și Poporului Roman“? Unde sunt tribunii și beliducii, unde sunt consulii și proconsulii, să refacă ceeace nemiloasa vreme a strivit și a spulberat, sămănând numai bolovani muți în falnicul for de odinioară? Unde-i Brutus, unde-i Cicero, unde-i Caesar? Ori măcar nebunul de Nero, să cânte un imn cu plângătoare accente de duiosie peste ruini înegrite de scrumul eternității..!

„*S’au dus toți, s’au dus cu toate
Pe o cale ne’turnată..!*“

*

Când soarele își adună de pe orizont ultimele falduri ale hainei sale de foc, sunt în vârful colinei care se chema „Mons Palatinus“. Alături sunt ruinele curților lui Tiberiu. Ziduri uriașe, printre cari urcă largi ganguri înclinăte, pe cari stăpânii fericiți ai timpului, puteau să se plimbe în calese, până sus, la celea mai înalte lăcașuri. Tufe de trandafiri și plante acățătoare tivesc rănile pereților, cari se macină de ploii și de bătrânețã. Pe urme de fântâni străvechi crește muschiu bogat și arată căile pe cari s'au prelins ape desfătătoare. Și, prin umbrele amurgului, par'că se strecoară stafii din strălucirea de demult.

Puțin mai încolo, pe acest creștet de munte roșcat, se înalța odinioară „Roma quadrata“, pe locurile unde au hălăduit Evandru și Faustulus, în vremuri mai bătrâne decât Romulus însuși. Treptele lui Cacus și urmele unei clădiri pătrate amintesc celea mai vechi așezări în Roma străbună. Casa Liviei ne grăiește de mama lui Tiberiu, al cărei cămin a fost cu sfințenie respectat de toți împărații următori. Cryptoporticul ar ști să povestească de uciderea lui Caligula, împăratul tiran și nărod. Și câte n'ar ști să povestească și celealalte ruini, unde și-au avut palatele Nero, zăludul, și Augustus, al poeziilor ocrotitor și prietin. Dar pietrile nu grăiesc și seara timpurie le învăluie în zăbranic de îngropare...

E seară deabinele. Forul Roman de jos abia se mai ghi-cește. Singur Coloseul își profilează zidurile uriașe pe pânza ceriului din zare. Cetate înspăimântătoare, pe care nici năvala întunerecului n'o poate smulge dintre ruinele antice. Cel din urmă smoc de flăcări din tragedia amurgului îi împurpurează creștetul, ca o pată de sânge pe frunte de mort..

Vuetul străin al Romei moderne, și miile de becuri electrice, cari se aprind acum în toate părțile, mă smulg din lumea ruinelor. Și, vrând nevrând, trebuie să urmez pe gardianul Palatinului care, nerăbdător și înciudit de atâta întârziere, e silit să încuie împărăția străbunelor umbre. Invârte. cheia în urma mea și salutã:

— Bona sera, signore!

ALEXANDRU LUPEANU-MELIN.

Semnul sfintei Cruci în ritul român.

Mulți dintre credincioșii români cred că între românii cari se numesc greco-catolici sau uniți și între aceia crri se numesc greco-orientali sau „noi“ nu există altă deosebire decât că unii făcându-și semnul sfintei Cruci zic: In Numele Tatălui, și al Fiului și al Sfântului Spirit ... pe când alții zic: și al Sfântului Duh... Adeseori se văd, mai cu seamă în Transilvenia discutând pe această temă, nu numai poporeni credincioși din ambele confesiuni, ci chiar și preoți și învățători, — se 'nțelege că de cei cu mai puțină învățatură și cu mai puțină învățatură și cu mai multă ignoranță, — că anume, care dintre aceste două cuvinte snt mai românești, latinescul „spirit“ sau slavonescul „duh“!

E drept că în Transilvania „niții“ sau greco-catolicii folosesc mai mult cuvântul „spirit“ pe când noii sau greco-orientali folosesc cuvântul „duh“. Nu e așa însă în alte provincii. Așa d. e. romano-catolicii din Moldova folosesc cuvântul duh pe când ortodocșii din Bucovina, cel puțin în unele părți. zic spirit, ne făcând chestiune dacă „spirit“ ar fi cuvânt catolic care nici de cum să nu se poată împăca cu ortodoxia, sau că numai „duhul“ ar fi cuvântul ortodox și prîn urmare românesc.

Nu este scopul nostru a defini care dintre aceste două cuvinte ar trebui mai mult folosite în biserica românească, fie aceea unită sau neunită cu Roma. Să se 'ntrebe unul fie carale pe sine însuși și să-și răspundă, dacă originea limbei noastre e latină sau slavonească și dacă românii au fost creștini încă înainte de venirea slavilor, la semnul sfintei Cruci, sau în loc de „duh“ ce cuvânt foloseau atunci?

Chestiunea mai delicată e că românii, fie „uniți“ sau „noi“ făcându-și cruce unii zic — ... și-al sfântului Spirit (sau Duh) alții zic — ... și al Duhului (sau Spiritului) sfânt; cuvintele „spirit“ sau duh și „sfânt“ le schimbă fie care după plac. Urmează deci întrebarea, care ar fi forma cea mai corectă, zicându-se — și al Spiritului sfânt, sau — și al sfân-

tului Spirit? — Pentru a afla aceasta e necesar să cercetăm forma și formula semnului sfintei Crubi în cele mai vechi rituri și s'o comparăm cu ritul nostru român. (Să nu se mire cineva că zic rit român și nu grecesc, de oarece ritul nostru derivă din cel grecesc precum acesta din cel sir, și precum ritul siro-bizantin s'a putut numi rit grecesc pentrucă limba liturgică era cea grecească tot asemenea și ritul siro-bizantin al cărui limbă liturgică e românească se poate numi rit român, cum de fapt să și numește la Roma („rito romano“) și la toți frații noștri din Apus).

Dăm deci forma și formula semnului sfintei Cruci în riturile cele mai vechi, și anume:

In ritul latin sau Roman, precum și în celealalte rituri cu limba liturgică latină, ca d. e. ritul galican sau mozarabic și cel milanez sau ambrōzian, semnul sfintei Cruci se face cu toate degetele mânei drepte întinse și alipite unul de altul, și punându-se mâna, u frunte se zice: — In nomine Petris, în piept — et Filii, în umărul stâng — et Spiritus, în cel drept — Sancti; și apoi punându-și mâinile în pozițiunea avută înainte se zice: Amen.

In ritul Siro-Caldaic forma e perfect aceeași ca și în ritul latin, ținuta mânei și cuvintele corăspunzătoare, cari țetru cât le putem imita sunetul ar fi cam acestea: — în frunte — Bșem Auà, în piept — u Aurà, în umărul stâng — u Ruhà, în cel drept — d'Kudșa. Tot asemenea e în ritul Sirv-malabarez din Iodia, diferența e doar în pronunțarea acelorăși cuvinte, anume malabarezii zic: — Beșem Aba, u Ruhà de Kudșa și apoi punând mâinile în poziția avută înainte zic: Amin.

In ritul Siro-moranit toate se fac ca mai sus, iar cuvintele cam astfel ar suna: — Bcem Abo, v Abro, v Ruho Deușo; și apoi punând mâinile în zozifiunea de mai înainte adaugă: — Had Alòho Șariro = Unul Dumnezeu adevărat.

In ritul Cnptic sau Etiopic atât semnele cât și cuvintele sunt în aceeași ordine ca mai sus. Iată cuvintele întru cât le putem imita: Beșime Ab, u Ueld, u Abenpes Kiduș, — si se adaugă apoi: Ahadu Amlac, Amen. = Unul Dumnezeu. Amin.

In ritul Armean de asemenea toate se fac ca'n ritul latin, iar cuvintele încă aceeași ordine o țin: — Anun Hor, iev Vortivo, iev Hocvuin Srpo, Amen.

În toate aceste rituri vechi vedem că semnul sfintei Cruci se face la fel și cuvintele toate țin una și aceeași ordine; nu tot astfel este însă în *ritul Siro-Bizantin* sau în ritul grecesc.

În acest rit semnul sfintei Cruci se face împreunând degetele, mare, arătător și mijlociu ale mâinei drepte, iar inelarul și cel mic ținându-le închise se pun cele trei degete împreunate în frunte zicând: — *Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς*, în piept: *καὶ τοῦ Υἱοῦ*, în umărul drept: — *καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος*, în cel stâng: — *Αμήν*.

În acest rit care e mai recent între celealalte, de ritul Siro-Bizantin n'a existat înainte de ce Bizanțul a fost ridicat la o oareși care vază prin împăratul Constantin cel Mare, adevă înaintea de veacul IV, vedem că semnul sfintei Cruci se deosebete de celealalte rituri.

Ritul Siro-Bizantin în biserica greacă sub influința marilor bărbați și mai cu seamă a celor trei capadocieni Vasile cel Mare cu fratele său Gregoriu Nissenul și Gregoriu Nazianzenul apoi a antiochenului Ioan Chrisostom, a luat o formă proprie, pe care în timpurile de mărire ale Bizanțului o au și propagat, și astfel ritul acesta care simplaminte a început deja de timpuriu a să numi „rit grecesc“ e mai răspândit decât toate celealalte rituri, afară de cel latin sau Roman.

Din cauza multor erezii ridicate uneori chiar și'n scaunele patriarhale ale acestei biserici, grecii după firea lor de a face simbol din orice au început a face ce și prin semnul sfintei Cruci, prin împreunarea celor trei degete să se simbolizeze Sf Treime Dumnezeu Unul; iar prin cele două degete închise cele două naturi, omenească și divină în Domnul nostru Isus Hristos. Dar de oarece cuvintele în toate limbile liturgice erau pentru umărul stâng — și *al Spiritului* iar pentru cel drept — *Sfânt*, pentru a nu schimba cuvintele zicând: *καὶ τοῦ Πνεύματος ἁγίου*, în loc de *καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος* grecii au buni dialectici au aflat de bine a schimba semnul punând întâi mâna în umărul drept și apoi în cel stâng.

Noi românii sub influința bizantină de atâtea veacuri, adoptat ritul siro-bizantin pe care l-am făcut al nostru, împreună cu ritul am adoptat și semnul sfintei Cruci ca ta greci, cu cuvintele însă tradusă din latină. Să explică deci

pentru ce și azi unii la umărul drept pic Sfântului Spirit sau Duh, alții zic: Duhului sau Spiritului Sfânt, pentru că forma latină pretinde — Spiritului Sfânt, iar cea grecească — Sfântului Spirit.

Ar fi bine deci să ne unificăm și'n aceasta zicând toți la fel. „*Πνεῦμα*“ hebraicul „ruhàh“, aramaicul „ruhà“, etc. ar corespunde cu românescul „suflare“, foarte greu fiind a ne obișnui cu formula: — In numele Tatălui și al Fiului și al Sfintei Suflări, Amin, — mai potrivit ar fi ca „duhul“ să-l lăsăm slovenilor, iar noi românii să folosim stlămoșescul „spirit“, și precum în toate riturile la umărul drept vine pronunțat cuvântul „sfânt“ iar la cel stâng „spirit“, noi să ne unificăm zicând: — In numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Spirit, Amin.

Dr. N. LUPU.

Când te atinge greșeala altuia, examinează-te mai întâi și vezi nu cumva ai și tu ceva în tine ce să i-se asemene.

Marcu Aureliu.

Minoritățile religioase în Transilvania.

În anul 1924 a vizitat Ardealul o comisiune anglo-americană anchetând situația bisericilor minoritare de aici: a reformaților, luteranilor, unitarilor și catolicilor. Președintele comisiunii, Dr. Cornish, a redactat un raport, apărut sub titlul „*The religious minorities in Transylvania*” și publicat succesiv în revista „Magyar kisebbség” (Minorité Hongroise), mai nou și în volum (Lugoj 1925 pp. 103), în traducere maghiară. Raportul, după o introducere istorică, cuprinde memoriul comisiunii anglo-americane către guvernul român, cu o serie de doleanțe culese la fața locului, apoi răspunsul guvernului român la acest memoriu, pe urmă observările comisiunii la răspunsul guvernului român.

Cu regret am constatat, că opinia publică română a învrednicit de foarte puțină atențiune această afacere. La timpul său, o știre scurtă în ziare, mai apoi, după apariția raportului, câteva comentarii de nemulțumire („După o anchetă a minorităților în Ardeal. Ce n'a constatat o comisie americană?” *Universul* 17 Iulie 1925). La atât se reduce atențiunea acordată de noi întregii chestiuni. Ba să nu uităm nici unele încercări de a combate raportul comisiunii, prin raportul contrar (*Romania and her religious minorities*) al unei dșoare din America H. M. Tichner (v. *Universul* No 236 d. 12 Oct. 1925. „Pe urma unei comisii americane” și acelaș No 242 d. 19 Oct. „Acuzațiile de netoleranță sunt basme”)* sau prin știrea reprodusă de ziare (v. *Universul* 1 Aug. 1925), că în legătură cu o altă comisie, dl. Beach, unul dintre semnatarii memoriului ar fi declarat, că „se simte în țara aceasta ca într'o a doua patrie și că pleacă cu părerile cele mai bune”. O asemenea știre, cumcă adeca comisiunea după anchetă și-ar fi exprimat la București deplina sa mulțumire asupra celor constatate, s'a lansat la timpul său. De altă parte presa elvețiană a crezut că poate acuza chiar pe dl Petrescu-

*) Vezi și „Cuvântul” Nrii 304, 305 din 1925.

Comnen, ministrul nostru la Berna, de încercarea de seducere a opiniei publice prin asemenea comunicate (v. Schaffhauser Zeitung No. 204—1924).

Ei bine, noi credem, că memoriul comisiei merită mai multă atențiune. Căci să luăm lucrul așa cum este. În numele „marelui comitet american pentru drepturile minorităților religioase“, vine o comisiune în țara noastră, compusă din delegații tuturor bisericilor americane. Ea e prezentată guvernului român de miniștrii Americii și Britaniei. O primește dl Duca, spunând, că guvernul primește bucuros ancheta cea mai minuțioasă a comisiei. Tot așa de bine o primesc dnii Lăpedatu, Constantinescu, Dr. Angelescu, punându-și la dispoziția comisiei întreg aparatul administrativ. Membrii comisiei sunt invitați la lunche la Cotroceni. În onoarea lor dă și dl Lăpedatu un dejun la Chateaubriand. Li-se pune la dispoziție vagon special, li-se cere să ancheteze numai și să raporteze, guvernul nu numai va sana neajunsurile, ci pe cei păcătoși „îi va trage în judecată“ (cuvintele dlui Duca). Urmează ancheta, în toată libertatea. Ancheta s'a făcut prin deplasarea membrilor comisiei în diferite localități (a făcut total 2.200 mile cu automobilul); dar au primit și rapoarte oficiale dela episcopii bisericilor reformate și unitare; mai târziu au trimis asemenea rapoarte și luteranii (maghiari și sași), romano-catolicii însă nu!

După anchetă comisiunea s'a reîntors la București, a invitat la un lunch pe reprezentanții guvernului, a urmat o conferință de trei ore. S'au luat măsuri, ca membrii comisiei să-și poată trece la hotar toate scriptele, ce cuprindeau dovezile minoritarilor, fără revizie ori dificultăți! De acasă, membrii comisiei trimit guvernului român un memoriu, în care expun cele constatate și cer răspuns. Li pun în vedere guvernului român, că „comisiunea în chipul cel mai serios ia asupra sa greaua răspundere pentru *publicitatea întinsă*, ce va urma publicării raportului său“. Guvernul român își dă răspunsul. Se publică raportul, cuprinzând, precum arătarăm, atât memoriul comisiei, cât și răspunsul guvernului nostru.

Acum să ne dăm seama de răul serviciu, ce-l fac statului nostru ceice ignorează ori bagatelizează toată chestiunea, iar de altă parte acuză comisia de recrediață, atribuindu-i dlui Cornish chiar origine maghiară. Obiecțiunile față de

procedurile comisiei și față de cele cuprinse în memoriul ei, trebuiau făcute la locul său: în răspunsul guvernului. Și dacă nu s'au făcut, e sau din neglijință (cece presupunem), sau cu intențiunea de a lăsa anume lucrurile nelămurite. În orice caz vina o purtăm noi! Și asemenea lucruri nu ne servesc spre onoare, cum peste tot nu-ți face onoare o politică lipsită de orientare preciză și de bărbăție!

În cele următoare vom căuta să răsfoim nițel raportul din chestie, arătând, cam ce fel de doleanțe a descoperit comisiunea anglo-americană și ce răspunde la toate acelea guvernul român. O facem îndemnați de înaltele principii morale, ce ne călăuzesc în toate acțiunile noastre, cu dorința de a contribui barem încâtva, la lămurirea unei situații de importanță capitală pentru viitorul țării și al neamului; o facem și în vederea, că unele din doleanțele relevate acolo, sunt doleanțele bisericilor neortodoxe peste tot, între cari și o biserică națională, ba în ce privește desființarea învățământului confesional, biserica ort. română din Transilvania stă alături de acestea și în sfârșit o facem, ca să se vadă cât de ridicole sunt unele din „săcăelile“ anumitor organe administrative, cari ajung să nemulțumească, fără nici-un rost, pe oameni și să ne creeze o atmosferă grea în afară.

Partea I.

Obiecțiuni față de garantarea dreptului de întrunire și răspunsul guvernului român la obiecțiunile față de dreptul de întrunire.

Reclamație.

Răspuns.

1.

1.

În comuna *Bagin* (jud. T. Ar.) la 8 Ian. 1922 o întrunire religioasă a unitarilor a fost oprită de primar. Preotul i-a plătit 200 Lei, după aceea s'a admis.

Preotul a ținut întruniri fără a le fi anunțat. S'a opus primarului, pentru aceasta a fost amendat (după desbatere în regulă) cu 200 Lei. Comuna era în zona stării de asediu.

2.

2.

În com. *Moldovenești* (T. Ar.) la 9 Iun. 1924, jandarmii au disolvat o petrecere, care fusese autorizată. Motivul ar fi fost, că tinerimea n'a lucrat destul la pământul jandarmilor.

Neadevărat, niciodată la *Moldovenești* nu s'au împiedecat petrecerile. Jandarmeria n'are acolo nici un fel de pământ! (Observarea comisiei: reclamația nu se referă cu orice preț la pământ comunal, ci la orice fel de pământ, cultivat de jandarmi).

3.

3.

În com. *Dâmbău* (Târn. mică) preotul, afară de serviciile de Duminică,

Raportul prefectului: nu s'a denegat nici o autorizație, preotul din

a fost constrâns să ceară pentru orice Dâmbău nici nu a cerut, nici nu a alte întruniri autorizate, dar din Ian. reclamat nimic.
1924 nu i-s'a mai dat.

4.

In com. *Arcus* (Tr. Sc.) în Martie 1924 prefectul a interzis întrunirile legale ale soc. David Ferent.

4.

Prefectul neagă totul.

5.

In com. *Pauleni* (Odorh.) s'au interzis întrunirile asociațiilor culturale, afară de Dumineca. Zadarnic a reclamat Consistorul unitar!

5.

Episcopul unitar din Cluj declară, că în Pauleni nu este comunitate unitară, deci nu a putut reclama nimic! (Observ. comisiunii: probabil din greșeala scriitorului s'a referit la unitar reclamația, care se poate referi, la altă confesiune!)*

6.

In com. *Firtușeni* (Odorh.) prefectul a recomandat să nu se țină întrunirile soc. >David F., până nu se aprobă statutele. Ceeace n'a urmat, deci nici întruniri nu s'au mai putut ține.

6.

Episcopul unitar recunoaște, că prefectul nu a luat nici o măsură în chestie. Preotul a anunțat verbal prim-pretorului, că dorește să înființeze secția numitei soc., la ce tot verbal i-s'a spus, că până nu se aprobă statutele, nu se poate înființa nici o societate. (Observ. comisiunii: chiar de aceea se plâng mereu minoritarii, că autoritățile române deneagă să dea ordinele în scris, ca să poată nega la urmă).

7.

In Tg.-Săcuiesc (Tr. Scaune) nu s'a dat autorizație la o petrecere comună a reformaților și catolicilor, până n'au dat 1000 Lei la statua lui Iancu.

7.

Nici o urmă la poliție de așa ceva. Nu se precizează timpul și persoanele. Declarația preoților maghiari desminte această afirmație.

8.

Nu s'a autorizat o asociație a profesorilor dela cele șapte colegii (licee reformate).

8.

Nu s'au observat formele legale.

9.

In *Uioara* (Alba d. j.) la 24 Febr. 1924 jandarmii au oprit o întrunire relig. a reformaților.

9.

Abuzurile organelor inferioare totdeauna se reprimă, dacă se reclamă.

10.

In *Moldovenești* (T. Ar.) la 7 Iun. 1924 jandarmii au disolvat o adunare a soc. David F., autorizată de prim-pretor.

10.

N'avem cunoștință; dacă jandarmii au făcut dificultăți, cauza e că nu s'a anunțat ziua și ora adunării la poliție.

11.

Autoritățile ref., r. cat. și lut. (maghiare și săsești) au comunicat comisiunii, că autoritățile române mereu se amestecă în acțiunea religioasă. S'a promis lista reclamațiilor, dar comisia nu a primit-o.

11.

Nu s'a răspuns.

* Observăm, că în jud. Odorheiu sunt 2 comune cu numele *Pauleni*: Homorodszentpál, în plasa Oclăud, cu 645 unitari și 63 reformați, — și Székelypálfalva, plasa Odorheiu, cu 545 r. cat. și 12 unitari. Reclamația poate privi comuna primă!

Partea II.

Reclamațiuni privitoare la volnicia și corupțiunea persoanelor oficiale și răspunsul român.

1. Preotul unitar Dem. Sôfalvi din *Cechești* (j. Odorheiu) la 15 Iulie 1923 venind pe drum dela Avrămești, a fost bătut de plutonierul de jandarmi Achim din Avrămești. La tribunal, acesta a negat fapta lui imputată. Singurul martor ar fi alt jandarm, care a fost cu el, dar preotul nu-l cunoaște.

2. D-na Nic. Crăciun, soția șefului poliției din *Orășeni* (j. Odorh.), a cumpărat în piață dela femecea unui lucrător, o curcă cu 130 Lei, dar așasă n'au plătit, numai 30 Lei. Pe lucrătorul, care a reclamat prețul integral, dl Crăciun l-a bătut bine.

3. La *Bodogaia* (j. Odorh.) în luna Ian. 1924 plutonierul de jand. a disolvat întocmirea relig. din bis. unitară, convocată prin ordinul episcopului și consistorului.

4. La *Orășeni* în Febr. 1924 un grup de tineri cântând pe stradă, au fost bătuți de jandarmi și imprăștiati.

5. În Martie 1924 preotul ref. învățătorul și un colonel de jandarmi maghiar în penziune, din *Șomfalău*, au fost deținuți și bătuți de dl Crișan plutonier de jandarmi. A doua zi au trebuit să subscrie o declarație, cumcă n'au suferit nici o insultă.

6. Asemenea caz, cu alți patru domni, în acelaș timp, la *Galfalau* (*Ganfalău*, j. Târn. mică).

7. Acelaș plut. de jand. din *Adămuș* numai așa permite adunări, dacă ungurii lucrează la pământul lui. În acest chip s'a îmbogățit și e infricșat.

8. La *Bodogaia* în Martie 1924 jandarmul I. Oltean a bătut pe un unitar

1. În general guvernul român nu lasă nepedepsite abuzurile organelor subalterne. Sunt înse reclamațiuni iscodite cu tendință răutăcioasă. Cazul de față a fost desbătut de judec. de ocol la 13 Nov. 1923, acum e la tribunal. Episcopul unitar recunoaște, că prefectul a ținut anchetă la fața locului, dar reclamantul neagă.

2. Reclamația de față nu e de caracter minoritar! Guvernul are declarația lucrătorului din chestie, care spune că cazul nu e adevărat. E proces de presă împotriva gazetei *Brassó L.*, care mai întâiu a publicat știrea.

3. Ep. unitar comunică, cumcă adunarea a fost convocată nu de episcop ori de consistor, ci numai de preot, cu înconjurarea ordinelor referitoare la toți cetățenii. Prefectul declară. că nu s'a închis niciodată nici o adunare.

4. Preotul locului declară, că el a spus cazul, întâmplat noaptea, fără să fi fost maltratați tinerii și cu rugarea să nu se conzidere ca doleanță.

5. Cazul s'a întâmplat în 1923, la proclamarea stării de asediu și a mobilizării parțiale, în legătură cu incidentele dela frontiera maghiară. La *Șomfalău* ungurii au răspuns târziu la ordinul de mobilizare. Reclamanții fiind bănuși ca instigatori, au fost deținuți, dar ancheta a dovedit, că nime n'a căpătat bătaie.

6. Cam acelaș răspuns.

7. Ancheta a dovedit, că dl Crișan e om sărac, a fost jandarm sub unguri, pentru servicii credincioase a fost decorat, de aceea ungurii nu-l pot vedea în ochi. Nu e adevărat, ce i-se impută.

8. Raportul prefectului: vinovăția jandarmului nu s'a putut dovedi. Dar

(I. Ban) și i-a luat 500 Lei. S'a făcut arătare, fără rezultat.

fiindcă populația nu era mulțumită cu el, a fost transferat. Insuș episcopul unitar recunoaște, că jandarmul nu a luat parale dela numitul domn.

9.

La *Iara de jos* (T. Ar) la 8 și 9. Iunie 1924 mai mulți unitari au trebuit să transporteze cu trăsurile lor fără plată, coriști români la Turda. Din aceasta cauză au neglijat serviciul divin și împărtășirea de Rusalii.

9. Căraușia amintită s'a făcut în baza unei convenții între țărani și autorități, în mare parte de către români!

10.

La *Iara de jos* s'a rechiziționat pentru un pretor, casa dlui Istvan Șandor, a căruia mamă era încă în casă. Reclamând el, a fost bătut. Preotul unitar i-a văzut ranele.

10. Locuința a fost rechiziționată în baza legii. Dl István a pătruns noaptea în locuința dlui pretor.

11.

La *Racoșul de jos* în 24 Iunie. 1923 s'a ordonat arborarea drapelurilor, din caprițul jandarmului, căci nu era nici o sărbătoare, la jandarmi nici nu era arborat.

11. Ancheta dovedește că nime nici-odată nu a fost obligat la arborarea drapelului.

12.

Asemenea incidente din comuna *Mojna* și din altele.

12. Acelaș răspuns.

13.

La *Martinus* (Odorheiu) în 29 Iunie 1924, Dumineca, mulți feciori maghiari unitari au fost siliți să lucreze fără plată la pământul jandarmilor.

13. Raportul primarului: reclamația e neintemeiată.

14.

La *Orășeni* și în satele învecinate, jandarmii au bătut pe tinerii cari cântau pe stradă (mai ales în Ian. și Febr. 1924).

14. Răspunsul e asemenea celui de sub No. 4.

15.

La *Ionești* (j. Odorheiu) în Febr. sau Martie 1924 jandarmii au imprăștiat o societate de tineri și tinere, cari cântau într'o casă particulară. »Comisiunea s'a convins, că adunarea nu era, decât întrunire familiară și că cântările, ce s'au cântat, erau cântece populare lipsite de orice caracter politic«.

15. Preotul declară, că reclamația adusă în fața comisiunei e neintemeiată. El a spus numai, că un grup de feciori și fete a fost imprăștiat, pentrucă n'aveau autorizație de întrunire, dar n'au fost bătuți. Erau în vigoare legile marțiale.

16.

Jandarmii opresc poporul să nu lucreze, în zile de sărbători ale bisericii române. Dar de multe ori îl silesc să lucreze Dumineca, la pământul lor. Se expune, mai pe larg, cazul reclamat sub No. 13.

16. Acelaș răspuns ca sub No. 13.

17.

Cazul cu școala și cu preotul ref. Megyaszay din *Cernatul de jos*, închis și maltratată de jandarmi.

17. Cazul cu școala se lămurește în lumina celor ce se vor vedea mai jos (partea III. p. 2, A.), iar despre preo-

tnl Megyaszay, un individ absolut anormal, se arată, că a fost deținut de Curtea Marțială și a ajuns în conflict cu proprii săi credincioși.

18.

În comuna *Retin* (Tr. Sc.) școala de stat s'a reparat prin contribuția poporului. Preotul reformat, care a criticat acest sistem, a fost deținut și timbrat de agitator.

18.

Repararea școlii s'a făcut în baza unui contract, ce a existat într-o comună și statul maghiar. Preotul a agitat poporul încât a atacat pe prim-pretor. Siguranța l-a deținut, dar din grația prefectului a fost pus pe picior liber.

19.

Preotul ref Valloncs din *Macșa* în Iunie 1919 a fost deținut 3 zile, în 8 Febr. 1921 când pregătea tinerimea pentru o serată teatrală, a fost maltratată de jandarmi și nu i-s'a mai permis a ține întruniri cu tinerimea.

19.

La *Macșa* nu s'a interzis nici o întrunire, dar dl Valloncs e un dușman incarnat al României, căruia multe i-s'au trecut cu vederea.

20.

Dl. Bela Kelemen din *Tg. Săcuiesc* în 1923 a pierdut în piață 400 Lei. Jandarmii au silit pe un anumit Toth Lajos să plătească banii, deși Kelemen nu l-a bănuț pe acesta. Jandarmii au împărțit apoi banii între ei.

20.

Prefectul declară, că nu răspunde la asemenea absurdități

21.

Judecătorul din *Târgul-săcuiesc* a cumpărat o fabrică, pe care n-a plătit-o de loc. Reclamând cumpărătorul banii, l-a silit să dea o declarație, cumcă judecătorul nu e dator cu nimic. Cazul a fost raportat delegației de dl Dr. Iancso notar public.

21.

Dl Dr Iancso notar public a declarat în scris, că nu a spus nimănui asemenea lucruri, nici nu se pot afirma din simplul motiv, că precum dovedesc cărțile funduare la *Târgul Săcuiesc* nici un judecător nu este, care să fi cumpărat vre-o fabrică în jur.

22.

Dl Kiss Károly prof. la stat în *Tg. Săcuiesc*, cerându-și pensionarea, i-s'a recomandat, ca doamna lui să încezeze cu activitatea de interes social bisericesc. Ceeace ea a și făcut.

22.

Totul e inexact, dl Kiss Károly, deși de 70 ani, și azi e încă în funcțiune.

23.

Dș Marton Ilonka prof. de muzică la stat, în Febr. 1923 a fost oprită să mai cânte în biserică.

23.

Nefiind precizate nici județul, nici localitatea, nu se poate răspunde.

24.

Dnei Molnár Dénes din *Tg. Săcuiesc* i-s'a denegat pașaportul pentru Cehoslovăcia pe motivul, că soțul ei e iredentist.

24.

S'a denegat pe motivul, că dl Molnár D., fiind (în 1918-21) primarul orașului, s'a amestecat în o afacere de fraudă cu cereale, care a cauzat orașului 900 000 Lei pagubă.

25.

În comuna *Dârjiu* (Odorheiu) ungurul Majláth a beut la un birt cu jandarmul Ulieșul-Kányád, apoi s'au luat la ceartă și jandarmul a omorât pe ungur. N'a fost pedepsit, ci numai transferat.

25.

Reclamația e confuză, fiind schimbat numele persoanei cu al comunei. Starea faptică e: Plutonierul de jandarmi Majláth în comuna Ulieșul (Kányád), fiind în legitimă apărare, a împușcat un anumit Pap Ienő. Cauza e la Curtea Marțială.

Mai încap laolaltă: credința și știința?

— Notițe fugare asupra vieții prof. univ. Contardo Ferrini † 1902, cu reflexii ce se impun de sine. —

Superficialitatea, din firea sa, a fost, este și va fi în veci: ușurică, îndrăsneată, vorbăreață, închipuită nevoie mare, dușmănoasă și despotică. Curtezană fără suflet, având un singur dor: să facă senzație cu orice preț, ca astfel să poată stoarce laudele naivilor și plata Mamonei, ea își ascunde uriciunea pustiirii și stărpiciunea, — vițiile sale din naștere, — sub spoiala de împrumut a frazelor frumoase și așa, spulcuită și cochetă, colindă lumea dela o margine la alta. Tună și fulgeră de pe tribunele demagogilor, se cocoțează pe catedrele școalelor de tot soiul, clocotește și spumegă în nesfârșite, nenumărate articole de ziare și reviste, izbucnește în volume mai subțiri ori mai groase, dar totdeauna cu pretenția de indiscutabilă erudiție; critică totul, zeflemizează totul, răstoarnă ierarhii consacrate, — științifice, literare, artistice, — terfelește ideile vechi și probate, e neobosită, în a propune soluții noi și nemai auzite, numai să întărească în alții convingerea că nici în cer, nici pe pământ, nici viața, nici moartea, nici trecutul nici viitorul — cu atât mai puțin prezentul, — nu au și nici că pot să aibă, vre-o taină pe care ea să n'o vadă, să n'o înțeleagă, ori barem să n'o prevadă. Socoate deci a fi dreptul și datorința ei să verse lumină cu toptanul, la iuțeală, întrebată și neîntrebată, în toate, dar absolut în toate chestiile, mici și mari — mai ales în cele mari, — actuale și neactuale, fizice, metafizice, istorice, teologice, culturale, naționale ori morale, indiferent domeniul căruia aparțin¹⁾.

Isprava acestei „apostolii“ funeste o vedem cu ochii: buimăceală pe toată linia, sbuciumare istovitoare, nesiguranță chi-

¹⁾ Figura aceasta flecărează și firetică o ridiculizează dictonul scholastic: *Dixerit audacter de omni re scibili atque inscibili, et adhuc de quibusdam aliis...*

nuitoare, în minți și în inimi! Nu de geaba dispune doar Chimiță, — tipul superficialității ziaristice, fixat de A. Vlăhuță, — de... „curaj cu chila și minciuni cu lopata“. Acest vajnic luptător al „progresului“, care, în treacăt fie zis „în viața lui n'a cetit o carte serioasă până în sfârșit, în schimb însă îi dospește în cap „tescovina futuror discuțiilor de răspântii și cafenele“, — acest ostaș al ideilor „avanzate“, se poate felicita pentru rolul ce are în formarea și îndrumarea opiniei publice, a oceanului acestuia tulbure și învălurat, în carele, acum poate că mai mult ca oricând, personalitățile întregi, cei buni și într'adevăr culți, se poate zice în clasicul: *apparent raro nantes in gurgite vasto* (Vergilius): abia ici-colo s'arată câte unul, răzbind prin vârtejul năpraznic.

Noroc numai, că în toată babilonia aceasta haotică, și în pofida rubedeniilor lui Chimiță, al căror număr este leghion, cât ne poticnim de ele la tot pasul, pe toate cărările vieții: mănunchiul de elită, ori și cât ar părea el de mic, al celor buni într'adevăr, — buni sub îndoitul respect al gândiri sănătoase, serioase și al inimii curate, nepătate — ne este cheazășie îndeajuns, cumcă anumite adevăruri și idealuri, departe de a fi osândite să fie plasate în hala vechiturilor eșite din modă, sunt, astăzi, cași în urmă cu veacuri și milenii: faruri luminoase, călăuze încercate și nemincinoase, izvoare nesecate de îndemnuri curate, de fapte bogate în roduri de folos obștesc, trupesc și sufletesc. Căci oricâtă vâlvă ar face corul gălăgios al civilizațiilor inculte și oricâtă prăfărie ar răscoli și răspândi în lume „cultura“ lor europenească cu caracter chelneresc, cum bine o timbrează un cap luminat¹⁾ fapt este că nu poate îmbăta nici nu poate orbi și duce în rătăcire pe oricine. Și bucuria noastră de creștini din moși-strămoși crește peste orice închipuire, când în rândurile prime ale închinătorilor lui Hristos și ai Evangheliei sale vedem bărbați, al căror nume, în urma meritelor *reale*, câștigate prin îndelungate și mistuitoare efortări ale creerilor, știința adevărată le va pomeni cu respect nefățărît, din neam în neam. Atari nume sunt destule, chiar mai multe de cum ar binevoi să îngăduie, înțelepciunea celor ce se adapă zi de zi din apa vie a jurnalelor, și a romanelor de senzație. Le întâlnim pe filele colbuite ale filozofiei, cași pe

¹⁾ Cf. Aur. I. C. Popovici: *Naționalism sau democrație*. București. •Minerva• 1910. pag. 27—30.

paginile noue-nouțe ale științelor naturale ori — cine ar crede — ale dreptului.

În cele ce urmează vom zăbovi puțin la o minune a zilelor noastre bogate în aeroplan și motoscafuri, ultra-telescoape și ultra-microscoape: la viața mireanului Contařdo Ferrini, fost prof. universitar, † 1902, o celebritate mondială a dreptului și — un erou al credinței, un sfânt al Bisericii lui Hristos¹⁾.

Strălucirea razei de soare și puritatea ei numai înveseli și desfăta poate ochiul sănătos, inviorând în aceeași vreme pe cel bolnav.

Tânărul ideal.

Cetățenii orașului Milano, din jumătatea 2-a a veacului trecut, aveau de multe ori prilejul să se desfăteze în tabloul pitoresc ce-l imbia tovărășia idilică: un venerabil profesor, înaintat în vârstă și muncă cinstită și rodnică, pe catedra școalei politehnice din loc²⁾ și un tânăr svelt, serios, simpatic, însoțitor nedespărțit al celui alt, la preumblări și în calea des bătătorită a bisericii, a Institutului Lombard, al cărui secretar era Seniorul, ori la convenirile soc. caritative „Sf. Vincențiu“. Mulți vor fi gândit că văd Maistrul și Ucenicul. Cei mai de aproape însă știu că-i tatăl și fiul: Prof. Rinaldo Ferrini și întâiul viăstar al familiei sale, Contardo, venit pe lume la 4 Aprilie 1859. Duhul păcii, al bune înțelegeri, al stimei împrumutate, al muncii chibzuite și stăruitoare, al respectului sincer, prompt și profund, față de postulatele precise ale unei vieți spirituale superioare, — duh stăpânitor în această familie creștină în cel

¹⁾ Cf. Dr. C. Pellegrini: Ein Glaubensheld der modernen Zeit. Trad. de Dr. A. Genggeler. Freiburg i, Br. 1914. — Tot ce se aduce în această lucrare privitor la C. Ferrini, fără altă indicație, e dat după autorul de mai sus. Am mai consultat apoi: Dr. Ioan Coltor: C. Ferrini (1859 - 1902) Nr. 11 al „Cult. Creștine“ din 1914 precum și: Constantin Kempf S. Y.: Die Heiligkeit der Kirche im 19. Jahrhundert 6 Einsiedeln 1914 pag. 246-254.

La acest loc țin să declar că nu am de gând să ies câtuși de puțin din cadrele între cari restrâng scrisul de felul acestuia decretele Papii Urban VIII. și Constituțiunea Apostolică „Officiorum“ a Papii Leon XIII.

²⁾ Tipărise între altele, două lucrări de valoare: *Tehnologia dela caldure*, 1876 și *Electricitate și magnetism* 1879, amândouă traduse în nemțește și franțuzește.

mai deplin înțeles al cuvântului¹⁾ — a străbătut de mic copil toată ființa, celui ce odată avea să fie: o mândrie a casei părintești, o fală a științei, o glorie a țării, o podoabă a umanității și o mărire a bisericii. Cursul acestei vieți, cu imenzele binefaceri ale ei, sub atâtea și atâtea respecte, adeverește încă odată cât de întemeiată este îngrijorarea pedagogiei creștine de educația familiară, care croiește mersul întregii vieți de mai apoi și face din familie un factor educativ absolute indispenzabil și de neînlocuit prin nimic²⁾. Magistra vitae, istoria, cunoaște pilde fără număr, cari pledează pe lângă acest adevăr³⁾ Numai de-ar fi și urechi de auzit!

2. Studiile primare și gimnaziale și le face în institutul Bosselli, din orașul nașterii sale. Pomenirea lui cu laudă o face colegul de pe acele vremuri, L. Marelli, (devenit episcop de Bobbio): naturel plăcut, captivant, camarad pașnic, foarte sânguincios la studiu. Reliefaază împrejurarea că „niciodată n'a

¹⁾ Prof. Renaldo Ferrini moare în 1908 ca membru activ al soc. »Sf. Vincentiu« la trei ani după ce soția sa Luigia născ. Buccelati, murise ca soră vincentiană, în urma unui morb infecțios contras cu vizitele făcute pela bolnavii săraci și neajutorați.

Pentru orientare notez că »Soc. Sf. Vincentiu« a fondat-o stud. parisian Fr. Ozanam († 1854) cu încă vre-o câțiva studenți, în 1833. Rostul ei este pur caritativ: să vină efective în ajutorul celor lipsici, cercetându-i la ei acasă, cu mila sufletelor darnice; să plaseze ucenicii săraci la măestri cinstiți, să așeze orfani în funcții bune, creștine, să deie înviațiile necesare nou-sosiților desorientați în labirintul orașelor mari etc. etc. Cf. Franz Beringer-I Hilgers S. I- Die Ablässe, ihr Wesen und Gebrauch 14 Paderbom 1916. pag. 293 - 296.

²⁾ Cf. Dr. Fr. Krus S. I: Pädagogische Grundfragen. Innsbruck 1911. pag. 112 - 117.

³⁾ Din seria nesfârșită a cazurilor similare, rupem doue: a) Familia unui pastor protestant, împărechiat cu credința și cerințele mai riguroase ale eticii, dă lumii pe David F. Strauss 1808-1874), autorul pestilențialei »Viați a lui Isus« pentru poporul German (ed. 4 apare în 1877 în Borrd) și părintele »școlii mythice« de tristă pomenire pe paginile hermeneuticei biblice

b) Familia soților binecredincioși: Ludovic Martin și Zelia Guerin odrăsește lumii și Bisericii, pe Tereza din Liseaux, (1873-1897), lauda fecioarelor creștine, crinul Carmelului, ridicat în 1925 la cinstea altarelor, de părintele creștinătății.

Apropos de acestea: între cărturarii noștri cari cu vorba și fapta dovedesc dispreț față de orice convingere religioasă, găsim deatâteaori și de aceia cari s'au ridicat acolo unde sunt, înfruptându-se din prescuri și ofrandele prilejite de cetania cuvioaselor cereri ale Ceaslovului și m-am întrebat, așa ca pentru mine: oare cum se face una ca aceasta?

Alții să nu se mai fi întrebat tot ca mine?

avut de ce se fie pedepsit“ și că ocolea elementele ușurate ale școlii „cu cari nici când n'a avut nici un fel de contact mai intim“.

Schișarea aceasta făcută în fuga condeului merită toată luarea aminte, căci e un mijit de zori mult promițător. Seriozitatea senină a băiatului bun și harnic ne lasă să întrezărim ce va fi în stare să săvârșiască ajuns odată la deplinătatea puterilor morale și intelectuale ale bărbatului, — dacă puteri vrăjmașe nu vor turbura până atunci armonia acestui suflet dăruit cu atât de alese însușiri, cecece, din fericire, aici odată nu s'a întâmplat. Prea solidă era temelia, prea select materialul, prea puternice contraforturile și cu mult mai bine instruat, limpede văzător și treaz era stăpânul acestei citadele, capodoperă a clădirilor sufletești, decât ca bântuilele, oricât de întițe și turbate, ale oricător vifore, s'o fi putut răsturna.

Pentruca de încercat a încercat să-și facă loc și aici vântul îndoielii, căruia, ca la atâția alții, dacă izbutia, se prea poate iar fi urmat și sateliții: vijelia pustiitoare a patimilor și vifonița rebegitoare a necredinții.

Insă la deslănșuirea acestui început de furtună ce ar fi putut să se prefacă în uragaș nimicitor, a dat — *ca într'atâtea cazuri*, nesocotința păcătoasă a unui dascăl, ce nu știa, pe lângă toate diplomele cât de adânci temeuri pedagogice și psihologice, are smerita rugă a Psalmistului: Pune Doamne, pază gurii mele, și ușă de îngrădire împrejurul buzelor mele¹⁾ cu deosebire când stai în fața celor mici și curați cu inima. Elevul trecut prin încercare notează cu măhnire despre ispititorul credinții copilăriei sale că, acela „în butul anilor săi, destui la număr, tot nu dăduse de adevărata înțelepciune și pricepere“.

Aspră vorbă, — îndreptătită vorbă!

Ar fi bine să și-o însemne atâți uitați de sine, cari în dorința nebună de-a părea mai cumiști decum sunt aievea — cei puțin în ochii copiilor neștiutori, cari tocmai de aceea, nu-s în stare să drămăluiască ușurătatea unei panglicării cu betele științifice“, — se pun și paradează cu năzbătii proprii ori luate deagata dela fanfaroni descreerați, privitor la religie și morală, zăpăcind în felul acesta minți în desvoltare, scrintind judecați sănătoase, dar fragede, schilodind caractere, ruinând vieți, —

¹⁾ Ps. 140, 3.

improvizându-se în cioclii criminali ai acelor, cărora chemați erau ei, în primul rând, după părinți, să le deie lumină din a lor lumină, tărie sufletească, vigoare morală, idealism purificat de orice imperfecțiune, duh drept înoinde într'înșii, prin înfruierea covârșitoare a unei personalități morale bine pronunțate, puternice, impunătoare, singura autoritate, căreia tinerimea nu-i zice împotriva¹⁾, singurul modru de a educa pe cei încredințați grijei dascălești²⁾, — acesta fiind și dealtcum rostul primordial al învățământului³⁾.

Tulburarea trecătoare provocată de imprudența unui profesor țicnit putem zice că formează singurul episod mai întunecat în viața sufletească a tânărului de care ne ocupăm. În-

¹⁾ Cf. Ios. Könn: Jugendpflege und Charakterbildung² Warendorf 1914 pag. 204 sqq.

²⁾ Autoritate competentă în chestie susține hotărât că: »Nu putem da altora educație, dacă noi înșine nu ne punem sub flamura celor mai înalte adevăruri... Căci noi educăm mai spornic prin ceea ce săvârșim în în sufletul nostru; asupra altora lucrează mai durabil nu ceea ce am născocit peste zi, ci ceea ce am zmulș din noi înșine în nopți de nesomn. Și ceea ce am lucrat realmente în noi ne făurește aierul de pe chip și tonul glasului, cari înrăuresc poruncitor, ca prezența aievea a unor lucruri înalte, asupra sufletelor tinere«. Cf Fr. Förster: Indrumarea vieții. Trad. de Nicolae Pandelea. București 1922 pag. 154—155.

³⁾ Luminatul om de carte și de experiență, dl. prof. univ S. Mehedintzi, apără teza: »In adevăr, când zici învățământ, lucrul de căpetenie nu e partea tehnică... Profesorul cel mai bun nu e numai decât acela care face lecția cea mai deplină din punctul de vedere al meșteșugului pedagogic. Isprava adevărată a școlii nu se vede atâta în felul cum înveți; ci mai întâiu și mai presus de toate în ce înveți și dela cine înveți. Școala în înțelesul superior al vorbei înseamnă: disciplinarea conștientă sau inconștientă a vieții prin contactul zilnic cu acela pe care ți-l'ai luat în anii tinereței ca model de cugetare și simțire, ca pildă de »atitudine socială«. »Invățul« și »invățătura« isvorește așadar mai întâiu din personalitatea profesorului«. Cf. S. Mehedintzi: Către noua generație². București 1923 pag. 80—81.

S'apoi să nu te crucești de mentalitatea șuchiață a unor slujitori ai altarului, care pun pe brânci episcopiile, numai să-i vâre la oraș, chipurile »ca să-și poată crește copii la școală« — fără să se gândească, fi-le-ar iertat, peste tot, chear și locuind în orașul cu școlile dorite, să-și deie băieții la școli, al căror personal didactic nu prezintă garanții sigure sub respectul de însemnătate precumpănitoare al educației? Abstrăgând dela alte considerații să nu se uite că nu toți copiii sunt alte ediții a lui Contarredo Ferrini! Chiar presupunând mediul familiar egal, ori măcar și superior.

colo: soare și creștere nestingherită, neîntreruptă, a tuturor facultăților.

La vrâsta de doisprecece ani se împărtășește întâiadata. Evenimentul acesta, așteptat cu dor și întâmpinat cu cuvenită pregătire, înseamnă, la el, în chip vădit, un nou punct de mănecare întru orînduirea conduitei din viitor¹⁾. s'a dovedit deci a fi și el ca toate inimile de copil, nesticite de putreziciunea păcatului: primitor plecat a dumnezeeștilor și de viață dătătoarelor învățături ale Celui mai mare și mai sfânt prietin al copiilor, când acele învățături sunt lămurite prin rostul iubitor și pricepător al unei vrednice slugi a lui Hristos — Dumnezeu, cel ce binecuvântă totdeauna truda depusă cu gând curat a slugilor sale neprihănite²⁾. Din acea clipită neuitată inima lui, așa zicând, a palpitat în ritmul Inimii Domnului, fără să-l mai poată scoate ceva ori cineva din ogașa atât de fericit apucată. Considerații de psihologie agiologică întăresc, dealtfel, faptul, că e și greu a ieși din cercul de vrajă al Inimei acesteia preasfinte. Fiul lui Rinaldo nu va face abatere dela o regulă fără greș. Drept dovadă, în cel privește pe acesta, ne pot sluji cuvintele de îmbărbătare, scrise sorioarei sale Antonia, cu prilejul celei dintâiu împărtășenii a dânzei: „Pentru cel ce a gustat odată mîngăerile Dumnezeului nostru, nu-i tocmai ușor lucru să se deie mai apoi în vînt după bucuriile deșerte ale lumii și iarășii: nu-i chiar așa lucru ușor să-și murdărească cineva, în noroiul lumii haina albă a nevinovăției îmbrăcată cu cea dintâiu „sf. împărtășanie“. Și dacă totuși, deatâtea ori, ziua celei dintâiu cuminecări nu lasă nici o urmă neștearsă în mintea și inima celor ce se cuminecă, — vina cea mare, vina de neiertat, nu se poate pune în socoteala acestora.

¹⁾ Tatăl său scrie profesorului univ. Luigi Olivi din Modena: »Imboldul puternic spre o viață virtuoaasă conștie i-l'a dat prima lui împărtășanie, așa, că deatunci începând și-a schimbat conduita în societate și ținuta personală«.

²⁾ S'auzim înc'odată vorba bine cumpănită a lui Förster: »Pictorul Fra Angelico trebuie să se fi rugat totdeauna, înainte de a pune mâna pe pensulă, spre a zugrăvi chipurile lui îngerești. Cât de mult ar trebui să ne rugăm noi, spre a făuri oamenii vii. Cum ar trebui să ne curățim de toate prihănele cele mai tainice, spre a trezi în copiii trainica lor neprihănire, cum ar trebni să ne reculegem, spre a fi una cu adevărul dumnezeiesc, în cuvântul nostru să atingă coarda dumnezeiască a inimilor tinere«. Cf. Förster o. c. pag. 155 - 156. Vezi Dr. Krus S. I. o. c. pag. 356 - 364.

3 Liceul, tot din loc, Becaria, unde-și completează studiile secundare, — face dintr'însul — o achiziție de mare preț. Râvna la învățat, manierele fine, seninătatea gândirii, uimitoarea stăpânire de sine semn al unei voințe de fer călăuzite de-o inteligență scăpărătoare și disciplinată, echilibrată, precum și licărirea talentului mare ce se evidenția tot mai neîndoios la acest licean; dar mai presus de toate: vâul scilpitor al unei vieți de-o puritate ideală, făcură din el și aci, obiectul de admirație al tovarășilor de școală și al tuturor celor ce îl cunoașteau mai de aproape. Asupra felului său de a cugeta asupra datorința de a-și cultiva toate aptitudinile spirituale, cari pot să fie puse cândva la contribuție în slujba binelui și a frumosului între cari îi revine loc de cinste simțului artistic-literar aruncă lumină vie faptul că-l vedem cercetând în ceasuri de răgaz, clubul literar „Circolo Alessandro Manzoni“, întemeiat și condus de preotul San Martino. Tot pe-aici îl aflăm că umblă adesea pela Antonio Ceriani, prefectul Bibliotecii Ambrosiane, — ca să învețe l. hebraică. Doria să-și împlinească un dor al uniunii: să poată ceti în original paginile de Dumnezeu insuflăte ale Vechiului Testament. Acest dor potolit, același preot¹⁾ îl va introduce în tainele limbii sf. Efrem Sirul

Atari preocupări frământă creerul unui licean crescut în frica Domnului, deprins de mic a folosi bine vremea și a privi totul sub specie aeternitatis! Să nu să teamă însă nimeni: pedagogia Nazarineanului nu ofilește rujile din obrazii de copil; nu înăcrește viața, nici nu amorțește avânturile întraripate ale tinereții. Întors: sporind dragostea de viață, cu perspectivele unei răsplăți de nemărginită fericire după un traiu legiuit și rațional, într'o lume de frumuseți, cari toate poartă pecetea dumnezeirii, legea lui Hristos, bine înțeleasă, umple de sănătoasă veselie inima, înoind ca ale vulturului tinerețele noastre,

¹⁾ Pe Contardo Ferrini îl vom întâlni și mai târziu, tot mereu, în ațingeri și legături de intimitate și prietenie cu persoane bisericești. de pe toate treptele ierarhice, — o dovadă mai mult de respectul sincer ce inspiră o purtare ireproșabilă și cultura solidă a celor ce-și iau serios chemarea de »cetate de pe munte«. Plânsul sğuduitor al unui fruntaș între fruntașii vieții noastre politice, lângă catafalcul lui Bunea, mi-a deslușit, de neuitat, acest lucru, mai bine și mai convingător decât orice exeget sau exegeză.

²⁾ Cf. Ps. 102, 5. — »Tu Doamne, exclamă Ferrini, m'ai făcut să simt bucurie, de câte ori văd o floare pe pamânt decâteori un simțământ nobil, o dispoziție aleasă și cucernică, bate la ușa inimii mele. Tu m'ai învățat să aduc totul în legătură cu veșnicia«.

vorba sf. Scripturi²⁾. Ea îndreaptă doar' spre înălțime, spre împărăția încântătoare a simfoniei sferelor, avântul tineresc, nebănuitor de ce-l așteaptă, pornit spre viroage și mlaștini pământene, deasupra cărora plutesc miasme otrăvitoare.

Cinste și laudă pedagogiei acesteia cerești! Din rodirile sale o cunoaștem și-i putem judeca valoarea.

Examenul de maturitate îl face în 1976, cu distincție la limba latină și Italiană. Fără frica de a fi desmințit, susținem că rar absolvent al școlilor secundare le-a părăsit așa matur ca acesta, sub orice raport. Sufletul acestui tânăr departe de a ieși „total obosit, amărit, desgustat“ ori chiar „mutilat, de fabricile de banalizare sistematică, denumite școală primară și secundară“ cum zice de V. Pârvan, relativ la stările dela noi¹⁾, părăsește aceste școli bine întremat, inițiat în rosturile superioare ale vieții, gata să facă și de aci încolo din partea sa tot ce poate, ca, la vreme potrivită, să poată da vieții tot ce vor fi în stare să deie puterile cu cari a fost înzestrat de Dumnezeu anume să aducă roadă, imprimându-și astfel un sens dăinuirii sale, iar nu să lănceziască ori să se irosească în strădanii seci, după deșertăciuni amăgitoare și trecătoare.

Mulți tineri „de mare speranță“ au înșelat cumplit așteptările legate de dânsii. Să nu ne prea mirăm: erau fabricații subredé, artificii hibride, fără consistență morală, cioplite pentru ochii lumii, după chipul și asemănarea Măiestrilor. Ce mirare atunci că vântul vieții îi spulberă? Nefiind suflet viu într'înșii, nu era chip să crească și să ajungă la mângâierea înspicării, bucuria belșugului. Dar cu Contardo Ferrini nu va fi așa. Puterea deprinderii bune și glasul cunoștinței delicate îl vor urma, îndrumându-l, și în anii de studii la Universitate, ani fatali pentru construcțiile religioase-morale neînchegate, ori plecate pe calea dărăpănării.

4. Alma Mater din Pavia pentru el a fost mamă bună și niți de cum o monstroozitate mitologică ce-și devorează copii proprii. Drept este însă că nici dânsul nu făcea parte din ceata figurilor spălătăcite, desorientate, slabe de înger și de cap, pe cari să le poată lua de pe picioare cel dintăiu acrobat ce le va manevra cu spărietoarea pe nedreptul botezată „știință“²⁾.

¹⁾ Cf. Vasile Pârvan: Idei și forme Istorie. București 1920 pag. 25.

²⁾ La întrebarea: ce-i știința? prof. Dr. Iosif Delr univ. din Innsbruck răspunde sarcastic: »Wohl Hunderten; die dieses feierliche Wort hören,

Verulam Bacon spusese: *Leviore gustus in philosophia*, (și în orice altă ramură a științei, adaugem noi) *movere fortasse animum ad atheismum, sed pleniores haustus ad Deum reducere*“, și alumnul colegiului „Borromeum“, înscris la facultatea de drept a Universității, n’avea pricină să se îndoiască despre aceasta. Splendida mărturisire de credință a nemuritorului matematician A. L. Cauchy, membru al Academiei franceze și al — „Soc. Sf. Vincențiu“ desigur îi era cunoscută milanezului orientat într’ale apologetice creștine¹⁾, așa, că axioma pretențioasă: „Tres physici duoa thei, el o știa reduce la adevărata ei valoare. Nici din acest punct de vedere n’avea prin urmare, motiv, să mai slăbiască cu deprinderile sale aschetică. Dimpo-

taucht sofort im Gei stee in über menschlicher Geniu auf, der das Buch der Wahrheit aufgeschlagen auf seinem Schoze hat, in welchem alle Rätsel gelöst sind, in der Hand die leuchtende Fackel haltend, mit der er in die tiefsten Abgründe der Forschung hinablenshtet, alles Dunkel erhellend. So steht die wiesenschaft in der Vorstellung vieler. Eine Berufung auf dieses unfehlbare Wesen genügt, um alle Fragen zu entscheiden jeden Widerspruch zum schweigen zu bring gen; wehe dem, der zu einem Wenn und Aber seinen unheiligen Mund öffnet“. Cf. Dr. Jos. Donat: *Die Freiheit der Wiessenschaft*² Innsbruck 1912. Asupra acestei teme o să revenim.

¹⁾ Textual e următoarea: »Eu sunt creștin, adică: eu cred în dumnezeirea lui Isus Hristos dimpreună cu Tycho Brahe, Kopernic, Descartes, Newton, Fermat, Leibniz, Pascal, Grinaldi, Euler, Guldin, Boscovich, Gerdill; cu toți astronomii mari cu toți fizicienii mari, cu toți matematicienii mari ai veacurilor trecute. Mai sum și catolic, cu majoritatea acelorași și de-mi va pune cineva întrebări cu privire la temeiurile credinței mele, o să i-le spun bucuros. Atunci ar vedea cumcă convingerile mele nu-s rezultatul unor prejudecăți moștenite, ci al unor cercetări profunde. Eu sunt catolic sincer, precum fuseseră Corneille, Racine, La Bruyère, Bossuet, Bourdaloue, Fenelon și după cum a fost și este încă un mare număr de bărbați, ai vremii, dintre cei mai distinși, cari au făcut în chip deosebit cinste științei exacte, filosofiei, literaturii, și au împodobit academiile noastre. Eu împărtășesc convingerile adânci, pe cari cu vorba, fapta, scrisul, le-au reliefat atâția savanți de primul rang: un Ruffini, Hany, Laennee, Ampère, Pelletier, Freycinet, Coriolis; și dacă nu pomenesc de cei vii, ca să le cruț modestia, pot să spun totuși că, am aflat, cu bucurie toată nobleța și toată marimia credinței creștine în iluștrii mei prieteni: în creatorul cristolografiei (Hany), în descoperitorii chininei și stethoscopului (Pelletier și Laennee) în vestitul navigator pe bordul Uraniei și în nemuritorul creator al electricității dinamice (Freycinet și Ampère)«. Cf. K. A. Kneller S. Y.: *Das Christentum und die Vertreter de neueren Naturwissenschaft*⁴. Freiburg i. Br. 1912, pag. 60. — Care va să zică: la toți aceștia încăpeau foarte bine laolaltă credința și știința, După cum vom vedea că a mai încăput și la foarte mulți alții.

trivă: Cu trecerea anilor, aprofundarea studiilor, înțelegerea atacurilor și mărimea, primejdiilor se potențează și intensifică și eforturile sale sufletești.

Notăm, la rezezeală: dela o vreme se băgase de seamă că între oare, în intervalul liber, dânsul dispărea, fără să se știe unde și la ce? Curiozitatea ațâțată s'a dumirit după puțină vreme: se retrăgea într'o biserică din apropiere, petrecând minutele de recreație înaintea altarului, în genunchi, cufundat în sfântă rugăciune.

Atracția zilnică a bisericii S. Primo, pe vremea slujbii de dimineața, tot el era. Lumea vorbea de „sf. Aloisiu al colegiului Borromaeum” și cei ce dădeau mai des pela biserică, pe temeiul celor văzute, întăreau și ei svonul ce-și croise deja drum, răspândind faima tânărului universitar atât de recules și adâncit în gândurile sale de închinare, atât de smerit și pătruns de măreția și solemnitatea momentului când se apropie de Sfintele Sfinților și atât de susceptibil față de pietatea celor de față a căror liniște sfântă o respectă până la impunerea unui umblet cu grijă, stăpânit lin în vârful degetelor... E de înțeles apoi că priveștiștea, ai zice îngerească, a tânărului absorbit cu totul în contemplațiunea sa cerească!) să frapeze și pe episcopul Riboldi, aflător din întâmplare, cu trecerea, în biserică S. Marino, dimpreună cu vicarul general, tocmai pe când se prilejise și Contardo acolo.

Taina cu greu de pătruns minții servitorului ce afla, de multe ori, dimineața, neatins patul din chilia lui „Signore Ferrini”, pentru noi și are lipsă de tâlc: faptul zilei găsisse nedormit pe singuraticul ce noaptea întreapă o petrecuse în studiu și rugăciune.

Va crede acum cineva, că probabil aici stăm în fața unor grave simptome patologice, ori, cel puțin, avem deaface cu aberații de sentiment.

Nimic mai greșit.

Prof. univ. Nino Tamassia, coleg de studii pe acele vremuri, ne asigură, că Contardo, dela firea sa era un naturel nespus de liniștit. Evlavia ce se manifesta înafară nu era decât exteriorizarea credinței lăuntrice, vii și neclătite. Dealtcum

1) Pe vremea când era profesor la universitatea din Modena s'a întâmplat că i-a furat cineva, în biserică, paltonul de pe el, fără ca dânsul să simtă.

era fire vială, în cercuri intime chiar foarte hazliu, capabil însă oricând de a trece la cea mai intensă încordare spirituală reclamată de studiu. La el se adeveresc de minune cuvintele Cărții Sfinte: Pace este multă celor ce iubesc legea Domnului, — și veselie¹⁾. Dreptii, cei drepti în sensul Scripturii, și numai ei pot să se veseliască cu veselie isvorită din adâncimile firii deplin mulțumite, prin faptele de cucerie, în dorurile ei de plâsmuire a lui Dumnezeu, conștie de îndatoririle ce-i incumbă față de Făcătorul său. „Veselia inimii“, zice acest sfânt cu cravată și îmbrăcat cu îngrijire, „este un drept al nostru, dat nouă de însuși Dumnezeu; ea este credința în făgăduințele Lui; este fericirea ce isvorește din prietenia cu El; ea este chiotul de bucurie ce erupe spontan la intuiția bunătății lui Dumnezeu și a măririi Lui“. — Lumea noastră și mai ales tineretul atât de sărac în bucurii adevărate și adânci abunăseamă n'ar dibui atât în van, întru aflarea talismanului fericitor, dacă ar căuta ceace-i lipsește acolo, unde atâtea suflete de elită și-au aflat stare și alinare, mângăiere și desfătare²⁾. Credinciosului cerurile îi spun mărirea lui Dumnezeu și facerea mâinilor Lui i-o vestește țaria³⁾. Murmurul apelor, susurul lin al frunzelor, freamătul pădurilor, mugetul viforelor, tremurul discret al luminii stelelor, strălucirea soarelui, undularea holdelor, bubuitul tunetelor, sburdălnicia vietăților, încremenirea stâncilor: toate îi aduc aminte de Acela întru carele trăim, ne mlșcăm și suntem⁴⁾.

Mai mult!

Nu numai firea asta maiestoasă, ce ne împrejmuște cu minunile ei, ci, pentru celce are ochi de văzut și minte de priceput, chiar și „arta, știința... duc la Dumnezeu“. „De câte ori, spune Ferrini, stând extaziat în fața vre-unei capodopere de

¹⁾ Ps. 118, 165;

²⁾ Cf. Dr. Paul v. Kepler: *Mehr Freude*, Freiburg i. Br. 1916. pag. 133 - 174. (Galeria unor suflete vesele). — Dr. Alexandru Nicolescu: *Bucuria în lumină creștină*. »Cultura Creștină« a IV. (1914) pag. 478 - 565.

³⁾ Ps. 18, 1.

⁴⁾ Fapte 17, 28. — In »Scritti religiosi« a lui Ferrini se află pasajul mult grăitor: »Sărman tinere, care nu s'a încumetat să se apropie de marginea vre-unui abis, și n'a atins încă culmea ninsă a unui munte. Aievea că în acest contact cu natura șimțim vecinătatea lui Dumnezeu și contemplăm minunile lui; mintea noastră e mai primitoare pentru bine și frumos, câștigă putere și demnitate și întrezărește înaltul său destin. Fericii cei ce s' chemați la această școală puternică și eficace« Cf. Dr. A. Nicolescu: *Natura Lugo* 1925. pag. 4.

artă de prin muzeele din München, Dresda, Berlin, Viena, Florența, nu am fost răpit spre Dumnezeu într'un irezistibil elan de iubire, simțind pe când admiram acele creații artistice, cum mi-se furișează sub pleoape boabe de lacrimi și cred că ingerul meu păzitor nu le-a lăsat să picure pe pământ¹⁾.

Alți tineri, „extaziați“ în fața altor „frumuseți“ nici că se poate să nu fie răpiți de „elanuri irezistibile“ cu totul în alte regiuni, — de multe ori pe toată viața. Dat fiind durere, că nu toți sunt plămădiți din același aluat cu Francois Coppée...

Și acum o mică lămurire: evlavia tânărului universitar, accentuăm în chip deosebit, nu a fost chestie de hipersensibilitate, de sentimentalism exuberant. La el voința suverană cârmuia toate pornirile tuturor facultăților psiho-fizice după luminile unui intelect ager, exercitat, binedisciplinat, bogat în cunoștințe și limpede văzător. Nici fumul cafenelelor, nici lichidul paharelor nici siluetele Ninettelor și Margaretelor nu întunecau zarea acestei minți-regine.

Drept însă că credința își are și tainele sale de nepătruns. Dar în fața acestora își puneă întrebarea îndreptățită: „În împărăția naturii aproape totul e mister și numai în Dumnezeu să nu fie nici unul?„¹⁾.

¹⁾ Temeinicia gândirii tânărului Italian o ilustrează, nu se poate mai bine cugetarea calmă, serioasă, adâncă, a filozofului englez: »Natura... ne asigură acest... pururea este pentru Cugetător și Profet, supranaturală. Pământul acesta zidit din stânci, verde, înflorit, arborii, munții, râurile, mările cu mii de glasuri; — nemărginite și adâncă mare de azur care plutește deasupra capetelor noastre; vânturile care o mătură; norul negru, care se adună formându-se, acum vărsând acum grindină și ploaie; ce este aceasta? Da, ce? În fond nu știm încă; nu vom putea ști ști niciodată. Nu prin intuițiunea noastră superioară scăpăm de greutate. ci prin ușurința noastră superioară, prin neatentia noastră, prin lipsa noastră de intuiție. Când nu mai cugetăm, încetăm de a ne mai minuna. Soligificat împrejurul nostru, încătușind orice noțiune ce formăm, este un înveliș de tradiții, lucruri din auzite, — vorbe goale. Numim focul din norul negru de furtună »electricitate« și ținem cursuri savante despre ea, și scoatem ceva asnmănat din sticla și mătase; dar ce este? Ce l'a făcut? De unde vine? Încotro merge? Știința a făcut mult pentru noi; dar o știință sărmană aceia, care ar voi să ne ascundă marea, adâncă, sfânta înfinitudine de Neștiință, la care nu putem niciodată pătrunde peste care orice știință stă numai ca o pojghiță foarte subțire. Lumea aceasta, după toată ztiința și științele noastre, rămâne tot o minune; uimitoare, nepătrousă, magică, pentru oricine va cugeta asupra ei«. Cf. Thomas Carlyle: Eroii. Cultul eroilor și eroicul în istorie. Trad. de C. Antoniadă. București 1922 pag. 10 - 11.

Dealtfel știa el prea bine că nu misteriiile credinței sunt piedecă în calea spre recunoașterea adevărului acesteia, ci urmările practice ale adevărilor de credință: morala creștină cu postulatele ei. „Morala e ultima și propriaminte unica piatră de probă a fiecărui sistem filosofic sau religios“ așa-i convins Ferrini și așa-s convinși și alții¹⁾.

Nu știința a îndepărtat vreodată ori îndepărtează pe cineva de Religie și Biserică ci tocmai neștiința, — în materie religioasă mai ales, — și frica de urmările ce se impun de sine oricărei convingeri religioase, serioase. Desorientarea și lipsa de cunoștințe ce se poate constata sub acest respect la atâția pretinși oameni de cultură e deadreptul sfășietoare. Cine n'a fost târît, involuntar, la schimb de idei, cu capete luminate, pe teme de natura celor pomenite? Cu atari prilejuri, omul cu pregătire filosofică-teologică nițel mai nivelată ajunge în situația penibilă de a nu ști ce să facă: să râdă ori să plângă de caraghiozlaşul sfătoșeniei puerile și sterile ce să răsață desăntăta, aducând cu nemiluita, pe nerăsufiate, păreri și sentințe care de care mai deochiate, mai breze și mai ridicule, în chestii, despre a căror cauze și stare de drept și de fapt, vezi cu ochii că arțăgosul de „critic“ habar nu are? Ignoranța aceasta guralivă, interesată în cauză, mare șmecheră și cu lipiciu, în drumurile „apostoliei sale ajunge să ne deslușească nivoul scăzut al cugetării și lucrării în spirit creștin etic-ideal al societății contimporane¹⁾.

Invinuirea de ignoranță într'ale credinții, pe Contardo Ferrini, nu-l poate atinge. In abatere de atâția tineri, cari după

¹⁾ »Trebue să spunem — mărturisește un geniu al vremii, — că cei cari se tem de adevărul științific, se tem asemenea și de cel moral; căci aceștia ori unde se interesează, mai înainte de toate, 'de consecințe«. Cf. Henri Foincaré: *Morala și știința*. București 1924. (Colecțiunea: »Probleme și idei«. pag. 32.

Unul dintre foștii mei profesori dela Universitate, îmi aduc bine aminte, repeta adesea ironic, în legătură cu, problema necredinții: »Domnilor! Biserica n'are decât să abandoneze porunca 6 și 7 a Decalogului — și nu va mai fi necredință pe pământ«. Numai cât Biserica nu va face în veac are ceva și necredința iarăși în veac își va motiva și împodobi dămuirea cu chichițe »științifice«.

¹⁾ Cf. Vasile Părvan o. c. pag. 18—19, și Octavian Goga: *Ideia națională*. Nr. 50 al »Tării noastre«. din 1923 pag. 1587—1598. Se va vedea că nu exagerează de loc cine vorbește de »nivoul scăzut« al cugetării și lucrării societății moderne.

ce scapă de școala secundară se îndreaptă spre Universitate pentruca acolo să uite și bruma de rudimentare cunoștințe religioase-morale, câștigate mai mult în vederea „notei“ fără a fi reflectat asupra lor și fără a le fi cumpănit valoarea, el nici acolo nu s'a despărțit de intimitatea Cărților Sfinte și de doctrină bisericească. Se străduia să cunoască tot mai bine învățătura acestui așezământ dumnezeesc, ca să-l iubească tot mai mult. Ignoti nulla cupido își are aplicarea și aici¹⁾. Referitor la el va fi deajuns să se spună că știa de rost epistolole sf. Pavell Vom înțelege dintr'asta și taina alipirii sale de Biserică și învățătura ei: le cunoștea temeinic, în complexul lor, iar nu fragmentar, superficial: o caricatură inventată de prostia celor ce înșiși rād cu dispreț de fătul propriu.

Rodul stăruinței în studiu și a stăpânirii de sine s'a vădit, între altele, în chip neîndoelnic și în curățenia îngerească a tânărului acestuia cu adevărat cult, iar nu numai atins de lustruiala unei efemere civilizații de import²⁾. Cei inițiați în tainele vieții sufletești și familiarizați cu advertisementul sf. Ieronim: Otium pulvinar diaboli, nu vor clăti din cap neîncrězători auzind de curăția feciorelnică a juristului din Pavia. Stă doar' mai presus de orice îndoială că nime n'a știut și nu știe efectua mai cu succes „schimbările de fonduri propuse de-un celebru pedagog al vremii³⁾ ca tocmai viața luminată și întărită de inspirațiile moralei creștine. Afirmația apodictică a lui Kant: Du

¹⁾ Cărțile lui pœdilecte, de pietate, erau: Imitatio Christi, Mărturisirile sf. Augustin; Meditațiile lui De Ponte și câțva Sfinți Părinți.

Cel ce și-ar lua osteneala unei ochiri prin bibliotecile private ale multor, prea multor universitari de-ai noștri, dacă peste tot, va afla așa ceva, cred că n'ar mai fi ispitit de dorul să-și spună și altora părerea asupra constatǎrilor făcute.

²⁾ Cultura și civilizația sunt doue noțiuni cu sfere deosebite. Prima este »o însușire a vieții lăuntrice — sufletești«, pe când a doua »e o însușire a vieții exterioare«. De unde urmează că: »la civilizație poate ajunge ori cine, aproape ori și unde, împrumutând obiceiuri și formele exterioare ale vieții altora; pe când la cultură, adică la dezvoltarea armonioasă a însușirilor caracteristice ale omului, nu poate ajunge nimeni pe deplin, decât în măsura, în care are sau nu din naștere însușiri alese«. Cf. S. Mehedinți o. c. pag. 324—325. — Vezi și C. Rădulescu-Motru: Cultura română și politicianismul. pag. 94—98. (Bibl. pt. toți Nr. 585—586); A. C. Popovici o. c. pag. 19—41.

³⁾ Cf. Jules Payot: Educația voinții⁴ Trad. de Nicolae Pândelea. București 1921. pag. 187—203.

Kannst, denn du sollst! numai sub cautela de mai sus se va adevări, — aceasta odată îi sigur.

Icoana universitarului ce devenia tăcut, vădit, neplăcut atins, îndatăce colegi mai ușuratici aduceau vorba de femei, baletiste, dansatoare, ori roșia, indignat, când oarecareva se preta la cuvinte triviale, — a rămas neuitată în amintirea tuturor, făcându-i pe toți fără, osebite, să-l respecteze, pe mulți să-l iubească; chiar și dintre aceia cari îi pricinuiău supărare și amărăciune cu ghidușiile lor nesăbuite. Din timpul acesta datează prietenia lui cu E. Cappa, frații Paul și Victor Mapelli și atâția alții asupra cărora nu se putea să nu facă impresia adâncă îngrijorarea aproape părintească a camaradului acestuia afabil ce-i chema, de multe ori, seara, la sine în chilie, la recreație, ca nu cumva să-și primejduiască virtutea și înduplecase pe Rectorul Colegiului: Pr. Giuseppe Chiozza, să celebreze zilnic în institut, ca să poată lua parte la sf. slujbe mai des, și alți interniști, îndemnați să participe și aduși de el la sf. Liturgie.

Anul 1880 îi încununăază truda studiului stăruitor de până aci: îi aduce titlul de Doctor iuris obținut după un examen strălucit¹⁾ și cu o teză de doctorat ce i-a asigurat respectul specialiștilor²⁾ și — stipendiul „Vittorio Emanuele“ pentru străinătate.

De data asta banii statului nu se aruncau în vânt.

5. În luna Decembrie al aceluiași an îl aflăm în Berlin, atras de faima școalei lui Fr. K. von Saligny, o somitate a dreptului roman. Ajuns în furnicarul orașului străin de legea și limba lui, se îndreaptă îngândurat spre biserica sf. Herwiga, să se pună sub ocrotirea Celui ce poartă grija la toată zidirea și nu s'a înșelat în credința sa. Nu peste mult, — povestește el însuși, — văzu lângă sine, ingenunchiat spre închinare, un tânăr. Neamț, rugându-se cu același foc, cași nou-venitul din Italia. Acesta va fi Mentorul lui Contardo până când își va câștiga orientarea de lipsă în nouăle împrejurări și-și va stabili raporturile cu școala și viața.

¹⁾ Ep. Pariei, Riboldi, l'a întrebat odată: cum de i-a succes atât de splendid acel examen? Răspunsul a fost: cel întrebat arată, tăcut, crucifixul ce-l purta totdeauna la piept, sub vestă. Așa făcuse odinioară și un mare Dascăl al Bisericii: Sf. Bonaventura.

²⁾ »Quid conferat ad juris criminalis historiam Homericorum Hesiodicorumque poematum studium (Cu ce contribuie la istoria dreptului criminal studiul poeziei lui Homer și a lui Hesiod?)« Berlino. 1881, Calvary.

Zilele dintâiu le folosește să-și creeze legături cu cercurile bisericești. Episcopul-principe Förster după ce îi face personal cunoștința ¹⁾ îl recomandă atenției urmașului său în episcopie, parohului dela sf. Hedviga, carele îi devine duhovnic și — admirator sincer ²⁾.

În Dumineca proximą, — se putea altcum? — îl întâlnim la biserică. Spre mângăierea și nespusa lui bucurie e surprins de manifestarea vie a credinței catolice chiar în inima protestantismului. Nu-i venea să creadă și totuși așa era: O mulțime de universitari ascultau cu evlavie și cum se cuvine sf. liturghie și cuvântul Domnului, se apropiau cu smerenie și se depărtau radioși de fericire, dela Masa Euharistică.

Sub înrăurirea acestor impresii se înscrie cât mai în grabă cu puțință, la „Clubul Studenților Catolici“ în chipul acesta se îngrădește împotriva atâtor ispite ale capitalelor și își impune totodată o serie de distracții nevinovate și folositoare ³⁾. Seria măsurilor de cuminte prevedere din această perioadă a vieții sale o completăm cu așezarea sa într'uu ospiciu condus de călugări ⁴⁾. În capela acestui lăcaș binecuvântat se cumineca

¹⁾ În scris căpătase deja informații dela ep. Riboldi al Paviei.

²⁾ După prima spovedanie a lui Ferrini, parohul Dr. Robert Herroy, rămâne frapat și exclamă cu uimire: »Cât de mare este, totuși, puterea religiei! Deja ne iubim împrumutat și în butul deosebirei de patrie și limbă am și devenit frați.«

³⁾ Amăsurat Statutelor membrii clubului conveniau săptămânal de doue-trei ori; aranjau serate literare; cetiau foi catolice utilizau cărțile bibliotecii Clubului, se deprindeau într'ale muzicii (Clubul tipări o carte de cântece populare), — lângă câte-un pahar de bere bună bavareză, dela Restaurantul catolic al Clubului.

Gândul ne sboară la tinerii noștri cari studiază în străinătate și întrebarea chinuitoare: oare ai noștri tineri ce »cluburi« cercetează? — așteaptă un răspuns. Da-ni-l-va cineva? Căci organizații creștine de-ale tinerimei se află în Viena, Paris, Strassbourg și aiurea, întocmai ca la Berlin și se poate afirma că în tot locul, le aparține floarea tineretului. Mare ne este însă teama că nume românești de geaba vom căuta în registrele acestor organizații. Și iac'asa ne licăresc în lumină nouă cuvintele poetului: Ai nostri tineri la Paris învață...

⁴⁾ Dl prof. Dr. Augustin Popa ventilase prin »Unirea« ideia unui Cămin al studenților universitari români uniți, la Cluj ori la București, — ideie sulară și binevenită. Păcat numai c'a rămas și poate că va mai rămânea multă vreme în domeniul desideratelor ca și reclamă totuși imperios realizarea. Forțe de valoare or putea fi folosite aci, acasă în fruntea aceluși cămin, fără să se răslețească, — să zicem așa, — prin părțile Dobrogei.

Dumineca și în sărbători, de cumva nu se afla pela biserica Sf. Ursula ori pela cealaltă, pomenită mai sus.

Căci el a rămas și în Berlin același suflet nepătat, neînfricat¹⁾ conștențios²⁾ și muncitor, respectat și iubit de colegi și profesori. Ba nici în excursiile întreprinse nu și-a uitat de practicile sale așetice³⁾. Să mai spunem apoi că s'a înscris și în Soc. „Sf. Vincențiu“ între ai cărei cei mai activi membri găsește pe Dr. Wesermaier, prof. univ. de botanică, de carele l'a legat o prietenie strînsă viața întregă?

Că ce cugetau despre el profesorii săi, ne putem închipui, dacă luăm în socotință atenția deosebită ce-i acordau învîtându-l deatâteaori la ei acasă, la masă și la schimb de idei. Mommsen, uriașul Mommsen, n'a stat în cumpănă, să profetiască: „Precum veacul XIX în ce privește dreptul greco-roman, a fost veacul lui Savigny, întocmai așa veacul XX va fi veacul lui Ferrini“. Legătura de draposte și stimă dintre el și învățatul prof. Zaharia v. Lingenthal, care, cel dintâiu, făcuse studii profunde asupra dreptului romano-bizantin e deadreptul mișcătoare. Ii era drag lui Ferrini acest savant încărunțit în studii și pentru religiozitatea sa. „Poate că asta multora le va displăcea⁴⁾ dar cred că nu celor mai buni“ observa el când vorbea de dânsul Maestru, pe care nu s'a putut stăpâni să nu-l cerceteze și la moșia lui din Saxonia. Bătrân, de 80 ani, aproape orb, Lingenthal și-a lăsat toate manuscrisele Ucenicului, încredințat că acesta va purta mai departe, cu vrednicie, făclia aprinsă de dânsul. Și Ferrini n'a dat de minciună pe Dascălul său.

¹⁾ Cu prilejul procesiunilor religioase nu se sinchisea să poarte câte o lumânare mare ori baldachinul.

²⁾ În vacanța de Paști 1881, n'a voit să meargă la Milano, măcar că aceasta ar fi dorit-o și tatăl său, pentru că îl mustră conștiința să peardă. atâta vreme. »Eu am doue datorințe, înainte de toate; zicea el; una consistă în a mă pregăti cât mai bine posibil pentru cariera ce mi-a rânduit-o Dumnezeu; a doua datorință a mea este să corăspund cât se poate mai bine așteptărilor regimului italian. așteptări legate de mine odată ce mi-s'a dat stipendiu«.

³⁾ Intr'o atare excursie ajunge până Kopenhaga, unde caută: biserica sf. Cannt, asistă la sf. Liturghie și se cuminecă.

⁴⁾ Că adecă v. L. era un suflet evlavios.

Dacă mai adaugem acum că acest universitar urmăria cu interes viu și mișcările politice-culturale ale țării de a cărei ospitalitate se bucura, — avea cunoștință personală cu Windthorst și cu ceilalți frunțași catoci ai „Kulturkampf“-ului, cu a căror acțiune era în curent, — socot că avem, fie și numai în conture vagi, icoana bărbatului dela care mai apoi se poate aștepta să fie luminar celor ce-l vor încunjura și cuvântul cași conduita lui, îndreptar pentru generațiile ce vor să vie, în Italia și aiurea, oriunde sub soare. Ni-s'a dat în aceeași vreme prilej să aruncăm o privire în atelierul din care ies caracterele — podoabe ale neamurilor] și Bisericii — lăudat să fie Măestrul Hristos.

DUMITRU NEDA

Cuvântul nostru de ordine trebuie să fie: apărarea intereselor lui Hristos în mijlocul neamului nostru.

Sentimentele nobile ale Sfântului Francisc din Assisi¹⁾).

În lumea întreagă e o mișcare deosebită în acest an 1926 pentru sărbătorirea de șapte ori centenară dela moartea Marelui Patriarh al Călugărilor franciscani.

Credem a face plăcere cititorilor acestei onorate Reviste, dacă vom vorbi ceva despre renumitul sfânt, zis cu tot dreptul Serafim. Mult mai mult pentru că Fiii lui au sămănat Binecuvântările lui Dumnezeu, răspândind credința cea adevărată pe acest pământ românesc, în Transilvania, în Moldova și în Muntenia, chiar de pe când trăia Sfântul, după cum am avut ocazie a afirma într'un articol²⁾ tot din această revistă, și o afirmăm încă, bazați nu numai pe o tradițiune neîntreruptă, ci și pe documente și acte oficiale, cari nu se distrug interpretându-le arbitrar³⁾).

Deoarece despre viața scumpiului nostru Părinte fiecare poate găsi prilej mai ușor să aibă cunoștința de pe aiurea, ne vom mărgini aci să vorbim ceva despre *Sentimeniele nobile* ale Sfântului. Vreau să zic prin aceasta, despre starea lui sufletească și funcționarea facultăților lui în raport cu lumea de dinafară și ultimul scop al omului. Cum privia adică, Serafinul acesta în carne, lumea văzută, cum știa atât de meștegește să găsească unitatea în univers și cum se slujia de cele văzute pentru a se urca la cele nevăzute, la Dumnezeu, izvorul frumuseței și al rânduiei, Pentru dânsul natura a fost totdeauna o vedenie ca aceea a Patriarhului Iacob, o scară pe care se urcă și coboară cu spiritele sfinte dela efect la Cauză și dela

¹⁾ Acest articol și care vor urma cu acelaș subiect sunt prelucrate după articolele Cucier. Prof. Francesco Calamita, publicate în periodicul: »San Francisco di Assisi«, Fas. 2, 1925.

²⁾ Cult. Creșt. an. XIV Nr. 4 p. 132.

³⁾ Id. p. 111.

Cauză la efect. Această stare a facultăților și sentimentelor lui nobile, dupăcum o vom vedea amănunțit în mai multe articole, în el a fost, ca să zic așa, naturală deși perfecționată de o lumină suprafirească a harului sfințitor, posedat într'un grad eminent, iar în nici un caz n'a fost o stare cât de puțin bolnavă.

* * *

Din științele psiho-fizice se știe, că o persoană, care nu poate să reacționeze la îmboldurile obiectelor pe dinafară, ce caută să între în suflet prin porțile simțurilor, aceea persoană suferă și nu e normală. Deasemenea nu se poate admite, ca o persoană să fie fără vre-un sentiment fără vre-o reflexia la ambientul în care se află. A admite aceasta ar fi tot atâta ca și cum ai zice, că în ea nu a pătruns vreodată acțiunea vre-unui obiect, ca să fi putut produce reacțiunea afectivă a eului ei. Dimpotrivă, abundența sentimentelor într'un grad excesiv, devenind cronică și obișnuită, pe când arată pe de o parte influența prea mare a fantaziei asupra excitărilor externe, pe de altă parte arată slăbiciunea persoanei la o dreaptă reacțiune la îmboldurile ambientului, ceea ce denotă, atât într'un caz cât și în altul, anomalia stării psihice în acea persoană.

E anormală încă starea acelei persoane în care sentimentul se află într'o continuă nesimțire, sau, zis mai clar, e în stare de copilărie, arătând lipsa de dezvoltare a organelor psihofiziologice. E de luat în considerație, că toate aceste anomalii se vădese cel mai mult în Sentimentele zise nobile ale omului, în care disechilibrul e mai adânc și se observă mai ușor. Sentimentele joase pot disechilibra orientarea facultăților nobile într'un mod brusc, dispar apoi mai ușor.

Fiind Sfântul Francisc de Assisi atât de extraordinar în exercițiul sentimentelor sale nobile, chiar din punct de vedere psihic, va fi bine să i-le studiem mai de aproape.

A. Sentimentul Cunoștinței.

Sentimentul cunoștinței e cel dintâiu, care se naște în om ca reacțiune la lumea externă.

Universul de timpuriu se reflectează în mii de moduri și forme în noi și, excitând mai întâi simțul, treptat influențează în suflet pentru a deștepta mintea ca să-l primească în ea însăși ca cunoștință și adevăr. Din acest amestec de acțiune și reacțiune între sine și univers, omul descopere printre lu-

cruri urma sa proprie prin închipuirea lor *expresă*, zisă în psihologie; în alte vorbe cunoaște.

De fapt mai întâi fenomenele lucrurilor de dinafară deșteaptă activitatea spiritului la căutare, și omul, adâncindu-și mintea în misterul lucrurilor și adunând împreună mulțimea lor, se ridică spre cauză, formează legi și moduri comune asupra celor ce află în fiecare fenomen ca neschimbător. Formează ideile zise *universale*. În executarea acestei funcțiuni omul află bucuria cunoștinței, care e întâiul sentiment nobil al lui, e cea mai adevărată și normală activitate omenească. Prin satisfacerea ei omul își are locul de onoare în univers, simte că e nu numai părtaș de celelalte lucruri, dar că e și un centru a tot ce se poate gândi.

Modul cum e întrebuițată această facultate, gradul de intensitate al ei și obiectele, ce le caută ca țintă a satisfacțiunii sale, ne dovedesc starea normală sau anormală a unei persoane. Cu cât e mai regulată funcționarea acestui sentiment, cu atât se dovedește mai mult înălțimea persoanei și pe cât e mai slabă sau chiar dizorientată, cu atât se descopere mai mult copilăria minții, gradul nedesvoltat al priceperii și prin urmare anomalia psihică a persoanei.

• Sentimentul Cunoștinței poate deveni anormal sau prin exces sau prin defect.

Exces ar fi, a vroi să cunoști pentru a cunoaște; a vroi să știi pentru a ști și aceasta, nu numai pentru a avea satisfacțiunea unei cunoștințe mai mult și fără un scop determinat de o schimbare în mai bine, dar chiar și din simplă curiozitate. Un om stăpânit de un astfel de sentiment, dus la manie, e un om anormal, deoarece capriciul îl chinuște sub aparența binelui.

Starea de exces a sentimentului Cunoștinței nu s'a aflat în persoana Sfântului Francisc din Assisi.

Mai întâi de toate, după cum apare din istorie, el n'a fost un om de studii, ci de fapte. Educațiunea lui intelectuală n'a fost scop ci însăș, El, care a cunoscut cavalerismul medieval și a învățat să cânte sau să reciteze romanțele Mesei Rotunde, nu a avut de scop prin aceasta să devină un literat. El, care a iubit atâta limba provençală, a învățat-o dela maica sa Picca. Nu se spune despre dânsul să fi urmat vre-un curs de studii; nici să se fi înscris la vre-o facultate universitară, deși ar fi putut, mai ales în orașul Bologna. Cunoștințele lui,

delicatul lui sentiment în artă și în contactul cu natura se datorește unei puteri asimilatoare a duhului său și unei energii înalte de intuițiune; iar nu unei educațiuni științifice, sau pregătiri scolastice. El a trăit viața în înțelesul adevărat al cuvântului și aci găsea cea mai puternică satisfacție a dorinței de a cunoaște, care dorință de altminterlea n'a degenerat în vre-o exaltațiune sau manie. În loc să se ghibosească pe cărți, el își deschide fereastra casei și, aruncându-și privirea pe frumoasa câmpie din Spoleto, se mișcă și ascultă de pe văile înverzite, de pe dealurile albastrii, acoperite cu arbori încântători, glasul dulce al naturii, care îi descopere veșnicia Adevărului și înțelepciunea nesfârșită. Eșind apoi din casă, se amestecă cu natura și din toate prinde adevărul ei scris, care, la lumina Evangheliei și în elaborarea minții lui, devine strălucire de adevăr.

Sfântul Francisc puțină activitate a pierdut pentru a aduna fărâmurile adevărului și pentru a lega firele rupte și împrăștiate ale înțelepciunii omenești. Așadar în Sfântul Francisc nu se poate admite o aplecare bolnavă pentru un studiu excesiv.

* * *

Din contră, s'ar părea că Sfântul Francisc poate fi acuzat de o stare defectuoasă a Sentimentului Cunoștinței, adică, de o naturală împotrivire către cultură.

De fapt, el, nu numai că se fălia a fi numit *idiot*, dar chiar biografia lui îl reprezintă ca *illiteratus*. Cele două Regule ale lui ar părea că dau dovadă de aceasta. Astfel în capitolul X-lea al Regulei zice: „*Et non curent nescientes literas, literas discere, sed attendant, quod super omnia desiderare debent, habere spiritum Domini et sanctam ejus operationem*“. Biografia lui ne povestește chiar, printre alte fapte, că Ministrul Provincial din Bologna, Ioan Stacia, a fost blăstemat de către Sfântul Francisc și trăsniț de Dumnezeu, pentru că, fără învoirea Sfântului Intemeietor, organizase niște studii la Bologna¹⁾. Din acestea s'ar părea că sfântul Francisc e dușman științei. De fapt, mulți l-au considerat astfel, printre cari, mai recent, e Domnul Sabatier, care a avut îndrăzneală să susțină aceasta și să zică, că chiar și numele de franciscan, de „*Ordo Minorum*“ zice renunțarea desăvârșită la orice știință. Acuza e

¹⁾ Dal. Gal. S. Antonio di Padova p. 103.

gravă, care, dacă ar fi adevărată, singură ar ajunge pentru a demonstra anomalia persoanei Sfântului Francisc.

Împotrivirea față de știință, în înțelesul de desgust și despreț pățimaș către orice formă de știință, e semnul unui spirit bolnav. Acela, care se închide în el însuș și ține ca centrul gândului s'au numai ideea proprie, e un monoideist sau un nebun, pentru că dovedește prin aceasta cât de puțină forță e în spiritul lui pentru a reacționa la excitațiile lucrurilor de dinafară.

Natura ne invită a o primi în suflet sub formă de cunoștință și a ne uni cu ea sub formă de adevăr. A o respinge și a tăgădui spiritului nostru împlinirea plecării lui naturale de a se împânzi printre fapte, e un semn de *ambliopie mentală*.

Dacă în Sfântul Francisc s'ar afla o asemenea împotrivire față de știință, atât pentru sine cât și pentru Ordinul său, s'ar descoperi în el o rătăcire a Sentimentului Cunoștinței, deoarece iubirea de a cunoaște e naturală oricui și se cere adesea să fie cultivată într'un mod deosebit pentru contactul social, în care omul e nevoit să se afle.

Un legislator, care ar opri oarecum supușilor săi să cultive o tendință așa de imperioasă și nobilă, prin însuș faptul s'ar afla afară de bunul simț rațional al direcțiunii și și-ar arăta treapta joasă a culturi și a mentalității proprii.

Acest defect însă al Sentimentului Cunoștinței nu se poate atribui Sfântului Francisc în niciun caz, dacă se ia în considerație viața lui pusă într'o vedere sintetică. Deoarece faptele unui om, judecate aparte, nu dau totdeauna o exactă idee a personalității lui, pe când, considerate împreună, îi lămuresc trăsăturile fundamentale.

Tăgăduind Sfântul Francisc sieși și altora ocupațiunea cu științele omenești, aceasta a făcut-o nu din înapoierea mentalității lui sau din nedestoinicia de a prețui puterea științei pentru progresul social și religios al omenirii, dar a dat dovadă prin aceasta de o prudență, potrivită cu mijloacele prin cari vroia să ajungă la scopul, ce-și propuse. Dorind el o întoarcere desăvârșită la Dumnezeu, atât pentru sine cât și pentru alții, cu mintea-i pătrunzătoare, luminată de harul lui Dumnezeu, a văzut că va ajunge la aceasta nu prin știința omenească, devenind un *doctor*, pe când se numea *illiteratus*, nici înființând un Ordin de doctori, ci prin fuga de deșărtăciunile lumii stricate și prin înțelepciunea misterioasă, ce izvo-

răște din *Doamna Sărăcie*, mireasa lui Hristos. A vrut astfel să fie sărac și deslipit de orice din lume și cu inima și cu faptul; a vrut și a înființat un *Ordin de Săraci*. Rămânând logic principiilor, a îndreptat toate eforturile sale și legislațiunea Ordinului înființat către acest scop. Or sărăcia, având naștere din credință și conducând la credință, se desface de tot, chiar și de *știința deșartă*, care adecă e numai o haină exterioară de pompă și o prisosință, adesea dăunătoare sufletului, care a găsit *adevărul* în legea lui Dumnezeu, în sfaturile Evanghelice și în ridicarea minții către Acela, care este începutul oricărei științe și al oricărei înțelepciuni și care se unește cu sufletul prin credință și har. Această unire minunată se reflectează apoi în afară și se face vădită în șirul misterios al faptelor de gragoste creștinească și socială.

Cu acest criteriu Sf. Francisc a zis: „*Et non curent ne-scientes literas, literas discere...*”; cu acest criteriu trebuie înțeleasă mărturia biografilor lui.

Când Dumnezeu e prezent în noi și noi l-am găsit în curata vedenie duhovnicească prin har și prin descoperirile sublime ale credinței, atunci numai nu e un defect al Sentimentului de Cunoștință a respinge, chiar intenționat, orice înțelepciune și știință emenească. Această respingere înseamnă o deslănțuire de ceea ce, poate, nu sporește cu o linie înțelepciunea deja dobândită prin har și prin unirea cu Dumnezeu *Adevărul*. Aceasta era starea intelectuală a Sfântului Francisc din Assisi, în care el a găsit explicată și rațională hotărîrea de a se împotrivi științei omenești. El a întrupat în sine gândul Evangheliei, că înțelepciunea Crucii adecă, pe când celor din lume li-se arată ca o nebunie, în realitate e cea mai înaltă înțelepciune, căci explică universul în Acela care l-a alcătuit și care ni-l descopere în cuvântul misterios al credinței și în flacăra iubirii lui nesfârșite.

* * *

Sunt însă dovezi, chiar numai de ordin istoric, pentru a nimici acuza, că Sfântul Francisc a fost dușmanul științei.

E un fapt, că Sfântul Francisc primia în Ordinul său oameni învățați și nu numai că nu-i desprețuia, ci le și arăta toată stima și venerațiunea¹⁾. Acest lucru nu se explică, dacă nu se admite o adâncă considerație către știință și cei învățați în Sărăcuțul din Assisi.

¹⁾ Da Celano c. 20.

Mai este încă un alt fapt, care descopere cel mai vădit voința lui respectuoasă față de știință. Avem o scrisoare, trimisă de dânsul Sfântului Anton de Padua. Iată cum se exprimă: „*Fratelui Anton, Episcopul meu, fratele Francisc îi doarește sănătate. Imi place ca tu să explici sfânta Teologie Fraților, numai prin acest studiu să nu se stângă în ei duhul sfintei rugăciuni și al evlaviei, după cum prescrie Regula.*

„*Cu Domnul*”¹⁾.

Deci împotrivirea la studiu și la știință nu e în Sfântul Francisc îndărătnică și irațională. Această împotrivire e asemănătoare cu a aceluia, care, având în mintea sa Adevărul, la lumina căruia vede explicat universul întreg, refuză a se întoarce la altele și a da atențiune adevărilor secundare. Sfântul Francisc vrea ca prin rugăciune smerită și fervoroasă sufletul său și acela al fraților săi și chiar al tuturor oamenilor să se ridice la dobândirea Adevărului, în care mintea să poată întinde aripele sale la cele mai îndepărtate orizonturi ale înțelepciunii.

Sfântul Francisc prin urmare n'a fost ignorant, nici n'a recomandat ignoranța, ca un corolar al sărăciei și o mantie a sfințeniei; ci din contra, prin Regula sa, în care a întrupat noutatea și înălțimea gândului religios și civil, poruncind fiilor săi ca convorbirile lor să fie bune, prudente, curate, îndreptate spre folosul și buna pildă a aproapelui, prin aceasta chiar a impus studiul.

DR. DOMINIC NECULĂEȘ O. F. M.

¹⁾ Wadding. *Annales Minorum*. Roma.

Frații de cruce — Credința și știința.

Intellectualii noștri — în mare parte — țin la credință dintr'o necesitate națională: dincolo țin puținel la ruinele Ortodoxiei împietrite în formalism, ca un enorm cadavru de mamuth din stepele înghețate ale Siberiei; dincoace, poate își aduc aminte de prescura mâncată, ori de mirosul busuiocului, adus de mama-sa dela slujbă!

S'au imbibat pe celea multe bănci școlare de Monism, Darwinism, Heckelism și alte multe isme; hipoteze peste hipoteze, teorii peste teorii, au făcut și fac în mințile intelectualilor noștri un haos care de foarte multe ori sfârșește cu răceala față de credință.

Și nu e de mirat, când lectura științifică, în românește lipsește; lipsește lectura creștino-științifică, — nu vorbesc de pamfletele așa zise de popularizare a științei — de aceste apar în fiecare editură jidovească cu duiumul. Doar „Fantasieliteratur“ nici când nu a fost mai înfloare ca azi. Și ceace se scria în contra credinței, înainte de 40 ani, la străini, — prin multele granițe — abia acuma străbate în sufletele intelectualilor noștri.

Și le cetești în ochi, și ți-se spune: Credința e bună pentru popor, de ar fi credința și scriptura revelate, ar fi de acord cu științele pozitive, bazate nu pe speculațiuni filosofice, ca multe esplicări ale textului Biblic, ci pe experimente. Paleontologia, Antropologia, Geologia, Astronomia, Chemia și Fizica, sunt totatătea armate bine echipate, cari te fac se zimbești de naivitatea Genezii, cu teoria creațiunei în șase zile. Și dacă totatătea științe pozitive atacă începutul Scripturei, ce va fi de sfârșit?

Fără să aibă răspunsul la această întrebare, îndoiala roade multe suflete cinstite, și rămân buni credincioși — de zile mari, spre paguba bisericeii, ce astfel își perde mulți fii buni.

* * *

Intradevăr am învățat că păтури de mai multe mii de metri alcătuiesc scoarța pământului pe care trăim. Sub picioarele noastre e nisipul mării petrificat, ce conține nenumărate vie-

tăți și scoici, și multe insulițe sunt zidite de coralii minusculi. Vinul spumos, se face pe marginile cutărui vulcan stins; și ne încălzim de flacăra arborilor de demult deveniți cărbune; iar raza soarelui de demult, depozitată în diferite materii organice, ne încălzește și luminează cu mii de mii calorii; din mine, se scoate apa lacurilor străbune prefăcută în sare solidă; alabastrul frumos ornamentat, pe vremuri era fundul cutărei mări.

Om învățat și știm, că frunzele și florile din alte vremi au rămas tipărite pe piatră, că fosile de moluște, amfibii, pești și vertebrate, cari sau stins de mult, populează muzeele, că sute de feliuri de bălauri își trăgeau șiși încălzeau enormele trupuri diforme, prin mocirlele pământului tinăr din primele epoci.

Sauri, Mezosauri, Neosauri Clavigeri, Ichtyosauri de 12 m. lungime, Plesiosauri, adevărații bălauri, și alte ființe nenumărate, ce scârboase gemete vor fi gemând, luptând pe viață și moarte cu Jguanodoni, Dinosauri și Bron-tosaurusul de 31 m. lungime, a cărui schelet petrificat se păstrează în muzeul din New-York?

Și când fosilele acestor și altor multe viețuitoare, se găsesc în păturile pământului, în diferite epoci geologice, cu mii de ani, ori poate sute de mii, înainte de a găsi prima urmă a omului, — cum stăm cu creațiunea în șase zile?

* * *

Dacă fauna și flora sunt o galerie de fotografii cu mii de specii, forme și scopuri, din care neîndoios se vede geniul marelui ziditor; tot așa va fi paleontologia, cu miile de specii și genuri de fosile, un minunat album, pe care l-a păstrat Dumnezeu omului de azi, să se minuneze și mai mult de feliurite vietăți, cari au trăit pe vremea, când nu era omul să-l incomodeze. Și înainte de a se ivi Stăpânul, Regele și Coroana fapturilor acești monstri, neutili pentru om au dispărut, lăsind în locul lor grădina fermecată, impopulată cu fauna de azi.

Nu mai puțin e adevărat, că dacă Paleontologia, Fauna și Flora, sunt albūmuri, păturile pământului în toate epocile fixate de Geologie, sunt o minunată cronică, și împreună formează epopea grandioasă a leagănelui omului! Că multe file din această epopee sunt roase de dintele vremii, și nu toate slovele cronice sunt cetite, nu ne împedecă, de a ne închide

în fața înțelesului paginilor descifrate: rezultatele pozitive ale științei!

Primele începuturi de viață se găsesc în păturile străbune ale epocii Cambrium, și calciul este mormântul ce ne-a păstrat mumiiile celea mai primitive. Și viața se prezintă mai intensivă în epocile ce urmează: Algon Rium ne-a păstrat fauna maritimă; în silur se prezintă racii și trilobiții și peștii primitivi, fără oase, cu schelet de zgârciuri.

În epocile carbon și devon, aceste viețuitoare maritime le găsim în apele uscatului; dar în devon, găsim fosilele amfibiilor și a primelor începuturi ale folosirii plămânilor. Peștele cu plămâni, baramunda (*Ceratodus Forsteri*) mai trăiește și azi în unele ape australiene. Epoca perm, trias și jura, sunt impopulate de Bălauri; dar în perioada Creta ce urmează, dispar peștii fără schelet, și se ivesc peștii osoși de azi; iar în Carbon găsim primele urme ale insectelor, și ale pasărilor. Până când în perioada eocen și oligocen, întâlnim străbunile tipuri ale mamiferelor, sirene, balene, moime etc.; în miocen vom găsi și tipul elefantului, reprezentat prin *Moeritherium* și monstrul de 5 m. înalt *Elephas anticus*, precum și feliuriții *Mastodoni*.

Toate acestea înșirări ne arată o *evoluție*, în fața căreia nu se poate ascunde nici cel mai sever teolog.

Geologia neîndoios ne dovedește, că pământul a fost cândva acoperit cu o scoarță cu mult mai inegală decât cea de azi; căldura lui se mărește cu săpătura alor 30 m cam cu 1° Celsius, că la 2000 metri, cea mai adâncă săpătură, avem temperatura de 69°; că formațiunea munților vulcanici nu sunt opera unei zile, nici despărțirea apelor de uscat, nu s'a făcut decât în decursul alor câteva mii ani. Și aici găsim *evoluția*; cum neîndoios se observă și în astronomie, începând dela nebuloasele cosmice, până la luna fără viață, în cerul instelat găsim toate formele intermediare.

Bineînțeles, când observăm aceste fenomene, încă nu ne îndreptățeste a primi fără discuție, întreaga teorie a evoluțiunii, așa cum ne-o prezintă anumita pseudo-știință; în schimb nu putem trece peste aceste constatări pozitive, închizindu-ne hermetice în fața rezultatelor.

Un lucru neîndoios: *evoluția*, ca bază filozofică și-a eluptat locul de cinste; ca teoria formațiunii ființelor mai ales în feliul cultivată de moniști, zi de zi perde din aureola avută și în multe chestiuni esențiale nu poate suporta critica.

Paleontologul *Steinman*, profesor la Universitatea din Bononia, în „Dre geologischen Grundlagen der Abstammungslehre“ 1908 pag. 20, aduce patru probleme, cari sunt criticele teoriei evoluției, pe cari nu le poate suporta:

1. Faptul că multe specii ale formei și florei, au perit, respective au dispărut repetat.

2. Apariția multor specii în mod repentin și în număr mare;

3. Lipsa formelor intermediare, între plante și animale;

4. Neînțelegerea dezvoltării simultane a diferitelor specii.

Pe vremuri, savanții credeau, că familiile paleontologice le vom putea astfel aranja, că să se evidențieze formele intermediare — azi trebuie să recunoască, că viața dezvoltată dintr'o singură celulă — ține de domeniul fantasiei.

Dovedită fiind în paleontologie, că ființele s'au dezvoltat polyphiletice, (din mai mulți strămoși) pot afirma, atât savanții credincioși, cât și teologul apărător al Scripturii, că nici un sf. Părinte nu a comentat atât de admirabil lecura Scripturii ca geologia modernă și paleontologia.

* * *

Un fapt: și noi, am înțeles până azi, creațiunea în mod copilăresc; până când nu a fost terminat albumul paleontologic, și până când nu ne-am obicinuit a descifra figurile din el¹⁾.

De când cunoaștem rezultatele sigure ale Paleontologiei și Geologiei, înțelegem mai lămurit creațiunea lui Dumnezeu. E de știut, că evreii și creștinii, pagina primă a Scripturii au înțeles-o în sensul verbal, și ne-am minunat de un Dumnezeu atotputernic, care în șase zile crează totul: introducând pe om în Raiul desfătării: o grădină frumoasă!

Cu cât sau lășit rezultatele științelor pozitive, cu atât a slăbit credința în explicarea verbală a textului. Trebuie să fixăm: Sf. Scriptură, respective sf. Spirit, nu a avut de scop să ne învețe știință, ci credință. Și dacă găsim în Scripturi multe texte ce se refer la lună, soare, pământ, stele, sunt a se înțelege că s'a vorbit de ele, întrucât erau în legătură cu anumite fapte, referitoare la credință.

Și modul de vorbire a Scriitorului Sacru, este cel înțeles de auditor. Dacă Moise ar fi scris cap. I. din Facere, după teoriile cari le cunoaștem azi: cum lar fi înțeles în evul vechiu

¹⁾ Iosif Hajós, Kath. Szemle I. 1926.

și mediu, și cum îl vor explica în veacurile viitoare, când teoriile, și rezultatele științei de azi vor fi poate ridicule?

Explicarea unui text biblic, se supune *apercepțiunii*. Altfel va vedea un fenomen astronomic: o cometă, poporul primitiv, omul comun al zilelor noastre, și altfel astronomul.

Când un text a Scripturii, nu e fixat, în cutare dogmă, suntem liberi a-l explica, în concordantă cu sf. Părinți, ba chiar și în contra tuturor sf. Părinți, dacă nu se referă la credință, ci la știință, cum e cazul.

Că Scriptura nu a făcut știință, o spune și sf. Augustin: „Nu eetim în Evanghelie, că ar fi zis Domnul: Vă trimit Sfântul Sf. să vă învețe mersul Lunei sau al Soarelui, a vrut *Creștini* nu *Astronomi*“¹⁾.

Că a vorbit pe înțelesul auditorului, o spune sf. Toma de aquino: „Secundum opinionem populi loquuntur Scripturae“²⁾ iar sf. Ieronim: *Multa in Scripturis Sanctis dicuntur iuxta opinionem illius temporis, quo gesta referuntur, et non iuxta quod rei veritas continet*³⁾.

Cu toate, că pe acești sf. Părinți și exegeți nu-i putem bănuși, că sar fi acomodat noilor rezultate științifice; trebuie să recunoaștem, că exegenții tuturor timpurilor, partea respectivă din Cartea Facerii, au explicat-o verbal.

În urmare, dubiile, avute referitor la acest text, nu sunt a se comita în însuș textul, ci în explicarea greșită, că însuș această explicare e greșită, nu e noutate. Doară sf. Părinți au explicat multe texte, ce se referă la științe amăsurat părerilor lor, greșite și ele, fără să ne gândim, că acești sf. Părinți, ce nu se referă la credință, nu au mai multă putere de dovadă, decât aserțiunile altor scriitori.

Și chiar dacă toți exegenții au explicat greșit Cap. I. din Facere, nimic nu ne îndreptățește, a ne feri, de a cerceta acest text cu ochii rezultatelor pozitive a științei de azi.

Conciliul din Trident, și mai târziu cel din Vatican, au spus, să nu cutezăm a explica textele Scripturii referitoare la adevărurile de *credință* și *morală* împotriva învățătorei bisericii și a sf. Părinți.

E de știut, că numai acelea texte biblice au explicare dogmatică definită, a căror tâlcuire eronată au făcut să rezulte

¹⁾ De act. C. Fel-Manih. 1. 9.

²⁾ Suma 1. 2.

³⁾ In yer. 28. II.

mari greșeli; dar explicarea științifică, bazată pe argumente a textelor ce nu se referă la credință și morală, Biserica nici când nu a oprit-o.

De altă parte, fiindcă Scriptura nu a făcut știință; astfel nu avem nici o explicare tradițională a textelor științifice, cari ne-or obliga să rămânem la înțelesul copilăresc și naiv.

Sf. Toma ne clarifică zicând, când se vorbește de aceste explicări: În atari chestiuni să avem în vedere două lucruri. Întâiu, să fim cu statornicie la adevărurile din sf. Scriptură, a doua, deoarece sf. Scriptură se poate explica în diferite chipuri, nime să nu se fie orbește de o atare explicare, care se dovedește că e greșită așa cum a crezut-o el că s'ar explica Scriptura, să nu cuteze să o susție sus și tare pe mai departe; că în forma asta, sf. Scriptură în fața necredinciosului se pare ridiculă, și închidem în fața lor, calea ce duce la credință¹⁾.

Mai bine se potrivește cu teza noastră, referitor la Creațiune, îndrumarea dată de genialul Sf. Augustin: „Se întâmplă adesea, că omul necreștin să-și câștige cunoștințe exacte despre cer, pământ și elemente. În atari împrejurări ar fi rușine și primejdios, dacă cineva bazat pe Scriptură ar afirma atari bazaconii, încât necredinciosul ar trebui să rătăde bazaconiile credinciosului: Că se va face de răs cel ce greșește încă nu-i primejdie mare, dar e necaz (molestum) dacă despre scriitorii noștri, cei din afară cred, că profesază atari păreri (at non tam molestum est quid errans homo deridetur, sed quod auctores nostri, ab eis qui foris sunt, talie sensisse creduntur)²⁾).

Cu astfel de gândiri, citind Scriptura, vom da explicația adevărată: doară adevărata știință și credința au același izvor adevărul, și acela numai unul poate fi.

Cu aceasta nimic nu pierde în ochii noștri atotputernicia lui Dumnezeu, tot el este Autorul, tot el e Creatorul, numai înțelegea modului de creare variază, că Dumnezeu creând condițiile de traiu și primele ființe, a lăsat dezvoltarea și evaluarea ființelor, precum a lăsat liberă dezvoltarea pământului, înzestrat cu legi date de El.

Heinrich Lhotzky, în „Viitorul omenimei“³⁾ spune; epoca în care trăim, a ajuns la un rezultat mare, când a observat evoluție și i-a urmărit mersul, când a sistematizat urmele des-

¹⁾ Suma Theol I. gm. 68.

²⁾ De Genesi ad lit. 1 Cop. 19.

³⁾ Emberiség jövője Ed. Kultura és tudomás Budapest 1912, pag. 8.

voltării și le-a cercetat. Teoria evoluțiunii, față de teoria Creațiunii • un progres în cunoașterea lui Dumnezeu, dar nu sunt două contradicții, cari se eschid imprumutat.

* * *

Când în dezvoltarea temei, am arătat anumită evoluție în paleontologie, — și în urma acestei evoluții am cercat să coordonăm Scriptura cu știința, nici prin minte nu-mi trece, a cerca o nouă explicație a creării omului. Ori cât ar susține mulți învățați transformismul din animale, prin evoluție, ori câte romane ar apărea ca a lui Jak London „Înainte de Adam“¹⁾ cu această tendință, pănăcând știința antropologică e nepuțințioasă în arătarea formelor intermediare (the missinglink) rămânem la creațiunea Biblică. — Ce privește transformarea, omului Antropologul Wassman²⁾ zice: Nu numai nu a succes a se găsi forma intermediară între om și moimă, ci paleontologia spune mai mult decât atât, cunoaștem bogata genealogie a moimelor de azi care se estinde dela tulpina presupusă din epoca a treia până azi, — cartea „Grundzüge der Paleontologie“ a lui Zittel înșiră 30 specii semi moime și 18 specii moime cari dela Cozen până la sfârșitul diluviului sunt îngropate în pământ, — dar între tulpina presupusă și om, nu găsim nici o formă intermediară; geneologia omului, nu arată nici o formă ori specie fossilă“.

Iar Branca, spune, că omul s'a ivit în epoca a patra, ca *homo novus* un parvenit fără strămoși. Omul apare în diluviu, fără a-i cunoaște înaintașii — pășește pe arenă ca *homo sapiens*. Paleontologia nu cunoaște *homo stupidus*, nici *homo alalus* (mut). Nu găsim în păturile pământului, nici mână ca a moimei, nici dinți canini ca ai ei; ce privește volumul căpăținei, la fosilele aflate nu se deosebește de volumul omului de azi³⁾.

Rezultatele adevăratei științe nu pot fi în contradicție cu credința descoperită, dacă se pare că ar fi contradicție, să criticăm sever știința și să luăm sub critică și explicațiile textelor scripturale respective, având convingerea, că credința și știința au acelaș izvor comun: pe Dumnezeu.

IOAN BELU.

¹⁾ București, Ed. Brănișteanu.

²⁾ Die Moderne Biologie und Die Entwicklungstheorie 1906, pag. 473.

³⁾ Az Ösember paleontologia világáral. Dr. Nemeth Iulius, Bpest 1912.

INSEMNAȚI.

Spiritul de sacrificiu și de ordine în apărarea națională. Deși războiul cere mari sacrificii de energie și chiar sacrificiul vieții, totuși, lipsind aci greutatea de acasă ale luptei pentru existență, ostașul face din moartea eroică în luptă, un act mareț de patriotism pe când în timp de pace, consideră moartea ca o nenorocire. În ce privește marile eforturi ce se cer în război, ele fiind încadrate adesea cu lungi perioade de stagnare a luptelor, aceste eforturi repartizate în timp și spațiu nu sunt mai grele ca cele din timp de pace.

În ambele cazuri, pentru oamenii muncitori, drepti și cinștiți, eroismul și energia desfășurate la război sunt mai mărețe, dar nu mai grele decât cele din timp de pace.

Cu toate aceste, războiul mondial ne-a găsit și ne mai găsim încă sub imperiul concepției că eroi sunt numai la tranșee, și așa se explică faptul că mulți dintre cei cari au luat parte la război — pe front sau înapoi, — sunt încă în credința că astăzi nu mai au de făcut nici un sacrificiu de muncă, ci că au dreptul numai la recompense și odihnă.

De altfel, concepția exclusivă a eroilor la tranșee, mai luase naștere înainte de război, și din cauza prejudecății militarilor, cari nu puneau nici un preț pe civili în război, precum și din cauza civililor cari ignorau cu totul rolul lor de adaptare la război.

În fine, starea aceasta de lucruri se datora și se mai datorește încă moravurilor timpului în care omul de fapte face sacrificiul și omul de vorbe trage profitul.

Din fericire, pentru starea viitoare de pace și de război, intervin cele două elemente noi de mai jos, cari, pe departe, vor apropia curajul civic de cel din război, iar pe de altă parte vor micșora simțitor câmpul de exploatat în timp de pace și de refugiu în timp de război, al oamenilor de vorbe și al învârtiților.

Psihologi militari și chiar unii istorici vorbesc adesea de spiritul războinic și de spiritul militar al armatelor și popoare

lor. În trecut, desigur, jucau mare rol aceste două elemente, și vor juca încă în țările cari nu au o cultură temeinică.

Dar, în viitor, judecând după rezultatele obținute la război de educațiunea americanilor, englezilor, francezilor și belgienilor, observăm că rolul principal l'a jucat spiritul de sacrificiu și spiritul de ordine.

Cel dintâi înflăcărează pe om pentru ideal și scop, iar cel de al doilea îl însumează în armonia colectivă, avându-l astfel om de nădejde în timp de pace și erou la război.

Noțiunile, spirit războinic și spirit militar sunt rămășițe feudale și înclinări de castă ce nu se mai potrivesc cu timpurile în cari trăim, dar, mai ales, nu se vor mai potrivi cu cele către care mergem.

Părintele care se sacrifică, de dimineața până seara, pentru cinstea, întreținerea și educarea copiilor lui, sau omul, care lovit de o nenorocire o privește cu curaj și cu resemnare, va fi capabil de sacrificiu la război mai mult decât fiul care nu l'a ascultat nici odată și care nu are nici o meserie, dar stă drept și nemișcat în fața superiorului militar.

Ca să obișnuim pe eroul din timp de pace — adică pe cetățeanul conștient — cu viața și cu primejdiile câmpului de război nu este nevoie de un spirit special războinic și militar, ci numai de o pregătire periodică pentru viața ostășească, care, negreșit, are regula și disciplina ei specială, dar căreia i-se supune tocmai pentru că este pătruns de spirit de sacrificiu și de ordine. (U).

Falimentul Socialismului. — *Pretutindenii unde au fost experimentate sistemele și metodele socialiste s'au constatat cele mai deplorabile rezultate.*

Distinsul publicist englez, d-rul Madwell, după o îndelungată și minuțioasă anchetă făcută asupra rezultatelor experienței regimului socialist, în diferite state din Europa orientală, a adunat într'o broșură constatările sale, întemeiate pe documente oficiale: »Este incontestabil astăzi că pretutindenii unde aplicațiunea sistemului socialist s'a făcut, rezultatele au fost dezastruoase și s'a terminat cu un faliment real.

Prima înfrângere a doctrinelor socialiste datează dela izbucnirea războiului — spune publicistul englez. De ani și ani, socialiștii proclamaseră lupta lor contra oricărui războiu, în afară de cel de clasă. Șefii socialiști susținură că prin forța inter-

națională a socialismului vor putea oricând împiedeca un conflict armat.

Nu numai că n'au putut s'o facă, dar nici o încercare serioasă n'a fost atunci făcută. Niciodată n'a fost mai greșit calculată forța cuiva în raport cu a adversarului pe care ar voi să l combată.

Rezistența socialiștilor a fost ca a unui bondar luat de vârtejul furtunii.

Acesta a fost primul faliment socialist.

Lupta între cele două internaționale.

Evenimentul a avut repercursiune după război și a provocat o sciziune a partidului. Până atunci mișcarea internațională fusese reprezentată printr'o organizație unică. Dar situația e de mult schimbată.

Războiul a divizat partidul în două tabere adversare.

Intemeierea Internaționalei III-a în 1919 de către bolșevismul triumfător, au fost cu adevărat o declarație de război celor cari încercau a face să reînvie Internaționala a II, și deatunci, cele două organizații se combat între ele. Socialismul are acum »o dreaptă« compusă din socialiștii propriu ziși, și »o stângă« formată din comuniști, dar cele două grupări nu se deosebesc atât prin ținta ce urmăresc cât prin mijloacele lor de acțiune.

Și unii și alții sunt dușmanii declarați a ceace ei numesc, după Karl Max, regimul capitalist.

Dar ei se deosebesc în metoda de acțiune pentru a-l ruina.

Socialiștii vor să cucerească puterea pentru ca progresiv să desființeze capitalismul. Comuniștii vor să apuce puterea printr'o lovitură de forță și să răstoarne imediat regimul prin violență pentru a-l substitui pe al lor.

Comunismul din Rusia și socialismul din Germania

Metoda comuniștilor a fost aplicată în Rusia. Cealaltă a fost experimentală de socialiști în diferite țări. Așa d. ex. în Germania socialiștii au avut după războiu tot răgazul să aplice metodele lor.

În Noemvrie 1918 revoluția în Germania a adus la putere partidul socialist. Guvernul provizoriu socialist a dispus de o extraordinară libertate de acțiune; nici parlament nici un alt

partid de control. Hilferding, Umbrelli, personagiile cele mai marcante din guvern, declarau că sosise ora marilor prefaceri sociale.

Dar ce a făcut acel guvern pentru a satisface toate speranțele?

A numit o comisiune de anchetă pentru socializarea economică în special în ce privea minele. În curând au pornit neînțelegerile în guvern, unii membrii aparținând dreptei, iar alții stângei, aceștia fiind mai puțini, s'au retras din guvern, sporind numărul spartakiștilor, cari în realitate erau bolșevici.

Neînțelegerile din partidul socialist au făcut ca la alegeri să obțină numai 185 locuri din 421. Comuniștii n'au obținut nici un loc în Adunarea-națională.

Teorii cari nu pot fi aplicate.

Rezultatul a fost, un guvern, de coaliție, de scurtă durată, iar în cabinetul următor socialiștii nu mai avură nici un singur reprezentant.

Cercetându-se cele ce s'au petrecut în Germania după război, se constată că influența socialistă descrește și în toate alegerile generale, numărul lor scade în reprezentanța națională.

Iată deci că acolo unde de o jumătate de secol propaganda socialistă a prezentat socialismul ca un panaceu menit să indece toate mizeriile, când au ajuns la putere n'a fost în stare să facă o reformă utilă; socializarea minelor preconizată în teorie a fost amânată mereu sub acoperirea unei comisiuni de anchetă, care mereu găsea noi motive să-și prelungească lucrările. Apoi Umbrelli, a sfârșit prin a declara că pentru refacerea producției, trebuia menținut vechiul sistem al întreprinderii particulare.

Căderea socialiștilor dela putere în Germania, a dovedit complectă imposibilitate a socialismului de a realiza, a pune în practică teoriile și concepțiile pe cari le expun în propaganda lor ademenitoare.

Cardinalul Mercier. A murit, petrecut de lacrimile regelui Albert, de venerația poporului belgian și de respectul lumii întregi, cardinalul Mercier. Una dintre rarele imagini ce plutese în alb scânteietor și fără prihană deasupra oceanului de sânge al războiului mondial.

Că a fost un învățat cardinalul Mercier, nu are decât o însemnătate obișnuită. Pentru religie, omul de doctrină nu înseamnă aproape nimic în fața omului de faptă. Scris este că omul se cunoaște nu după știință, ci după fapte ca pomul după roade. Și cardinalul Mercier s'a arătat ca un

pom uriaș care spintecă uraganele cu creștetul său neclintit adăpostit sub bolta de ramuri și hrănește cu fructe un popor de copii, de bătrâni și de femei, biciuit de o cruzime fără pereche. Când valurile de tunuri și mitraliere și norii de avioane, ale lui Wilhelm al II-lea, zdrobiau prin suprindere tâlhărească monumentele și viața Belgiei nevinovate, glasul acestui prelat fără arme a strigat în azul lumii strigătul dreptății și al umanității batjocorite. Și glasul lui singular s'a dovedit mai tare decât zgomotul infernal al bombardamentelor ucigașe. În fața acestei simple forțe morale, bestia însăși a incremenit în respect.

E foarte ușor să protestezi din adăpost sigur. Era foarte ușor ca domnul Romain Kolland să părăsească armata Franței, să se refugieze în Elveția neutrală și deacolo, înconjurat de câțiva evrei dezertori, să lanseze mălăiețe manifeste pacifiste, în aplauzele lașe ale francmasonilor și ale liberucetătorilor Adevărata bărbăție e să protestez cu baioneta în piept și revolverul în tâmplă. Cardinalul Miercer a privit crima în ochi și a protestat cu acel curaj fără asemănare al martirilor și al nebunilor pentru Isus Cristos. Fiecare vorbă a sa putea să-i aducă moartea. Dar cardinalul avea, ca Sfântul Vasile cel Mare, disprețul morții pentru afirmarea dreptății batjocorite și adevărului călcat în picioare.

Între pacifismul profan și pacifismul martirologiei creștine stă o prăpastie: într-o parte e egoismul vieții care protestează de frica morții în cealaltă e jertfa vieții vremelnice care caută, prin moarte, afirmarea vieții eterne. Curajul pacifismului profan e curajul instinctului de conservare; curajul pacifismului creștin e curajul care zdrobește însuși instinctul de conservare pentru triumful vieții peste veac. Isus a poruncit: »Indrăzniți, eu am biruit lumea! — și a murit pentru a trăi în veșnicia adevărului viu și în gloria martirologică. Consecvenți acestor două concepții, Romain Rolland și-a asigurat întâiu un adăpost sigur ca să poată protesta; cardinalul Mercier a stat în gura tunului vrășmas și a protestat. Deaceea, eroul acesta, prin care a strălucit Duhul Sfânt al îndrăzneii evanghelice, rămâne departe de elogiile pacifiștilor ateï și lași.

Ah, moartea cardinalului Mercier! Fără să vrei îți aduci aminte de ținuta prelaților ortodocși în Belgia zdrobită a Țării românești! Dincolo: un erou al evangheliei; dincoace câteva lichele sacerdotale, târându-se în fața crimei, lingușind-o și ajutând-o să se propage...

Vino, lacrimă sfântă pentru cardinalul mort mort, să acoperi o clipă cu strălucirea ta pagina de rușine a cononismului ortodox! (Cuv.)

NICHIFOR CRAINIC

Un simptom deprimant. Un fapt cu deosebire caracteristic și impresionant s'a petrecut în ultima vreme, în forme și proporții cari fac absolut necesară o subîniere.

O coincidență care e un fel de ironie a soartei, — ar zice unii, — și o simplă dovadă a superficialității organelor noastre de conducere — zicem noi, — a trimis la închisoare, în calitate de delicvenți, pe câțiva directori de închisoare.

Doi directori generali și câțiva directori de penitenciare — trei sau patru la număr — au suferit rigurile legii și au

făcut, în ultimul timp, penibilul drum la cabinetul de instrucție, încadrați de sentinele...

Faptul are în el tot ce trebuie spre a îngrijora, adânc și spre a da serios de gândit. El se prezintă, în adevăr, ca un foarte alarmant simptom, având în vedere atât oamenii cari sunt în joc, rolul pentru care fuseseră chemați în fruntea instituției respective, misiunea socială ce li se încredințase — cât și concepția cu totul nenorocită pe care au dovedit-o.

*

Nu este pentru nimeni o noutate, — și, bineînțeles, cu atât mai puțin trebuie să fie pentru organele cari decid de numirea personalului conducător al închisorilor, — că ramura penitenciară este, în străinătate, o ramură specială, și din cele mai importante, ale dreptului penal.

Caracterul acesta naște din înțelegerea faptului că personalul penitenciar, chemat la efectuarea unei opere sociale foarte importante, e destinat în primul rând să patroneze o acțiune de îndreptare și de moralizare, iar nici decum de răzbunare tinzând la distrugere.

E aplicarea, în ordine socială, a unuia din cele mai umanitare postulate ale epocii noastre de civilizație, care vede, într'un delicvent, un rătăcit, capabil să fie remediat și redat societății ca un element pocăit și util.

Represiunea pentru represiunea în sine a dat totdeauna numai rezultate negative, ca una care nu face decât să îndârjească și să învenineze.

*

Cu o vie părere de rău, pe care aprecierea realității nu face decât s'o sporească, trebuie să constatăm că personalul penitenciar superior s'a dovedit departe nu numai de înțelegerea acestei civilizate și firești concepții, dar până și de respectarea celor mai elementare datorii de corectitudine curentă.

Atitudinea vinovaților de cari ne ocupăm apare și mai evidentă când avem în vedere, că printr'un concurs de împrejurări care ar fi trebuit în orice caz să-i impresioneze, unii din cei ce se găsesc într'o atât de grea culpă fuseseră trimiși, cu destul de mari sacrificii din partea statului, la diverse congrese în străinătate, unde se dezbătea tocmai acest principiu.

Câtă morală trebuie să fi văzut deținuții de sub conducerea unor oameni cari stau azi, pe temeiul prescripțiilor legii, într'o celulă vecină cu a lor!...

Iovățămintele decurgând din acest trist episod sunt de mai multe feluri.

În primul rând se face dovada că competența și pregătirea de specialitate sunt lucruri la cari organele diriguitoare nu se mai uită de multă vreme, înlocuindu-le cu mărunte și foarte primejdioase considerente de partid, de familie, sau și mai rele chiar.

Oamenii recrutați pe această cale și puși în fruntea administrațiilor desorganizează moralmente și sdruncină materialmente o întreagă instituție aruncând discreditul asupra ei. Și, ceea ce e și mai trist și mai de neînțeles, vreme de ani de zile, acești protejați, veniți din primul moment cu gândurile cele mai categoric neonestе, sunt lăsați să facă ce poftesc, fără nici un control din partea nimănui!

Totul ne face să credem că un control serios, făcut și în alte administrații, cu șefi numiți după acelaș procedeu, ar duce la aceleași uimitoare și deprimante constatări. (V.)

Mișcarea populației României pe anul 1924. — *Importante date ale „Buletinului Statistic al României“.* — Primim la redacție „Buletinul statistic al României“ No. 3, lunile Iulie - Septemvrie, cu un sumar extrem de interesant și variat, din care extragem importante date, referitoare la mișcarea populației în România pe anul 1924. Din aceste date se constată scăderea treptată a căsătorilor, dar și un frumos excedent de nașteri. Mișcarea naturală a populației pe anul 1924 este resemnată în felul următor:

„Căsătoriile celebrate în comunele rurale și cele urbane au fost în total în număr de 154,173, față de 165,216 cât se încheiase în anul precedent.

Divorțurile înscrise în cursul anului 1924 au fost în total de 7307, adică cu 835 mai puține ca în 1923.

Nașterile înregistrate de toate oficiile de stare civilă din Regatul vechiu și Ardeal, precum și la oficiile parohiale din Bucovina și Basarabia s'au ridicat în 1924 la cifra de 622.580 copii.

Niciodată nu s'a înregistrat un număr așa de însemnat de nașcuții-vii în țara mărîtă; în adevăr, în 1920 se născuse 539,350; în 1921: 620.460; în 1922: 613.726 și în 1923: 608.763.

Față de anul precedent am avut dar un plus de 13.817 copii.

Din cifra nașcuților-vii, 544.415, adică 87·5% din total, au văzut lumina zilei în comunele rurale și 78.165, în orașe, adică 12·5%, proporția evedențiază caracterul rural al țării.

Decesele constatate în tot cuprinsul României au fost de 382.915 persoane, din care 323,609 în comunele rurale sau 84% din total, și 59.246 în comunele urbane, adică 16%. Comparat cu anul precedent, numărul morților este mai mare cu 10.481 unități.

După datele publicate de „Buletinul statistic“, coeficientul mortalității ar fi de 22·5 la o mie de locuitori.

La cifra dieceselor întregei țări, copiii de naștere până la un an au contribuit cu 124.862, față cu 125.830 în 1923, iar copii dela 1 la 5 au pliniți cu 51.681, față cu 49.689 la 1923. In total numărul morților dela naștere până la the cinci ani a fost de 176,543, față de 173.819 în 1923.

Mortalitatea infantilă în vrâsta dela naștere la un an împlinit a fost de 20·3‰ față de 20·6‰ la 1923; 20·6‰ în 1925, 21·4‰ în 1921 și 12·2‰ în 1923.

Născuți morți au fost în număr de 11.915 în 1923. Aceste „nașteri inutile“ sunt mai frecvente la orașe decât la sate.

Balanța mișcării populațiunei se prezintă și mai favorabil ca la cei doi ani din urmă, datorită nașterilor număroase din 1924, cari au depășit decesele cu 239.665 suflete.

Sporul din 1924 se deosebește în: 220.746 în comunele rurale adică 92‰₀₀ din total și 18.919 adică 8‰₀₀ la comunele urbane.

Dela 1920 încoace, țara noastră a sporit cu 1,056,471 suflete repartizate în felul următor:

Regatul vechiu a sporit cu	587.511	suflete
Ardealul a sporit cu . . .	257.702	”
Basarabia ” . . .	220.746	”
Bucovina ” . . .	49.512	”

România întregită a sporit cu 1,086,471 suflete.

Natural aceasta creștere a populațiunei se datorește în special populațiunei rurale.

In adevăr 1,004934 suflete, sau 92·5 % din total aparțin satelor și numai 81.537 sau 7·5‰ orașelor.

Din cele 150 comune urbane câte erau în 1924 în 135 numărul nașterilor a întrecut pe al deceselor, pe rând în 15 orașe cifra morților a covârșit pe aceea a nașterilor.

Din cele 15 comune urbane, orașele ardelenne bat recordul. Deci descreșterea populațiunei a fost în Oradea-Mare: cu: 310 suflete; Arad: 277; Lugoj: 227; Timișoara: 225; Diciosânmartin: 50.

Excedentul de nașteri este un fapt cât se poate de îmbucurător și regenerarea satelor românești, care se produce în mod hotărîtor, sperăm să înlocuiască în scurt timp atâtea pierderi de brațe pe care ni le-a pricinuit războiul. In măsură însă ce ne crește populațiunea ni-se impune înființarea de aziluri de copii cât mai neîntârziat pentru salvarea atâtor copii, cari sunt fără nici un sprijin. c.

Bolșevizarea copiilor în Rusia. Cum se face educația copiilor sub regimul Internațiunei roșii.

Odată cu profunđa impresie produsă prin publicarea motivelor pentru care delegații Americii de Sud la Internațiunea a treia din Moscova au declarat că se deslipesc de această Internațiunea, — ziarul „Daily Mail“ aduce, întrun articol al

Dlui Dr. Eduard Luboff, noui' evidențe despre falimentul sistemului terorist din Rusia de azi.

Bazat pe rapoartele oficiale și pe destăinuirile presei sovietice, Dr. Luboff, în combaterea activității comuniste din școlile engleze, descrie condițiile de spirit cari domnesc în școlile rusești:

„Presa sovietică acordă un spațiu considerabil consecințelor tragice și covârșitoare ale experiențelor făcute asupra copiilor din republicele sovietice.

În privința Rusiei, — singurul exemplu care-l avem în privința copiilor bolșevizați, — rezultatele unei asemenea crime sunt prea îngrozitoare pentru a fi exprimate în cuvinte“.

„Dar nici Rușii nu desmint aceasta. S'a și admis faptul că reaua stare de lucruri actuală poate fi trasată ca începând de la așa zisele „Orașe de Copii“ adică acele școli și instituții cre ate în 1918 pentru a crește copii în condiții curat comuniste.

Orașele de copii.

„Unul dintre cele mai de seamă dintre aceste orașe era „Internaționala a Treia“ lângă Moscova. Experimentul a fost condus aci foarte riguros. Guvernarea de sine, ateismul, coeducația, mișcarea junimei comuniste, erau materiile principale.

Dar după doi ani de existență s'a dovedit că este nevoie a se înființa un azil special în care să fie internați așa zișii copii neînduplecați. Raportul oficial desvâlue o condiție de neînchipuit:

„Scoși de controlul celor mai bătrâni acești copii n'au învățat nimic nicăiri pentru că nici una din școli nu-i putea ține. Pe lângă că au devenit ei înșiși haimanale, nu lăsau nici pe celalalți să-și facă lecțiile stricând și pe cei mai slabi și cauzând dezordini grozave ori unde se duceau.

Se sculau când le plăcea, chiar la 10 sau 11 înainte de amiază, apoi se îmbrăcau nespălați și intrau în bucătărie să mănânce ceva. După aceea făceau ce le trăsnea prin cap toată ziua, luând cu ei pâine și zahăr și alte obiecte ale azilului pe care le vindeau. Alții năvăliau în alte școli pe care le j fuiuau, iar cei rămași în azil neavând nimic mai bun de făcut distrugeau mobilierul. Dacă intervenea cineva era primit cu cea mai mare insolență, sfidat, iar distrugerea atingea culmea nebuniei“.

O educație monstruasă.

„Fetele întrebunțau un limbaj murdar, iar jocurile lor erau năvălirile băeților în dormitoarele lor seara și noaptea, năvăliri cari adeseori se manifestau prin purtări indecente. Se auziau din acest azil, strigăte îngrozitoare, care nu se terminau decât prin complecta epuizare a copiilor. În fiecare moment, în fiecare colț era câte o bătae în curs, înjurăturile curgeau. Toți copiii chiar cei mai mici de 8 ani fumau“.

„Acest raport arată, că starea de lucruri este datorită slăbicinii personalului. Iar nu-i mai puțin adevărat, că și sistemul este în cea mai mare parte responsabil“.

Contingentul tinerilor criminali în Moscova.

Alte rapoarte nu fac decât să arate și mai mult tragedia situației.

Astfel la înființarea secției de izolare s'a găsit, că prima echipă trimisă acolo, nu putea fi primită. Iată ce spune raportul oficial.

„Acești copii sunt cu desăvârșire într'o stare din cauza căreia nu pot fi primiți nici măcar temporar în secția de izolare, pentrucă fiecare din ei sunt contaminați de boli îngrozitoare și infecțioase“.

„Nu-i mai puțin adevărat că și în afară de „Orașul Copiilor“, starea de lucruri este tot atât de deplorabilă, pentrucă în fiecare an școlile sovietice produc hoarde întregi de tineri huligani și criminali în embrion“.

○ comisie specială numită de curând spre a cerceta lucrările acestor instituții de cultură bolșevică, focar de răspândire a obiceiurilor criminale între copii, raportează următoarele:

„Numai în Moscova sunt peste 50,000 de copii criminali. Aci atrași de posibilități, ei se adună din toate părțile sosind cum pot în trenuri de marfă, etc. Din această armată de criminali, 91 % cunt copii de lucrători sau țărani și numai 9 % sunt descriși ca orfani. Jumătate din numărul acestora abia sunt în vrastă de 12 la 14 ani, lucru care nu-i împiedică a suferi de tot felul de boli infecțioase“.

Alte constatări.

„Grozăvia acestor stări de lucruri este arătată și mai mult printr'un alt raport din care se vede că într'un period de 8 luni 11/10 din acești copii au fost trimiși la spitale

5¹/₂ % internați în aziluri, și numai 10% plasați în școli industriale, iar pentru restul de peste 80% nu s'a luat nici o măsură“.

„Și chiar dacă ar fi fost trimiși cu toții în case de corecție, n'ar fi ajuns la nici un rezultat bun, căci iată ce spune „Pravda“, organul oficios al comuniștilor:

Priveliști înspăimântătoare.

„Cei mai depravați din acești incorigibili sunt puși împreună cu alții mai puțin vinovați stricându-i eu totul și pe aceștia. Se demoralizează iute, învață toate lucrurile din pușcărie, jargonul închisorilor etc. Fumează, se bat regulat, și n'au nici cea mai mică noțiune de a asculta și nici respect pentru supraveghetorii lor“.

„Băeții sunt lăsați să aibe aface cu femei și fete stricate din afară. Și majoritatea au viciul cocainei și al jocului.

Tradiția degradării și degenerării.

„Iată dar cât de negru este viitorul Rusiei. Întreaga ei generație nouă crește într-o tradiție care nu-i duce la nimic alt decât la degradare și degenerare. E mare prețul pe care națiunea îl plătește pentru experiența comunistă și ar trebui să servească de pildă părinților din alte țări spre ași feri copiii“.

Dar să revenim la chestia delegaților Americii de Sud la Internaționala III-a și să arătăm, — spre a întări și mai mult profeția unei căderi apropiate a bolșevismului, — motivele cari i-au determinat pe delegați să se deslipească de Rusia.

„Politica recentă a comitetului pentru propagandă în străinătate a internaționalei a treia devine din ce în ce mai mult opusă principiilor vechii școli Marxiste. Radek, și alții au declarat că au hotărât să continue propaganda pentru provocarea unui terorism îngrozitor în întreagă Europa, pentru care vor întrebuința sume enorme de bani falșificați“.

„Ne referim, spun delegații, la ceea ce ni s'a comunicat confidențial, că banii cari s'au falșificat până acum sub Direcția Tecmeo a Moscovei, se ridică la suma de 180 milioane franci francezi din circa de 70 milioane s'au și întrebuințat pentru propagandă.

Sistemul de teroare aprobat în ședința secretă a Internaționalei la 8 Ian. a. c. este în contradicție cu programul partidului și politica lui. Zinovieff, Radek, etc., silesc pe orice comunist onest a părăsi drumul către Moscova.

Mișcarea cooperatistă de producție și de consumație în Vechiul Regat. — *Originile mișcării cooperatiste.* — *Progressele realizate în anii de după război.* — *Viitorul cooperăției române.* — Mișcarea cooperativă a luat o dezvoltare foarte mare în România dela 1893 încoace datorită mai multor factori:

1) Stării precare în care se găseau țăranii noștri înainte de 1893, când s'au întemeiat primele bănci populare. Această situațiune precară se datora în primul rând camătei care ajungea la 500 la sută, regimului mpus de arendași țăranilor prin contractele de muncă și speculanților cari angajau recolta de pe câmp, înainte de a fi strânsă, cu prețuri derizorii.

2) Influenței unor oameni de stat.

3) Activității intense a Centralei băncilor populare și a cooperativelor rurale pentru expansiunea ideii cooperatiste și organizarea mișcării.

Inceputurile mișcării cooperatiste în România. Mișcarea cooperatistă a luat naștere în România în a doua jumătate a secolului al 19-lea în urma renașterii noastre naționale și chiar ca o consecință naturală și mediată a acestei renașterii. Ea apărură în orașe printre micii meșteșugari, grație propagandei întreprinse în anul 1864.

Plecând dela ideea că independența politică a unui popor nu se poate pregăti fără independență economică, organizarea și întărirea claselor producătoare, P. S. Aurelian și-a inaugurat apostolatul său, sperând să atragă în mișcare un număr cât mai mare de elemente cultivate, care să-i continue opera începută

Cooperăția orășenească. Primele cooperative constătute de Aurelian sunt „Economia” societate de credit și economie fondată la 1870 și „Concordia” societate de consumațiune, creată în 1873.

Butculescu, a înființat în 1883 o foaie: „Cooperatorul” pentru propagarea și susținerea mișcării.

Ideea, n'a prins atât de bine la orașe, cum era de așteptat. În 22 de ani (dela 1887—1909) numai 100 de societăți au fost create, din cari, la 31 Decembrie 1914, nu mai rămăseseră decât 65. Astăzi, numărul lor este și mai redus.

Cooperativele de credit la sate. Ideia de cooperăție, a luat naștere la țară, pentru prima oară în anul 1893, după promulgarea Codului comercial, care stabilea, pentru cooperative un regim de favoare.

Mișcarea a început la sate, prin cooperativele de credit și economie (bănci populare), cari au jucat mai târziu un rol emancipator foarte mare.

În zece ani până la 1903 s'au înființat 708 Bănci populare. — Elanul dela sate se datora preoților și învățătorilor în primul rând.

La 28 Martie 1903 a fost creată „Cassa centrală a Băncilor populare și a cooperativelor rurale”.

În Iulie 1904, numărul Băncilor populare atingea 1422 cu un capital subscris de 10,086,020 lei și capital vărsat 6,850,976 lei.

La finele anului 1905 erau 1849 bănci populare cu 16,800,000 capital subscris și 12,665,824 lei capital vărsat, aparținând la 198,411 membri.

În anul 1918, existau în România (Vechiul Regat) 2966 bănci populare cu 630,738 de membri și 186 milioane lei capital vărsat; iar la 31

Decembrie 1924 existau 3956 bănci populare cu 584,034,833 lei capital vărsat aparținând la 847,217 membri.

Începând dela anul 1908, băncile populare s'au grupat în Federale județene pentru ca operațiunile lor să fie mai ușoare.

Cooperativele de producțiune și consumațiune la sate. Cooperativele de producțiune și consumațiune s'au dezvoltat la sate, după votarea legii din 1905. Primele cooperative s'au întemeiat după 12 ani, dela înființarea primelor bănci populare.

La 31 Decembrie 1906 erau 37 de „Obștii“ (cooperative de producției agricole) la sate. În 1913, se numărau 495 de asociațiuni de felul acesta având 76,678 membri și 4 289,981 lei capital social, cultivând 375 mii Ha. de pământ, luat cu arendă.

După înfăptuirea reformei agrare, acest gen de asociațiuni își pierde importanța pe care o avea înainte de război.

În ce privește cooperativele de consum, erau la 1 Ianuarie 1919, în număr de 412 cu 20,600 membri și 2,200,000 lei capital vărsat.

Cooperative de producție erau la același dată (1 Ianuarie 1919) 755, cu 40 mii de membri și 4 milioane jum. lei capital vărsat.

După genul de producțiune avem atunci 412 cooperative de consum și vânzare în comun, 23 brutării, 23 mori, 26 exploatări de mașini agricole, 11 lăptării, 17 exploatări de mine, cariere și ape minerale; 21 pescării și viticultură și 222 de întreprinderi forestiere.

Casa centrală a cooperației și împroprietăririi. Pentru a putea face față noilor condițiuni economice și sociale, vechea Casă Centrală fu mărită în vederea înfăptuirii expropriierilor și împărțirii pământurilor la țărani, și luă numele de „Casa Centrală a Cooperației și Împroprietăririi“.

Această Casă Centrală se împărția în 3 secțiuni:

1) Centrala băncilor populare.

2) Centrala cooperativeelor de producțiune și consum și

3) Centrala asociațiunilor și exploatărilor agricole.

Fiecare, din cele trei secțiuni, este constituită pe principiul colaborării statului la mișcarea cooperatistă.

La finele anului 1924, situațiunea societăților cooperative de consum, vânzare și cumpărare în comun, era următoarea: 2593 de cooperative cu 236,713 membri, 110 milioane lei capital subscris și 90 milioane lei capital vărsat. Cu 20,638,000 lei fond de rezervă, 5,739,210 lei fonduri culturale; cu un beneficiu net de 22,340.775 lei, la un rulmeat de mărfuri, de 817,104,704 lei.

Astfel dar, în timp numai de 4 ani, cooperativele de consumațiune s'au înzecit în raport cu situațiunea în care se găseau la începutul anului 1919 atât din punct de vedere al numărului lor, cât și al numărului membrilor lor.

În afară de societățile enumerate mai sus, create în virtutea legilor din 1903 și 1905, se mai găseau câteva cooperative (200 în Basarabia și 600 în Transilvania), create în virtutea legilor rusești și ungare.

Organizarea cooperativeelor. — *Statutul din 1918.* Centrala cooperativeelor de aprovizionare și vânzare în comun, un statut nou, tip, care dă cooperativeelor un caracter accentuat de cooperație și cultură.

Centrala, a organizat cooperativele de producțiune, impunându-le

obligația de a vinde mărfurile direct consumatorilor, pe un preț avantajos, fixat de comun acord.

Cooperativele pentru exploatarea pădurilor. Primele cooperative pentru exploatarea pădurilor și primelor cooperative de consum au apărut în Moldova, iar primele bănci populare au apărut în Muntenia.

La 1 Ianuarie 1919 erau în Vechiul Regat 222 cooperative forestiere cu 11,200 membri și 1,500,000 lei capital vărsat.

• *Alte cooperative de producțiune.* La 31 Decembrie 1924 funcționau 468 din 843 cooperative fondate cu 57,646 membri și 52 milioane lei, capital vărsat.

La 31 Decembrie 1924 erau în România pe lângă cooperativele forestiere și de consum:

25 cooperative de pescari, 26 cooperative de mineri, 21 brutării, 22 lăptării, 9 cooperative de ape minerale, 24 cooperative de producție agricolă, 3 cooperative de tipografie, 1 olărie, 2 pielării, 14 de construcții, 1 lemnărie, 1 metalurgică, 26 mori și 67 cooperative diverse.

Mișcarea culturală. Cooperativele de producție și consum, când veniturile le permit, întrebunțează o bună parte din ele pentru construirea de școli, biserici, crearea de burse și alte scopuri de interes național.

Centrala cooperativelor de producție și consum. Centrala cooperativelor posedă personalitatea juridică. Ea este dirijată de un consiliu de administrație compus din 7 membri: directorul Centralei, 3 membri numiți de stat și 3 membri aleși de cooperative și federale întrunite în congres.

Centrala a dat cooperativelor dela înființarea ei de peste 600 milioane lei. Tot ea se ocupă cu vânzarea — mai cu seamă a cerealelor — en gros, și chiar cu exportul produselor cooperativelor.

Aprovizionarea Basarabiei și a regiunilor bătute de secetă în cursul ultimilor doi ani, s'a făcut prin intermediul Centralei cooperativelor. Deasemenea, ea furnizează și cerealele necesare armatei.

*

După război, cooperația română de producție și consum a realizat mari progrese și când dificultățile economice de astăzi vor dispărea, când pe dealtă parte raporturile economice internaționale se vor normaliza, cooperația română, strâns legată de organizațiile similare din alte țări, va putea da rezultate și mai bune. (V.)

Școala confesională. La serbările dela 15 Maiu din anul acesta, dela Blaj, dl Nichifor Crainic, reprezentantul Ministerului Cultelor și Artelor, a vorbit despre însemnătatea școlii confesionale.

Importanța ei — spune dl Crainic — stă în faptul, că face o sinteză între știință și credință. Ceea ce lipsește școlii românești laice, este tocmai această concepție unitară de viață, pe care în starea actuală de organizare n'o putea da. Școala laică dă o sumă de cunoștințe disparate, din ansamblul cărora nu se poate încheia un punct de vedere statornic și unitar. Și tocmai aceasta este defectul principal al învățământului româ-

nesc. Românul e din fire inteligent. Dar aceeațã inteligentã, adeseori strãlucitoare, apare în viața publicã desordonatã și însubordonatã. E rezultatul școalei laice. Șeoaia confesionalã, subordonând suma de cunoștințe științifice concepției unitare de viață pe care o dã credința și disciplinei morale care decurge din ea, e în stare sã formeze caractere și atitudini precise în viața socialã și politicã. Necesitatea acestei școale e justificatã prin acest rezultat.

Douã beatificãri. Catolicismul e un nesecat izvor de sfinți. În toate veurile, dela primele sale începuturi, și pânã în cele mai noi și mai moderne vremi, Biserica ridicã la gradul desãvârșirii omenești persoane de toate sexele, de toate condițiunile sociale și de toate profesiunile. În lumina aureolie de sfinții ne strãlucește nouã un mic și curajos copil de 14 ani sf. Tarcisius, sf. Cecilia, sf. Agata, sf. Melania, flori de-ale patriatului roman; apoi sf. Benedicț de Nursia, sf. Dominic Guzman sf. Francisc de Assisi, sf. Tereza de Spania, sf. Toma de Aquino, sf. Ignatie de Loyola, sf. Francisc de Sales, sf. Alfons de Liguori ș. a. și a., pânã la parohul din Ars și sf. Tereza de pruncul Isus, sfinți tocmai din zilele noastre. Aceastã fecunditate de sfinți aratã puterea ei nesecatã de viață.

Declararea de sfânt se face dupã un proces foarte lung și sever. Intãia cercetare (proces informativ) o ordoneazã episcopul diecezan prin o comisiune diecezanã care ascultã e sumedenie de martori oculari, sau cari au cunoscut pe sfânt, despre cele mai minuțioase lucruri. Depunerile se întãresc prin jurãmânt. Aceasta anchetã ține 10—15 ani. Dosarul primei cercetãri se trimite la Roma unde se iau în desbatere depunerile martorilor (receptio causae). Apoi se dã ordin sã se adune din toatã lumea tot ce-a lãsat în scris sfântul din chestiune (processus diligentiarum). Se cerceteazã învățãtura, pãrerile, principiile din fir în pãr. Totul ține cam 10 ani. Apoi se introduce cauza iscãlind Papa cu nume de botez nu de Papã, luând-o în mãnã Curia Romanã, care cerceteazã eroicitatea virtușilor (teologice și cardinale) în trei ședințe (antipregãitoare și generalã) în care Papa declarã eroicitatea și sfântul e numit venerabil. Urmeazã apoi ancheta asupra minunilor, iarãș în trei ședințe. Minunile trebuie sã fie vindecãri subite de boli organice (nu nervoase), dovedite prin martori oculari și la procesul infor-

mativ și la Roma; trei dacă sunt alții, patru dacă nu mai trăiesc martorii.

După aceste constatări sfântul se declară fericit (se beatifică) în bazilica Vaticană.

De aci urmează alt proces în trei stadii, la care se mai recer alte două minuni noi întâmplate la intervenția sigură a fericitului. Atunci devine canonizat, declarat sfânt. Aceasta e întărită de autoritatea infalibilă a Papii. Așa sever se purcede la declararea de sfânt și cu toate acestea la Roma zac și anul acesta sute de cauze introduse. Anul trecut au fost declarate sfinte (canonizate) cinci persoane: Sofia Barat, călugăriță, Ioan Eudes preot întemeietor de ordin; Ioan Vianney parohul din Ars, Petru Canisius teolog iezuit german de pe vremea reformatiunii, și Tereza din Lisieux călugărița carmelitană moartă la 1897.

În anul acesta, avem pân'acum două beatificări: Duminecă în 16 Maiu a fost declarat fericit Andrei Hubert Fournet, născut la 6 Decembrie 1752 în Saint Pierre de Maille, dieceza de Poitiers; din părinți nobili, se făcu preot la 1776; munci ca simplu paroh în Haims, în Fêles și în satul său natal. În 1791 refuză să pună jurământ pe Constituția civilă a clerului, de aceea trebui să plece în exil în Spania unde petrecu 6 ani în Los Arcos. Reîntors în 1797 în Franța lucrând în mijlocul revoluției pentru mântuirea sufletelor, la 1897 întemeiază Institutul »ficelor de caritate» numite și surorile sfântului Andrei. Deprinzând toate virtuțile în grad eroic, moare în etate de 80 de de ani la 13 Maiu 1883.

Minunile săvârșite de Dumnezeu prin intervenția lui după moarte: În 1887 Sora Clemența rugându-se sfântului se vindecă subit de ftisie, când doctorul ei Michiels îi dase 3 zile de viață.

În 1922 sora Iulia Paulina în Sant Adolfo (Canada) se vindecă subit de peritofilită tuberculoasă când doctorul Collin declară: moartea i-se apropie încet.

Duminecă în 23 Maiu (Rusalii) fu beatificată Ven. Soră Ioana Antida Thouret născută la 1770 la Sancey (lângă Besançon) Franța, din părinți de seamă; pierdu pe mama la etate de 14 ani, tatăl său aduse o altă soție, stricată. Fetița la 1787 intră într'o mănăstire, ajunge în casa »ficelor de caritate» în Paris, de unde revoluția le împrăștie. Ea vine pe jos (80 leghe) la Sancey unde deschide o școală elementară. Șicanată de revoluționari pleacă în Elveția și Germania. Reîntorcându-se în 1899

întemeiază la Besanson casa »Surorilor de caritate« pentru asistența bolnavilor, în 1810 la rugămintea mamei lui Napoleon, Letiția, sora Thouret se așază la Neapol în Italia, de unde lucrează cu multă râvnă la organizarea congregației întemeiată de ea. Azi Congregația, numără 997 case în 582 de dieceze. Ea moare la 23 August ca sfântă.

Minunile ei: Doamna Assunta Giordano din Amalfi după o novenă în onoarea sfintei se vindecă la moment de o ortrită tuberculoasă la brațul stâng și azi e pe deplin sănătoasă. Profesorii Gamberdella, Paolilo, Savelli, Antocieco întăresc minunea.

Sora Nazarena Rosetti, suferia de epitalismă glandulară cu protuberanțe la piept. Operată de două ori, în 1900 și 1904, când în 1917 era să fie supusă la a treia, după o novenă în onoarea sfintei, boala dispăru complect. Vindecarea miraculoasă o recunosc doctorii Biraghi, Salvadori și Remoni.

Filomena Pantanella din Arpino fu vindecată tot prin o novenă de tumoare rea la osul iliac stâng, (osteosarcoma).

Așa strălucește Biserica romană prin sfinții săi. (G. Vestitorul II. 11.) (P. T)

Problema sifilisului. La Congresul asociației medicilor dl prof. dr. S. Nicolau, a făcut un magistral raport asupra problemei sifilisului la noi și profilaxia socială a acestei boale.

D-sa a spus că cea mai neglijată chestiune este aceea a sifilisului.

Cauzele întinderii lui sunt: dislocarea familiilor și separarea soților cu prilejul războiului și moravurile de după război.

Sifilisul apare astăzi ca o chestiune gravă, de care trebuie să ne îngrijim din pricina caracterului său special (lunga perioadă de contagiozitate) și a multiplelor mijloace de transmitere.

Transmiterea lui în populația rurală e favorizată și de ignoranța masselor și pentru aceasta a devenit un pericol social.

Gravitatea boalei stă în manifestările tardive, îndepărtate (15-20 ani dela infecția primară, în care timp bolnavul nu știe).

La noi, din lipsă de date statistice, nu putem da cifre precise, însă ținând seamă că e mai răspândit ca în alte părți, el ucide peste 25 mii de copii anual.

Pentru aceasta, problema sifilisului a încetat de a mai fi o problemă medicală, ea a devenit o problemă socială și națională.

Mijloacele pe care le-am putea opune sifilisului sunt: 1) de ordin legislativ, 2) de ordin moral și educativ profilactic și 3 mijloace de ordin medical propriu zis.

În lupta contra sifilisului, societatea are nevoie și de alte mijloace, care să-i permită a acționa asupra tuturor izvoarelor de infecțiune a sifilisului.

Aceste mijloace sunt: 1) obligativitatea tratamentului sifiliticilor, care există în multe state, prin declararea și înscrierea din oficiu a bolnavilor recalcitranți, prezentarea lor în fața comisiunilor medicale de control și internarea lor în spitale la nevoie; 2) măsuri împotriva contaminatorilor cinici, cari cu știință răspândesc boala și față de care societatea nu poate rămâne imposibilă pentru atentatele lor la sănătatea publică; certificatul de sănătate al căsătoriei.

Aceste măsuri — continuă d. prof. Nicolau — le-am formulat în anul 1922, într'un proiect de lege, care din nefericire n'a devenit încă lege.

Mijloacele morale și de educație profilactică, în general, tind la ridicarea nivelului moralității în general. Ele revin *familiei*, școlii și *religiei*. Dsa crede că e bine să se facă educația sexuală a tineretului (?) pentru care profesorul de igienă în școli, este cel mai indicat, căci fiind medic poate da sfaturi tinerilor cum trebuie să se păzească de boale venerice.

În ordinea propagandei morale, statul are datoria să ia măsuri în contra factorilor sociali ce împing femeia la prostituție și să-i înlesnească mijlocul de a-și câștiga existența în mod onest.

În al treilea rând, avem măsurile de ordin medical propriu zis, prin profilaxia individuală și profilaxia generală (sterilizarea purtătorilor de germani).

Chestiunea profilaxiei sifilisului la sate este mai complexă, căci nu se pot înființa dispensare în centrele mici.

Singurul mijloc eficace de combatere a sifilisului la sate rămâne echipa sanitară montată pe automobile, constituind adevărate dispensarii »volante«, care vor putea realiza opera utilă a dispensariilor »fixe« dela orașe. Rezultatele obținute cu echipele sanitare din ultimii ani au fost dintre cele mai bune.

Campania antisifilitică la sate nu se poate face fără sacrificii bănești. Dsa crede că aceste sacrificii nu trebuiesc preocupate când e vorba de a salva populația rurală, care constituie fondul de rezervă al rasei noastre. (U).

Câteva mii de cărciumi în plus... — O tentativă care trebuie împiedecată cu orice preț. Neașteptata concepție dela care pleacă ministerul de finanțe, anunțând noul regim care sporește numărul destul de mare al cărciumilor în România, ne obligă să insistăm asupra chestiunii cu toată energia, în dorința de a împiedeca traducerea în fapt a unei serioase greșeli ce e pe cale să se săvârșească.

Că alcoolismul în țara noastră dă un considerabil contingent de victime, aceasta se știe, fără să mai fie nevoie să se mai citeze cifrele exasperante și mereu crescânde ale statisticilor.

Ajutat de analfabetism și stând alături de sifilis, alcoolul constituie una din plăgile cari bântuie dureros păturile de jos ale nenorocitei populații rurale.

Dacă înființarea a cât mai multe școli e o adâncă nevoie trâmbițată de o lungă serie de ani, și dacă o cât mai largă asistență socială a masei populare constituie o datorie și omenescă și națională, cum trebuie oare calificată intenția ministerului de finanțe, ce trebuie oare spus despre absurdă idee de a înmulți, chiar prin lege, numărul cărciumilor?...

*

Numim această idee, fără șovăială, o idee profund nenorocită și, protestând împotriva neînțelegerii unora din cele mai elementare adevăruri facem apel la sentimentul de răspundere al celor ce vor să aplice o atare măsură. Ei trebuie să se oprească la timp.

Cărciumile nu trebuiesc înmulțite, și dimpotrivă!

Experiența făcută cu prisosință în atâtea țări peste hotarele noastre și dureroasele consecințe înregistrate în cuprinsul hotarelor noastre, nu pot veni nicidecum în sprijinul ideii pe care circulara ministerului de finanțe urmărește s'o aplice.

România, — din nenorocire — este una din țările în cari »dramele alcoolului« se înregistrează pe o scară foarte întinsă și în forme uneori înfiorătoare. Numărul gospodăriilor prăpădite pe urma băuturii este în adevăr enorm: victimele înseși ale acestor »drame ale alcoolului« umplu aresturile și ocele, iar urmașii lor, în așteptarea ei înșisi a arestului sau a casei de alienați, rătăcesc pe drumuri, la orașe ca și la sate, în aspecte cari degradează direct specia umană.

*

Lăsându-se, — ca pretutindenii —, condus, poporul nostru are nevoie de altceva decât de o serie de câteva mii de cârciumi în plus!

Cel mai sinistru dar ce i-se poate face azi, când peste tot necesitatea muncii, a temperanței și a disciplinei apare atât de vădită, este acela de a oferi poporului... câteva mii de cârciumi pe deasupra celor existente.

Pentru cine înțelege că »a guvernă înseamnă a prevedea« punerea în funcțiune, în mijlocul populației rurale — în drumul însuș al acestei populații, — a miilor de noi debite de alcool, înseamnă a da o lovitură groaznică sufletului populației sătești, înseamnă a atenta la viitorul urmașilor lor și al țării.

Și dacă crima ce se face, cu ei și cu țara, e deopotrivă de gravă, ori pe ce parte ar fi considerată, urmările viitoare ale acestei greșeli sunt și de necalculat pe cât sunt de greu de prevăzut în toată adâncimea lor.

Țări cu o vastă experiență — Suedia și Norvegia, și mai pe urmă America, — duc cu mari sacrificii, pe cale de propagandă costisitoare și de prohibițiune severă, luptă îndârjită împotriva alcoolului. Italia, ajunsă ieri în pragul dezastrului, reintronează religia și principiul național la locul de onoare ce li-se cuvin, făcând apologia ordinii ca element de bază al progresului; țările învinse, ele înșile, — cu tot democratismul pe care-l păstrează pentru discursurile destinate altora — instituie orele de lucru suplimentare, ca singur mijloc al refacerii, iar guvernul român... împănează satele și orașele cu câteva mii de cârciumi în plus...

*

Glasurile cari trebuie să protesteze violent, în presă, în public și în Parlament, nu vor întârzia să se audă, și-și vor face doar datoria, față de o populație nefericită și față de țară... (Un.)

MISCELLANEA.

Sfatul Reginei noastre: Statornicia! În timpul sărbătorilor M. S. Regina a căutat să facă un dar poporului nostru, poporului Ei. I-a trimis o urare care este un simbol al reușitei, al tuturor reușitelor. I-a trimis un sfat căruia experiența țării Ei natale îi verifică marea utilitate, imensa valoare practică... Și în coloanele revistei »*La Roumanie nouvelle*« — care în parantez putem spune că a avut marele merit de-a strânge într'un mănunchiu, după cuvintele M. S. Regina, articolele mareșalului Foch și al domnului Beneș — M. S. Regina vorbește despre »les vertus de la persévérance«, virtuțile statorniciei.

Intr'o țară ca a noastră unde gluma: »românului îi e greu până începe, că de lăsat, se lasă ușor«, este atât de adaptată realității, sfatul M. S. Regina devine o lecție admirabilă, o îndrumare de mare efect.

»Am fost întrebată odată care ar fi, după mine virtutea capitală pentru un cap încoronat: avui o clipă de esitare, cuvântul »curaj« îmi ardea buzele, — dar reflectând înțelepțește, am răspuns: »răbdarea«.

Și mai departe Regina României scrie: »După aprecierea unui Latin, Englezul în medie este o ființă lentă, mai mult fără inițiativă, săracă în vorbe și nedibace în ripostă față de strălucitele ironii ale adversarului său. Și cu toate acestea, el reușește: priviți imperiul ce l'a construit, priviți cum durează opera lui.

Aceasta pentru că marea lui virtute este statornicia; el nu aspiră la o frumoasă inteligență; el îndeplinește cu simplitate datoria pe care Anglia o cere dela el; el nu se socotește scăzut dacă s'a mărginit ca să mențină o tradiție, ducând mai departe ceea ce alții au început«.

Cuvinte înțelepte, evanghelice cuvinte prin care se luminează cu adevărat drumul ce duce la întărire, la propășire colectivă. (P.)

Puterea școlii. Ciclul de conferințe, organizat de »Cercul profesorilor secundari«, în jurul subiectului »O altă școală secundară«, s'a încheiat prin conferința dlui Gr. Forțu.

Dsa a constatat că subiecte răsunătoare au chemat și ispitit lumea — fie că a priceput ceva sau n'a înțeles nimic — la conferințe despre filosofie, literatură antică, modernă sau modernistă, dar că prea puțin interes s'a arătat pentru problema școlară.

Ciclul de conferințe, înadins organizat, spre a se da prilej unei frământări în găsirea unei școlii mai bune, n'a ispitit pe nici un părinte — cu toate că s'a făcut apel la ei — și a atras un număr foarte restrâns de profesori.

În occident — a continuat conferențiarul — în Germania, Austria, Franța și chiar în Anglia, s'au ivit mai ales după război, adânci nemulțumiri de școalele lor, pricinuind în acest chip o întinsă frământare în și în afară de școală, pentru găsirea de noi soluțiuni, care să satisfacă actualele cerințe ale vieții. Anglia se plânge de școala ei, și afirmă că în America este ade-vărata școală, care scoate pe elev în lume, îl înzestrează cu putere de caracter și de rezistență, spre a lua în piept viața, încrezător în forțe și sigur de isbândă.

Prin urmare, școală atelier, muncă, luptă, spre a face dintr'o materie brută, o armonie, adică omul întreg, tare, pe care nici o furtună să nu l sperie și să nu-l doboare.

Dar la noi cum se prezintă școala? Mai întâi, e o lipsă de interes pentru școală, și de aci vin toate relele. Nici o frământare serioasă pentru școală, căci altfel nu s'ar înregistra cele de soiul următor: clase cu 70 de elevi; fuga elevului dela școală; sustragerea dela o muncă continuă și sistematică; molima copiatului cu mijloace ingenioase; iar ca rezultat al celor opt ani de studiu, au iesit elevi slabi, piperniciți, timizi, ignoranți și fără credință. Și așa se irosește vîlaga tinerimii, și cu ea năzuințele în viitor.

Dacă aceasta este starea școlii, în privința neputinței de a pregăti așa cum cer vremurile, nu mai presus stau și criticile de valorificare a elevilor. Examenenele sunt o grozăvie pentru elevi; apoi, dacă ele sunt grozăvie, și sunt oglinda școlii, înseamnă că și actuala alcătuire a școlii e grozavă.

Pentru lecuirea ei, dl Forțu aduce următoarele soluțiuni:

1) Organizarea ministerului în așa fel, ca să aibă o direcție de control a metodelor de predare, a experiențelor personale, pe care să le provoace, să le susțină și să le adune spre cercetare;

2) Activare facultăților intelectuale ale elevului spre a lucra singur, sub conducerea profesorului;

3) Modificarea programei analitice;

4) Reducerea efectivului clasei;

5) Îmbunătățirea situației materiale și morale a profesorilor.

Cu chipul acesta se va da școlii atotputernicia care să ne garanteze tăria noastră națională prin cultură și educație (U).

Reforma agrară în Cehoslovacia. Mineritățile n'au fost împrietărite. Vecinii noștri cehoslovaci au simțit și ei nevoia unei reforme agrare pe care aproape au desăvârșit-o.

În Cehoslovacia majoritatea proprietarilor și arendașilor de moșii erau agronomi. La întocmirea legii agrare, legiuitorul a hotărât, întrucât această clasă de proprietari și arendași aveau cu ei știința și experiența necesară, să fie împroprietăriți cu suprafețe până la 80 de ha.

Suprafața cea mai mare, lăsată la expropriere, e de 150 ha.

Din totalul îndreptățiților la împroprietărire, au fost satisfăcuți până acum 62 la sută, cu suprafața medie de 1 ha. 04.

S'au împărțit până acum peste 700 000 ha și mai sunt încă 240.000 ha.

Minoritățile n'au fost admise la împroprietărire întrucât statul cehoslovac mai are în afara granițelor peste 200.000 de emigranți, plecați să muncească, fiind lipsiți complet de pământ și statul voește să-și satisfacă mai întâi conașionalii.

Reforma agrară în această țară s'a făcut după ce s'au studiat amănunțit toate legislațiile similare din alte țări și aplicarea ei se face fără sguđuire socială.

Învățământul agricol este în mare stimă la vecinii noștri. Cehoslovacia se îngrijește mult de educația agricolă a poporului, mai ales acum după aplicarea reformei agrare. Se dă mare importanță școalei agricole complementare.

În 1919 aveau 50 de școlo, astăzi, au 792 cu un total de elevi de 33,825, dintre care 18000 fete.

Inițiativa privată ia mare parte la funcționarea acestor școlo.

Statul nu dă decât corpul profesoral, restul, privește comitetul școlar.

C. Or.

Condișionile de muncă în Germania. Germania posedă o legislație muncitorească uniformă a cărei aplicare nu incumbă însă guvernului federal, ci diferitelor state cari compun Reichul.

Nu de mult, ministrul muncii din Germania a publicat rapoartele asupra inspecției muncii pe anii 1923 și 1924, rapoarte care insistă asupra următoarelor chestiuni.

Aplicarea ordonanței federale din 21 Decemvrie 1923 asupra duratei muncii.

Consiliile de întreprindere: Problema uceniciei; Siguranța și igiena industrială.

În anul 1924, erau în Germania 366,904 întreprinderi cari întrebuițau mai mult de 10 lucrători, cu un total de 7.278,820 lucrători, din cari: 1.668,201 femei, 472.478 tineri între 14—16 ani și 5697 copii.

Legislația germană privitoare la durata muncii (ziua de 8 ore) a fost modificată prin ordonanța din 21 Decemvrie 1923, care autoriză prelungirea duratei muncii, peste 8 ore, pe cale de convenție colectivă, până la maximum 10 ore pe zi. Această prelungire se poate acorda, din motive tehnice sau din motive

economice generale, totdeauna însă cu autorizația prealabilă a inspectorului muncii.

Muncitorimea germană a acceptat prelungirea zilei de lucru peste opt ore, pentru a putea realiza câștiguri mai mari, orele suplimentare plătindu-se mai mult : Sindicatul s'au opus însă.

Repartizarea orelor de lucru se face pe toate zilele săptămânii exceptându-se Sâmbăta după amiază, pe care lucrătorii germani ca și cei englezi o au liberă.

În ceea ce privește repaosul, se ivesc mari dificultăți în întreprinderile cari întrebunțează femeii și adolescenții. Pe când muncitorii adulți, își rezervă un repaos mic pentru masă, pentru ca seara să poată pleca din atelier mai de vreme, legea obligă pe patroni să acorde femeilor și adolescenților un repaos de o oră pe zi, jumătate de oră după amiază.

Patronii la rândul lor, dându-și seama că munca continuă face să scadă rendamentul lucrătorului preferă să acorde repaosul. Această divergență de păreri asupra repaosului a provocat numeroase greve.

Dumineca sunt autorizate să lucreze unele categorii de întreprinderi, dar numai în cazurile excepționale prevăzute de lege.

O dispoziție a ordonanței federale din Decembrie 1923, care s'a lovit de mari dificultăți, în aplicarea ei, a fost aceea care interzice munca de noapte în brutării între orele 10 noaptea și 6 dimineața. Lucrătorii brutari în înțelegere cu patronii lor convin adesea să contravină dispozițiilor legii, iar tribunalele nu dau destulă importanță acestor infracțiuni, încât de cele mai multe ori, amenzi sunt insuficiente și deci ineficace.

Dispoziția cea mai frecvent eludată din ordonanța citată, este aceea privitoare la instituirea consiliilor de întreprinderi. Dificultatea cea mare la constituirea acestor consilii stă în mai toate cazurile, în refuzul lucrătorilor, de a primi astfel de mandate. — Rezistența lucrătorilor, acum când șomajul este în floare pretutindeni, se explică prin teama de a nu fi concediați. După ce își asumă sarcina, membrii consiliilor de întreprinderi, caută prin toate mijloacele să nu displacă patronilor.

În întreprinderile modeste, consiliile nu sunt necesare, deoarece scopul în vederea căruia au fost create nu mai subsistă. (Reglementarea salariilor și durata muncii).

Mulți patroni de mari întreprinderi, văd utilitatea consiliilor și se folosesc de ele în multe împrejurări.

Rolul consiliilor de întreprinderi este evident în prevenirea accidentelor, a maladiilor, ameliorarea utilajului și metodelor de lucru.

Inspectorul muncii din Hamburg declară în raportul său, că deși n'au răspuns pe deplin speranțelor ce muncitorii și-au pus în ele, consiliile de întreprinderi, sunt pe cale de a deveni un instrument eficace de armonie între patroni și muncitori. Aceștia se familiarizează din ce în ce mai mult cu noua stare de lucruri.

Rolul femeilor în consiliile de întreprinderi, este de a observa respectarea regulamentelor privitoare la protecția tinerelor mame, curățenie, de a proteja moralitatea în fabrici și ateliere.

Femeile tin însă foarte puțin să fie alese în consiliile de întreprinderi, fie din cauză că nu posedă cunoștințele necesare de legislație muncitorească, fie că se lasă bucurosi apărate de bărbații pe care ele îi aleg. Femeile în general, după ce se mărită, părăsesc atelierul, în cât rar se găsesc lucrătoare mai mari de 24 ani, vârsta în consiliile de întreprinderi. Chiar în consiliile unde sunt femei multe, dacă se găsesc numai doi bărbați, unul din aceștia prezidează consiliul.

Infrațiunile cele mai frecvente la legea din 1923 privesc munca femeilor, adolescenților și copiilor.

În general nu sunt respectate dispozițiunile privitoare la repaos. De asemenea nu sunt respectate nici dispozițiile privitoare la lucrul de noapte.

Cele mai frecvente infrațiuni se comit prin întrebuițarea copiilor înainte de ora 8 dimineața și după ora 8 seara. În multe cazuri orele de lucru, dau o durată de muncă superioară pentru copii, față de adulți.

Rapoartele inspectorilor constată că în întreprinderile din Germania, proporția de ucenici la numărul de lucrători este suficientă ca să asigure continuitatea muncii. Sindicatelor muncitorești au intervenit cu succes în favoarea ucenicilor, obținând condițiuni de muncă favorabile. Adesea însă, ucenicii sunt supuși unei exploatări abuzive, care nu le permite să învețe bine meseriile.

Și în Germania, chestiunea locuințelor este foarte serioasă. Deși se construiesc foarte multe locuinte eftine, criza n'a fost încă înlăturată și ea are o influență nefastă asupra sănătății muncitorilor. Multe familii locuiesc în apartamente insalubre și

foarte mulți celibatari și ucenici dorm chiar în atelierele unde lucrează.

Rapoartele inspectorilor muncii mai arată că prelungirea duratei muncii a avut influență rea asupra instrucției muncitorilor, împiedicându-i a frecventa cursurile de seară.

De asemenea arată că ajutoarele de familie sunt pe cale de a dispărea, contra lor fiind chiar sindicatele, din cauză că patronii în atari cazuri plătesc mai puțin. (Vt.)

Mișcările antibolșevice din Rusia. — Pentru a ne face o idee despre »pacea internă« din Rusia sovietică după șapte ani de regim comunist, vom rezuma unele comunicări din sursă sovietică, cu privire la măsurile ce au fost luate în 1925 împotriva adversarilor regimului.

La Arsk, a fost condamnat la moarte Bolceakof. La Așabat au fost împușcați trei muncitori pentru activitatea lor antibolșevică; alți muncitori au fost condamnați pentru aceeași faptă, la câte 5 și 10 ani închisoare grea.

La Bacu, socialistul revoluționar Funticoff, care împușcase 26 comuniști sovietici a fost condamnat la pedeapsă capitală.

Preoți arestați.

La Barnaul, arhiepiscopul Nicodim și mai mulți preoți și laici au fost arestați sub bănuiala de uneltiri contra regimului.

În districtul Bișeff, trei țărani au fost împușcați din ordinul tribunalului din Minsk.

În regiunea Caucaz, Ceka a împușcat în 1925 (în afară de condamnățiunile tribunalului) încă 649 persoane.

În Caucazul nordic, au fost împușcați de autoritățile bolșevice, doi foști ofițeri de cazaci, Tatarinof și Kladko.

În Crimeea, sau operat numeroase arestări și s'au luat ostatici în urma unei intensificări a mișcării antibolșevice.

În Ecaterinburg a fost condamnat la moarte un oarecare Fileff.

Condamnări la moarte.

La Gdow, Irkutsk, Uspensk au fost executate trei persoane și rănite altele.

Doctorul Saslovsky din Cabărovsk a fost împușcat, iar comunistul Lenin din Harcov, a fost omorât sub acuzațiunea de spionaj.

În cursul lunii Decembrie 1925, au fost arestați în Cherson, arhiepiscopii Guri, Prokop, Nicopolas, Serafim, Teodor precum și 80 de protoerei și aproape 70 de preoți; de asemenea au fost arestați aproape toți membri activi ai consiliilor parohiilor.

Mănăstirea Kodkov a fost închisă.

La Kursk, muncitorii au atacat o procesiune antireligioasă a tineretului comunist; numeroși comuniști au fost loviți.

La Minsk, cekiști au fost decorați și răsplătiți pentru isprăvile lor teroriste din 1925 contra țăranilor răsculați.

Represalii sângeroase.

În regiunea Moskop, țăranii au omorât mai mulți comuniști, autoritățile, ca represalii, au împușcat opt țărani.

Mai mulți țărani înarmați îndrăznind să protesteze contra sovietelor, au fost omorâți din ordinul sovietului din Moscova. În acest oraș s'au operat mai multe arestări mai ales printre micii negustori.

După datele statistice ale G. P. N. s'au descoperit în luna Septembrie și Octombrie, 13 comploturi teroriste; »sau lichidat« 22 de manifestațiuni politice muncitorești; s'au descoperit 9 organizațiuni antisovietice secrete și s'au arestat 218 persoane și 72 agitatori care lucrau contra regimului.

La Odesa a fost împușcat un oarecare Kușman, iar la Petrograd au fost executate 12 persoane.

Conferința partidului comunist din Poltava, a constatat că în această regiune au fost omorâți 26 de membri ai partidului și alți 17 au fost grav răniți în cursul anului 1925.

»Casa morței«.

La Priluki a fost împușcat cetățeanul Palecha iar la Pskoff alte trei persoane.

Kuloff, șeful unei armate antisovietice, după ce a exterminat 39 de agenți sovietici cuhoșcuți a fost arestat.

Tribunalul revoluționar din Simferopol a pronunțat numeroase condamnățiuni pentru fapte antisovietice.

Un evadat din câmpul de concentrare Solovki își publică, în Hetonia, groasnicele-i impresiuni asupra acestei case a morții

La Tobolsk, ziarul »Social-Democrat« publică un apel semnat de 126 socialiști deportați din Tobolsk, protestând contra regimului la care au fost supuși de guvernul sovietelor; apelul conchide afirmând că sunt 100.000 de prizonieri cari suferă aceeași soartă în închisorile sovietice.

Mișcarea armatei antibolșevice din Turkestan a necesitat trimiteri de trupe. Șeful regiunii militare din Tukestan a fost împușcat sub inculpațiunea de înaltă trădare.

În Tiumen, doi funcționari dela calea ferată, au fost decapitați.

Țăranul Cherureff din Veliki-Usting a fost arestat; doi muncitori din acelaș oraș s'au sinucis din cauza relexor tratamente suferite în închisoare.

Toate aceste date pe care le-am extras din »Revue internationale antibolchevique« arată că în Rusia sunt multe și mari frământări izvorite din nemulțumirea generală față de regimul actual. (Vt.)

Vârsta soarelui este apreciată la vre-o 20 de milioane de ani (?) și are să mai trăiască — după cele mai certe (?) date — numai vre-o 14 milioane de ani.

Interesantă este însă aprecierea abatelui Bourges asupra puterii de combustie a soarelui, apreciere luată din volumul său: *La vie et la mort du soleil*: »Un incendiu — zice Moreux — devorând pe fiecă minut un milion și jumătate de pământuri ca al nostru, radiând căldura obținută prin arderea a 700 milioane de tone de cărbuni și aceasta de milioane de ani, iată puterea uriașă a focarului arzător care varsă asupra planetelor și a pământului văpaia binefăcătoare a razelor lui înviorătoare«.

Avariția lui Voltaire. Pe lângă atâtea alte multe viciu Voltaire mai avea și pe cel al avariției. S'au publicat volume întregi cu piese justificative și din nenumăratele pilde puse la îndemână de lucrarea lui Maynard: »Voltaire, sa vie et ses oeuvres« povestim aci pe cele mai interesante.

Mai întâiu afacerea cu librarul Jore, ce datează din 1731. În urma publicării »Scrierilor filozofice«, Voltaire fuge în Normandia, de teama de a fi arestat. La Rouen intră în relații cu librarul Jore și cu ajutorul unor false autorizații de imprimare îl hotără să-i tipărească faimoasele »Scrieri« cari fuseseră confiscate. Viața pe care a dus-o Voltaire în casa librarului ar merita să fie cunoscută cu deamănuntul. După trei luni Jore fu nevoit să-și ducă oaspetele la țară, unde închirie pe spesele lui o locuință admirabilă, aceasta pentru că Voltaire pretextă că este suferind. Toate cheltuielile le suportă librarul. Voltaire n'a făcut altceva decât să primească serviciile. Ceva mai mult chiar, și-a însușit banii unui fecior pe care i-l dăduse Jore, și acesta n'a avut altceva de făcut decât să restituie suma argetului din punga lui. Ca supremă răsplată, Voltaire ruinează pe Jore

vânzându-i o ediție din »Lettres«, pe care o tipărise puțin modificată la alt librar, făcând-o astfel să-și piardă tot prețul.

Zgârcenia care nu l-a părăsit toată viața, l-a făcut să stea cincisprezece ani pe cheltuiala marchizei du Chatelet. În tot timpul acesta nu a făcut decât foarte puține daruri, și numai când era silit. Dela Luneville, unde era oaspetele regelui Poloniei, Stanislas, n'a putut fi scos decât prin foame. Numai majordomul regelui, Aliot, a izbutit să-l îndepărteze, suprimându-i zi cu zi pâinea, vinul și lumânările. Înainte de a pleca, Voltaire a încercat toate: a scris și lui Aliot și regelui Stanislas. »Regii, scrie el acestui din urmă, delà Alexandru a putut hrăni pe oamenii de litere, și când Virgil se afla la August, Abotus, consilierul aulic al lui August, punca să i-se dea lui Virgil, pâine vin și lumânări«.

Îl regăsim în Prusia, la 1750. Frederic îi dădea lui Voltaire locuință, hrană, cadouri și în plus 20.000 lire pe an rentă, fără a mai vorbi de cheia de aur de șambelan și de cordonul Ordinului Meritului. De rentă, Voltaire nu se atingea; o lăsa să fructifice și o capitaliza. Frederic îi reproșă chiar de mai multe ori aceasta, spunându-i că îi dăduse pensia ca să-i îndulcească traiul, iar nu ca să-și strângă baierile pungii. Poetul nu numai că nu-l ascultă, dar intră și în murdara afacere de a băncii din Dresda, unde voi — fără a izbuti, — să înșele statul și pe Frederic, cu o sumă considerabilă de bani.

La Postdam, trebuind să cineze într'o zi cu regina mamă, care se afla în doliu, și neavând un costum negru, Voltaire primi în împrumut unul delà un biet protestant. Pentrucă hainele îi erau prea largi, Voltaire le trimise la croitor și acesta le ajustă după cum era nevoie. A doua zi de dimineață, protestantul își primi înapoi costumul, cu cele mii vii mulțumiri. Nu mai trebuie să adăogăm că Voltaire nu însoțise costumul cu nici o sumă.

Tot la curtea lui Frederic, la Berlin, Voltaire avea dreptul, pe fiecare zi, la două lumânări, iar pe lună, la tot atâtea livre de zahăr, cafea, ceaiu și ciocolată. Câte odată, însă, Voltaire băgă de seamă oarecari lipsuri la cântar și atunci se plângea lui Frederic. Acesta era nevoit să repete ordinele spre a servi oaspetelui său cantitățile necesare. Văzând însă că Voltaire se plânge mereu, Frederic îi spuse: »E îngrozitor să știi că ești

atât de puțin ascultat în poruncile pe cari le dai. Totuș ce aș mai putea face? Nu pot să spânzur canaliile acestea pentru o bucată de zahăr sau pentru două degete de ceaiu prost; ei știu aceasta și își bat joc de mine. Ceeace mă face mai mult să-mi pară rău e, însă, faptul că d. Voltaire își părăsește ideile sale sublime pentru asemenea mizerii. Oh! să nu folosim pentru aceste bagatele clipele pe cari le datorim muzelor și prieteniei. De aceea, iubite prietene, am să te lipsesc de nimicurile acestea cari te distrag; am să ordon să ți-se suprimе furniturile. Voltaire înțelegând viclenia și batjocura lui Frederic, vându în pachete cele douăsprezece lumânări cari i-se dedeau pe lună. Și găsea zece pretexte pe seară ca să intre în apartamentele regelui, de unde se întorcea cu cea mai groasă lumânare, pe care, după cum era și de așteptat, nu o mai înapoia. (Ad. L.)

Nu burueana îneacă sămânța cea bună, ci negligența cultivatorului.

Confuciu.

Cărți, Reviste, Ziare.

Anul Sfânt. A apărut în seria „Mântuește-ți sufletul“ din Lugoj, al 5-lea număr „Anul Sfânt“ de P. Dr. Gheorghe Fireza. În această broșură autorul explică ce înseamnă Anul Sfânt. Arată în câteva cuvinte originea și istoricul anului jubilar; anul sfânt 1925 și prelungirea jubileului în 1926; ce înseamnă indulgență plenară și parțială, de câte ori se poate câștiga iubileul, și ce condițiuni se cer spre a-l câștiga. Broșura de 32 de pagini mai cuprinde câteva rugăciuni. Prețul 5 lei. O recomandăm cu căldură tuturor.

Școala și democrația. Într'un studiu „Rolul școlii în societatea românească de azi“, publicat în „Revista generală a învățământului“, d. profesor G. G. Antonescu discută mai multe din problemele școlii noastre de azi, arătând lacune și dând unele soluții salvatoare. Cu privire la democratism și educație socială, rândurile dlui Antonescu, sobre și edificatoare, sunt acelea ale unui pedagog care urmează seria evoluțiilor nesilite.

„Dificultățile problemei — spune d. G. G. Antonescu, — stă în faptul că democrația caută să împace libertatea cetățenilor de a se conduce singuri, cu trebuința de ordine în Stat. Li cerem cetățeanului democrat, în același timp, libertate și disciplină. Fără disciplină ajungem la anarhie, fără libertate la autocrație. Soluția problemei o va da școala prin interpretarea noțiunii de libertate și prin realizarea adevăratei libertăți în educația morală și socială. Libertatea adevărată se opune constrângerii din afară, exercitată de semenii noștri; exclude deci sistemul de conducere polițienească. Libertatea se mai opune însă și determinării conștiinței noastre morale de către înclinațiile de moment și de instincte.

„Plecând capul la constrângerea socială, devenim sclavi altora. Plecând capul la tentațiile simțurilor, devenim sclavii propriilor noastre simțuri, sclavii animalului din noi. Liber realmente este numai acela care, opunându-se atât constrân-

gerii prin violența din afară, cât și tentațiilor seducătoare ale simțurilor, se conformă numai conștiinței sale, în care convingerea morală ocupă loc de frunte. Dar libertatea conștiinței nu e posibilă fără disciplinarea simțurilor. În această noțiune a libertății intră deci și disciplina. Pentru a fi liber trebuie să te disciplinezi. „Stăpânește-te pe tine însu-ți“, este o condiție a libertății, este mijlocul de liberarea eului, deoarece eul nu stă în simțuri, ci în conștiință. Libertatea prin disciplină și disciplina voită din convingerea morală, deci disciplina liberă este principiul, care poate fi aplicat cu succes în educația morală și socială“. (Ad. L.)

Cultul Preasfintei Inimi. A apărut o broșurică de 32 pagini, cu un clișeu foarte drăguț, edată de Societatea de lectură „Sf. Ion Gură de aur“ a teologilor dela Academia noastră din Oradea. Cartea cuprinde instrucțiuni potrivite și rugăciuni foarte folositoare către Preasfânta Inimă. E întâia carte de felul acesta la noi. Costă 5 Lei la teologia gr.-cat. Oradea. O recomandăm tuturor. (Vs.)

Românii nomazi, studiu din viața românilor din sudul peninsulei balcanice, de Th. Capidan, prof. la Universitatea din Cluj.

Acum câțiva ani, învățatul profesor dela facultatea de litere din București, d. Ovid Densusianu, s'a ocupat într'un studiu de adevărată știință etnică și filologică, despre „păstoritul la popoarele romanice“. Cercetările d-sale au adus însemnate deslegări, unor probleme de istorie. Mai apoi, d. prof. Iorga, cu vasta d-sale erudiție, a atacat problema „nomadismului și păstoritului“, explicând laturi ale chestiunii circulației păstorilor. Iar acum, profesorul clujan, harnicul d. Th. Capidan, după stăruitoare cercetări și informații, scrie despre „nomadismul la români“.

E interesant studiul dlui Capidan, prin explicările concludente, că a contribuit la unitatea limbei pentru toate populațiile românești, din nordul, ca și din sudul Dunării, viața păstorească sub forma nomadă. Această viață continuă la românii din sudul Dunării.

Mai sunt concluzii în studiul dlui Capidan, care fără îndoială vor face obiectul de discuție al specialiștilor, în privința rezistenței aromânilor de a nu fi grecizați, păstrând multă vreme legătura cu elementul român de pe ambele maluri ale Dunării.

Și apoi informațiile dlui Capidan duc la atirmarea unor lungi și temeinice legături aromâno-albaneze, mai puternice decât cu celelalte popoare balcanice.

În „Cuvântul“ din 7—VI di Nae Ionescu are următoarele rânduri înțelepte: „Revista generală a învățământului“ se ocupă de educația religioasă. De data asta, o personalitate aproape oficială, pedagogul G. Antonescu dela universitatea bucureșteană scrie el însuș asupra „faimoaselor societăți ale tinerilor creștini patronate de străini“. Și deplânge faptul că interconfesionalismul care se practică în amintitele societăți, are susținători chiar printre oamenii de biserică și de școală. Asupra oamenilor de biserică, sunt rezerve de făcut. Pe cei de școală, îi cedez bucuros. Adică chiar bucuros, — nu. Dar îi cedez pentrucă nu pot altfel; — pentru că profesorul Antonescu are dreptate.

Cine sunt străinii cari patronează aceste societăți — se știe. După cât înțeleg însă articolul din revista *Învățământului* se referă mai ales la fața americană a protectorului. Teza americană este iarăș cunoscută. Din episcopalismul american pleacă doar ideea convocării așa numitei World Conference. E vorba nici mai mult nici mai puțin decât de a soluționa în sfârșit problema unității bisericeii.

Cum? Iată câteva puncte de reper:

Unitatea organică a bisericii e scopul suprem al Conferinței Mondiale (Teza Gordiner-Anderson).

Uniunea pentru care militează World Conference exclude unitatea neorganică — cum ar fi de pildă simpla confederație a bisericilor; deosebitele biserici vor trebui să se încorporeze vizibil în biserica integrală (Teza Anderson).

Cum e în practică — și în teorie. Practica unionistă revelează teologia unității creștine. Adică: unitatea va trebui să se exprime și în câmpul doctrinei și al credințelor (Teza Rhineland).

Să reconstituim unitatea bisericeii ținând deocamdată în seamă cece e fundamental și comun; lăsând deci la o parte ce ar fi de natură a ne despărți. — Vorbește iarăși Gordiner, dar am impresia că sunt exact aceleași cuvinte pe care mi-le spunea astă toamnă un alt personaj american. Sigur. E o lecție învățată pe dinafară?...

Iată ideologia asociațiilor tinerilor creștini. Să ne mirăm că ele găsesc încurajare la unii oameni de școală? M'ăș mira

mai de grabă de contrariu. Căci la rădăcina acestui creștinism stau doară tot elementele constitutive ale mentalității și școalei noastre libertare, egalitare și jacobine. Creștinismul ăsta îl cunoaștem: în cazul cel mai bun, un fel de masonerie, asociații pseudo-spirituale, staționări pe drumuri cari duc dela o biserică la alta; teosofie, și toate strâmbăciunile pe cari ni-lea lăsat moștenire războiul; creștinism în aer, vag, sterp; creștinism fără siguranță — și deci fără mântuire.

Suntem, domnule profesor Antonescu, de acord — nu? Dar mai e o față a problemei; pe care nu o putem ignora: societățile acosteale ale tinerilor creștini există cu adevărat. Cel puțin studenții cari le frecventează, se duc acolo dintr'un interes de viață interioară. Drumurile pe cari le bat sunt greșite? Probabil. Știm noi altele mai bune? Nădăjduim că da. Vedeți, suntem mereu de acord.

Dar atunci — de câte ori ați fost în mijlocul acelor tineri?

... E o întrebare pe care de altfel, de câțva timp, mi-o pun mie însu-mi.

Valuri de brutalitate. Sub acest titlu d. Horia Trandafir publică în „Societatea de mâine“ următoarele rânduri:

„Ne place a crede că societatea românească trece astăzi printr'o „criză de creștere“ — cum sună fraza curentă atât de bine formulată. De aceea nu luăm lucrurile prea tragic și nu disperăm. Privim cu încredere spre mâine, când valul tulbure de astăzi va elimina tot răul din sine și nu va fi rămas din el decât apa limpede.

Există un val al brutalității, ecrescență a crizei morale de astăzi — ea însăși născută din marea criză economică a lumii de acum. Sunt oameni plini de ei înșiși, cărora li-s'a tocit simțul moral, le-a dispărut orice autocritică. Nici o decență în vorba lor. Nici o sfiță în atitudinile lor. Copleșitori prin gesturile și desinvoltura lor inoportună — trebuie să le faci loc. Ei sunt oamenii zilei, eroi de cârciumă și de tribună. Dau tonul, dominează cu îndrăzneala lor, căci își fac loc cu coatele lovind pe cei cari le stau în cale. Așa se fabrică unele din carierele strălucite ale zilei... Este o robie a simțurilor, un empirism sălbatec și întristător.

Valul de brutalitate este ieșit din desorganizarea socială postbelică. Pe măsură însă ce se consolidează noua integrare

a societății moderne, empiricii vor fi nevoiți să facă loc spiritelor superioare oamenilor de gândire. Subțierea moravurilor și creșterea sociabilității vor birui în curând, alungând de pe scenă pe empirici cu animalitatea lor exasperantă". (C.)

Das Ehebuch. A apărut, la Berlin, o carte curioasă asupra căsătoriei în Germania: „Das Ehebuch“, scrisă în colaborare de un grup de savanți și scriitori sub direcțiunea contelui Herman Kayserling. În prima parte a lucrării este prezentată istoria căsătoriei dealungul veacurilor și civilizațiilor, la popoarele primitive, la Chinezi, la Hinduși, în vechea și noua lume. În a doua parte, câțiva specialiști tratează mai multe probleme fundamentale asupra căsătoriei în Germania. Concluzi la care se ajunge la sfârșitul lucrării este că, încă de aproape un secol, Germania trece printr'o criză a căsătoriei.

Blätter. Semnalăm apariția unei noi reviste germane „Blätter der Bücherstube am Museum“, editată la Hermann Kempf la Wiesbaden, un fel de tribună în care sunt prezentați autorii și lucrările lor mai însemnate, atât germane cât și franceze. În afară de articole de fond, semnate de nume autorizate, revista aceasta oferă un ansamblu de notițe asupra ultimelor publicațiuni, care constituie un repertoriu bibliografic util ori cărui cărturar din lumea întreagă, care se interesează de lucrările contemporane. (A. L.)

Jules Payot, »La conquête du bonheur« ed. Felix Alcan, Paris.

D. I Payot dă sfaturi prețioase tinerilor, sfaturi care se pot rezuma în unul singur: să dai locul de cinste vieții sufletești. D-sa stabilește cele nouă condiții ale fericirii, dar este silit să constate că firea omenească e imperfectă și atunci cum putem ajunge la fericire, care e o stare de perfecțiune? Arată apoi că munca umple mai bine golul zilelor decât plăcerile. Cu alte cuvinte, e mai bine să fii cuminte, decât nebun. Cu oarecare metodă și igienă, poți ajunge la puțină înțelepciune; dar aceasta e fericierea? Cartea dlui Payot întotdeauna vie, este adeseori sugestivă și uneori profundă. (V. R.)

René Worms, »[a sociologie, sa nature, son contenu, ses attaches« éd. Giard.

Privită într'o perspectivă largă, sociologia este știința generală a societăților, cuprinzând dreptul, economia politică, estetica, istoria și geografia întregului pământ. În special ea studiază raporturile acestor științe cu progresul general al civilizațiilor. Definiția pe care o dă d. Worms compensează ideile de mai sus: sociologia este filozofia științelor sociale particulare.

Terenul sociologiei considerată ca știința evoluției civilizațiilor omenești este așa de vast, încât nu mai are nevoie să cuprindă domeniile altor activități, a psihologiei și a moralei. Comte și-a dat seama de necesitatea unei limitări când a pus deasupra sociologiei cunoașterea binelui și a răului.

Astfel mărginită știința socială generală își păstrează felul său propriu, și la sânul său toate științele sociale particulare rămân cu autonomia și infățișarea lor. (V. R.)

J. Wahl, »Les philosophies pluralistes en Angleterre et en Amérique«, éd. F. Alcan, Paris.

Anglia este astăzi în plină mișcare de reacțiune împotriva monismului, atât de puternic în veacul al XIX-lea. D. I. Wahl privește cu simpatie această nouă îndrumare a filozofiei engleze.

Lucrarea dlui Wahl schițează împede mișcarea pragmatică și pluralistă la anglo-saxoni.

Edmond Laskine, »Le socialisme suivant les peuples«, ed. E. Flammarion, Paris.

Studiul acesta reamintește impresia de turn al lui Babel pe care au făcut-o întotdeauna reuniunile internaționale socialiste. Autorul arată caracterul național al socialismului francez, tendințele reformiste, descentralizatoare și antietatiste ale socialismului belgian, fondul democratic, solidarist și antirevoluționar al socialismului englez, naționalismul socialismului irlandez, lipsa de spirit de clasă la socialismul american, în sfârșit caracterul etatist, reformist, protecționist, xenofob al socialismului australian. La aceste feluri de socialism sau adăugat germele de marxism și socialism. (V. R.)

Eduard Maynial: »La vie de Jean-Henry Fabre, L' Homère des insectes«. Ed. Plon-Nourit, Paris.

Fabre ca și Pasteur era un credincios adânc. Tainele firii îl apropiu de Creatorul universului în fața căruia pleca smerit genușii și sufletul.

Paginile dlui Maynial sunt scrise cu dragoste pentru escelentul naturalist »Homem al Insectelor«. (S).

CRONICA.

Assisi Patria Sfântului Francisc, unde se află mărețul său mormânt e centrul Sărbătorilor centenare franciscane. Franciscanii Conventuali au hotărât să mărească cripta în care se păstrează sierul de piatră cu întreg trupul Sfântului. Sf. Părinte a dat o specială binecuvântare tuturor cari vor contribui la mărirea cripei din Assisi. Iată cuvintele Sfântului Părinte:

Acordăm o specială binecuvântare apostolică tuturor acelora cari prin rugăciunile, taptele și pomenile lor, vor da concurs la preamărirea Mormântului marelui Patriarh Sf. Francisc în basilica sa din Assisi în al 7-lea centenar al glorioasei și sale morți. — P P Piu XI.

Roma a cărei credință a susținut-o admirabilul sfânt cu umerii săi nu se lasă mai pe jos în a sărbători pe Sf. Francisc. S'a format un comitet general care să conducă serbările. Acest comitet a făcut un apel spre a ridica cât mai curând un monument al Sfântului Francisc în piața dintre Bazilica Sf-lui Ioan în Lateran și Biserica Sfintei Cruci. Dacă va avea mijloace Comitetul are de gând să facă și în însăși Basilica Laterană o sculptură în marmoră care să amintească neașteptata vedenie a Papii Inocențiu III care văzu în sărăcuțul din Assisi propteaua materială și morală a credinței. Mai mult: Comitetul al cărui președinte e Cardinalul Pompili, Vicarul Papii, are de scop să înființeze în Roma și o Catedră de studii franciscane cu alăturată bibliotecă sferică.

Insuși guvernul italian care a de-

clarat ziua Sfântului Francisc sărbătoare națională, a tipărit o serie de mărci franciscane de 20, 40, 60 cent. 1,25 și 5 lire, care au și fost puse în circulație dela 30 Ianuarie și sunt valabile pe tot anul 1926 pentru poșta din Italia și streinătate.

Iar la Genova Prefectura orașului a dat următorul manifest: »Considerând că în al 7-lea centenar al morții Sfântului Francisc de Assisi, când poporul italian se pregătește să sărbătorească în unire duhovnicească cu întreagă lumea creștină admirabilă a Sfântului, care a predicat oamenilor smerenia vieții și sfințenia muncii, chiar și în Genova, unde sunt vii și foarte nobile tradițiile franciscane, — trebuie să fie preamărită cu strălucire data vrednică de amintire; Considerând că amintirea slăvită a Marelui Italian trebuie să continue într'un loc de centru și în văzul orașului, care se mândrește de a împreuna cu munca cea mai aleasă și înțelegerea celui mai înalt ideal; hotărîm: Așa zisa Rotunda din calea Corsicei să fie numită: Piața Sfântului Francisc de Assisi«. (Vi.)

Sinodul diecezei de Orade. Dăm după un rezumat din »Vestitorul« mai nou și »Unirea« — o privire asupra hotărîrilor mai importante ce s'au luat în sinodul dela 4-6 Maiu al eparhiei noastre orădane.

Pentru a asigura clerului o viață cât mai curată, sinodul impune preoților o întreagă serie de acte de pietate (meditație, examinarea conștiinței, mărturisire de 4 ori la an, exerciții spirituale tot la 3 ani), iar pentru perfecționarea lui în cele ale cunoștințe-

lor teologice introduce examenul de paroh, pe care fiecare preot e dator să-l facă în primii cinci ani după hirononire. Deosebită atenție a dat sinodul și înecării diferitelor datorințe preoțești, fiind aici iarăși cu deosebită considerare la partea spirituală a acestora (predici, reuniuni pii, catehizare, exerciții spirituale pentru elevii de școală ș. a.)

Afară de aceste hotăriri deosebit de importante, dar al căror control este de multeori foarte dificil, sinodul s'a ocupat pe larg și de chestiuni de ordin mai strict administrativ, cum sunt conferirea beneficiilor, împărțirea venitelor parohiale, chestia stoloilor, diferitele registre și altele. Tot aici amintim și hotăririle luate pentru ameliorarea situației preoților deficienți, a văduvelor și orfanilor de preot, în sensul, că fiecărui preot deficient i-s'a asigurat, și până la aranjarea definitivă a pensiei, un ajutor lunar stabil de 1500 lei, pentru văduve câte 750 lei, iar pentru orfanii de preoți câte 500 lei lunar.

Dupăcum se vede și din această schițare sumară a hotăririlor la cari s'au oprit pâriniții sinodului dela Oradea, ele constituie un mare pas înainte pe calea progresului sfintei noastre biserici.

Noul Arhiepiscop de Malines. La scaunul de primat al Belgiei rămas vacant prin moartea celebrului Cardinal Mercier, Papa a binevoit să numească pe Mons. Ran Roey fost Vicar general și sfetnic al Marelui dispărut. Mons Van Roey e de 52 de ani și se bucură de o mare autoritate în lumea belgiană.

Turistele Americane oprite să intre în Grecia. După cum se știe în Grecia Președintele Pangalos a oprit femeilor și fetelor de a umbla cu rochii scurte și decoltate, precum a oprit băieților și fetelor minore să umble pe străzi după ora 10 seara

(Până atunci pot veni încă de la lucru și li-i învoit). Conform acestui decret turistele americane care veniseră de peste ocean să viziteze vechea Eladă, au avut neplăcuta surpriză de a fi oprite la frontiera Greciei unde li-se controlau rochiile, acele din geaman-tane și care s'au găsit cu rochii mai scurte de 15 centimetri dela pământ, au fost oprite să intre, înainte de a-și fi înădit rochiile până să ajungă la măsura cerută de lege. (vi)

În Italia nu se mai înjură. *Ministrul justiției al Italiei* a declarat, că guvernul fascist pregătește reformarea codului penal prin introducerea unui articol care stabilește, că înjurăturile sunt un delict și ca atare vor fi pedepsite cu închisoare.

Societățile secrete din Ungaria. Conferința șefilor de partide. — Bethlen membru în aceste societăți. La 19 April s'a ținut la Budapesta o conferință a șefilor de partide din Adunarea Națională spre a examina chestiunea societăților secrete.

Au fost prezenți numai membrii majorității, opoziția abținându-se sub cuvânt că această conferință nu este decât o comedie montată spre a arunca praf în ochii opiniei publice. Nu se va întreprinde nimic contra acestor asociații, deoarece chiar primul ministru, contele Bethlen este membru în câteva din ele.

Într'un comunicat oficial, se arată că aceste societăți se clasează în 3 categorii 1-a cele cari s'au format încă pe timpurile Gărzii albe de sub Horthy; 2-a Societățile secrete cu caracter pur politic; 3-a, societăți cari au de scop crime ordinare.

Societățile aparținând primei categorii, spune comunicatul, sunt desființate, cele de a 2-a categorie sunt asociațiuni politice cari n'au nevoie de statute, iar categoria a 3-a este totdeauna urmărită conform legilor penale în vigoare.

Spre a da Statului posibilitatea de ale controla, celor politice li s'a impus obligația să înștiințeze de înființarea lor autoritățile în drept — bine înțeles o măsură mai puțin decât suficientă spre a garanta activitatea lor în limitele legalității.

În acelaș timp este fapt știut că și organizațiile de categoria 1-a, a gărzilor albe, continuă să existe, sub tot felul de mistificări și nume secrete.

În orice caz, conferința a evidențiat încă odată că nu se întreprinde nimic serios în Ungaria contra organizațiilor de teroare.

D. Bethlen a declarat, că este gata să discute această chestiune cu reprezentanții partidelor parlamentare cu atât mai mult cu cât, după părerea sa, Guvernul va trebui să ia nu numai dispozițiuni guvernamentale dar și dispozițiuni legislative.

Guvernul este hotărât să ia orîșice măsuri cari ar tinde la consolidarea Statului.

Ca să poată lupta cu succes în contra Societăților secrete, trebuie să se modifice dispozițiile din codul penal în sensul ca organizațiunile cu scopuri criminale să fie pedepsite chiar înaintea de a-și fi adus la îndeplinire planurile lor.

Mai e nevoie să se ia dispozițiuni legislative ca pe viitor să se pedepsească în mod mult mai sever organizațiunile cari ar lucra fără de statute.

(R).

„Messia“ al teosofilor. Annie Besaut, presidenta Societății teosofice și-a anunțat vizita în Anglia, în tovărășia lui Krishnamuti, care după cum anunță unii teosofi, va reîncarna într'oză pe Krishna. Annie Besaut e garanța acestei reîncarnări. Ea a fost timp de doi ani maestra și învățătoarea »maestrului nouii lumi« (unul din titlurile oficiale ale lui Krishnamuti) sau »ve-

hicului ales pentru un nou mesagiu divin«.

Ea a anunțat anul trecut venirea »maestrului« în Europa și ivirea unei noi religii mondiale.

Nimeni nu se îndoește de buna credință a dnei Besaut care, în afară de nenorocita teosofie, și-a dedicat viața și multor chestiuni sociale, fiind cea mai autorizată propagandistă a mișcării pentru emanciparea politică a Indiei. Dar iată că publică în »Daily Chronicle«, sub titlul »Pentru marele public«, un articol în care se amintesc unele fapte care privesc pe acest pretins »maestru«.

În 1912 tatăl maestrului a cerut curței din Madras, anularea tutelei pe care o avea dna Besaut asupra »maestrului« și fratelui său mai mic, pe motiv că fiii săi erau sub influența dăunătoare a episcopului anglican Leadbester, în contra căruia în 1908 se ridicaseră acuzații de imoralitate. În urma acuzațiilor episcopul a fost silit să demisioneze din societatea teosofică. La proces acuzațiile n'au putut fi dovedite în mod legal. Judecătorul însă a declarat că Leadbester profesează opinii absolut imorale cari fac primejdioasă tovărășia sa tinerilor.

Sentința ordonase d-nei Besaut să readucă pe cei doi copii în Italia. Krishnamuti a stat totuș sub tutela lui Leadbester, în Australia, spre a se pregăti pentru reîncarnarea anunțată.

Cele ce povestește ziarul »Daily Chronicle« sunt menite să pună în gardă publicul.

Femeia pastor. Comunitatea evanghelică din Hamburg a desemnat pe d-na Kunert pentru postul de pastor al închisoarei pentru femei. Dacă, cu toată opunerea mai multor organizații comunale și confesionale, d-na Kunert va fi totuși numită, lumea va vedea pe cea dintâi »preoteasă« egală în drepturi cu pastorii-bărbați.

Lourdes. Anual se revarsă sute de mii de credincioși din toate părțile lumii la acest loc privilegiat, unde în veacul XX se întâmplă minuni. Iată lumea ce s'a perândat la Lourdes în 1925 (după »Journal de la Grotte») Totalul pelerinilor oficiali 284 000 (80 mii mai mult decât în 1924); în aceasta cifră nu e cuprins numărul pelerinilor particulari, care încă e foarte mare. Cei mai mulți pelerini au venit din Franța și Belgia. Din Italia au fost 5 Cardinali, 2 patriarhi, 206 arhiepiscopi și episcopi, total 2235.

În piscinele bărbatilor au fost cufundate 40.000 persoane în ale femeilor 111.611.

Minunile mai însemnate în 1925 sunt: Vindecarea Doamnei Percevault de Cheuvreux bolnavă de miocardită cronică; a dșoarei Luisa Bapt, din Paris, bolnavă de pleuro-peritonită tuberculoasă; a dșoarei Iulietta Ventura din Barcelona bolnavă de tuberculoză palmonară; a dșoarei Gorse din Lafenasse de boală de Pott dorsală cu sindromă meningitică. Nenumărate grații și vindecări surprinzătoare, care deși nu pot fi înșiruite între advăratele minuni, sunt totuș efectul rugăciunilor ascultate mai ușor în acest sfânt lăcaș al Fecioarei Maria. (V.)

Convertiri mai noi. Biserica creștină catolică poate remarca în anii din urmă convertiri din cercul intelectualilor moderni: Soția dlui Rajmond Asquit (feciorul f. premier englez) s'a convertit la Roma nu de mult; distinsa svedeză: Edviga Lovenskiold; episcopul ortodox rus dia America Mgr. Dzubaig; celebra scriitoare din Norvegia Sigrid Undset; misionarul protestant din insulele Phi-

lipine: Callin; în India s'a convertit de mult o membră a familiei regale Chaslu Ananth descendenta lui Brahma; pastorul protestant Savroji Dale Arthur în Roma; celebra autoritate în ale spiritismului, pastorul anglican Rouse, cu trei feciori ai săi; renumitul medic englez dr. Teplisson din Australia; Baronul Reichlin - Meldegg din München fost comandant de cetate în armată; arhimandritul rus Morozow; și în urmă d. prof. Coculescu dela București. În ultimii 5 ani s'au convertit 57 preoți anglicani, trecând de preoți catolici, îmbrățișând celibatul. (E. T.)

Numărul pelerinilor la Roma în timpul anului sfânt se ridică la aproape un milion. — Lista oficială înregistrată este precum urmează: Italia 212000, Germania 39879, Spania 12892, Franța 11594, Anglia și Irlanda 6287, Iugoslavia 5464, Elveția 5325, Belgia 5285, Ungaria 4782, Cehoslovacia 3854, Polonia 3207, Austria 2783, Portugalia 2370, Luxemburg 2000, Malta 1217, Olanea 1127. Danemarca, Suedia, Norvegia 909, România 820, Letonia și Lituania 74. Din celelalte continente: America 5286, Asia 831, Africa 527, Australia 300, Insulele Filipine 35. Restul de aproape 300000 sunt internaționali. (Vs.)

Prohibiționismul în Statele-Unite.

În legătură cu acțiunea intensă întreprinsă de guvernul Statelor Unite pentru a stăvilii cu totul importul de băuturi alcoolice, agenția Reuter află că nu este vorba pentru moment de o modificare a convenției anglo-americeană relativă la respectarea regulii prohibiției. Este probabil însă că vapoarele de control americane vor fi autorizate să facă perchezii în anumite condițiuni în insula Bahama.